

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**GELİR DAĞILIMINDA ADALETİ SAĞLAMAYA YÖNELİK
POLİTİKALAR SYDV'NİN ADIYAMAN İLİ ÜZERİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Semra DOĞAN

GAZİANTEP - 2015

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**GELİR DAĞILIMINDA ADALETİ SAĞLAMAYA YÖNELİK
POLİTİKALAR SYDV'NİN ADIYAMAN İLİ ÜZERİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

Semra DOĞAN

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Salih ÖZTÜRK

GAZİANTEP - 2015

T.C.
HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı-soyadı	Semra Doğan
Numarası	
Anabilim/ Bilim Dalı	İktisat
Tez Savunma Bilgileri	
İlgi : Enstitü Yönetim Kurulu'nuntarih ve sayılı oturumunda karar verilen,	
Sınav Tarihi	27.10.2015
Sınav Saati	12.15
Sınav Yeri	HKÜ

Karar

Sınav Süresi	60 dk.			
<u>Oybirliği</u>	<u>Oyçokluğu</u>	<u>Kabul</u>	<u>Düzeltilme</u>	<u>Red</u>
X		X		

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca "Yapılan Tez Savunma Sınavı Jürimiz tarafından gerçekleştirilmiş ve adayın durumu bu tutanakla tespit edilmiştir."

27 /10/2015

Doç. Dr. Selah ÖZTÜRK

Jüri Başkanı
Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Tuba
Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Filiz
Öğretim Üyesi

Not: Bu Form, 2 Adet ciltlenmiş Tez, 2 Adet PDF formatında Tezin kaydedildiği CD, 1 Adet Ulusal Tez Merkezi Veri Giriş Formuyla Sosyal Bilimler Enstitüsüne teslim edilmelidir.

TEZ ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “**Gelir Dağılımında Adaleti Sağlamaya Yönelik Politikalar Sydv’nin Adıyaman İli Üzerine Etkileri**” başlıklı çalışmanın tarafımda, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla doğrularım.

01/12/2015

Semra DOĞAN

ÖZET

Tez çalışmamızda, ülkemizde yoksulluk nedenlerini ve yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik politikalar, gelir politikaları üzerinde durulmuş, gelir dağılımında adaleti sağlamada sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının etkileri incelenmiştir. Bu konuda, Devlet eliyle vatandaşlar arasındaki gelir dağılımındaki adaletsizliğin asgari düzeye indirilmesi konusunda yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların ne tür sonuçlar doğurduğunu artı ve eksileri üzerinde durduk. Sonuç olarak yaptığım literatür araştırmasında sosyal yardımların bir ülkedeki gelir dağılımında adaleti sağlamaya olumlu yönde katkı yaptığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Gelir, Gelir Politikaları, Milli Gelir, Sosyal Yardım, Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı

ABSTRACT

In our thesis study, the reasons of the poverty removing and removing aimed to policy, income policy are a well upon and to ensure the justice in the distribution of income, the social welfare and solidarity proficiencies are examined well upon. Studies about lowering the injustice of income to minimum level between state assisted. Citizens and what kind of results that these studies lead to and their pros and cons. Are a results of these literature research that I did, social welfare contributes positively to get the justice of income distribution in a country.

Key words: Income. The policy of social welfare, The proficiencies of social and solidarity.

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı sonuçlandırmam süresince her türlü yardımı sağlayan, tecrübe ve bilgilerinden yararlanırken göstermiş olduğu hoşgörü ve sabırdan dolayı değerli hocam, Sayın Doç. Dr. Salih ÖZTÜRK' e teşekkür eder, çalışmamın tüm ilgililere yararlı olmasını dilerim.

Bana yardımcı olan hocalarıma, benden maddi ve manevi hiçbir desteğini esirgemeyen aileme ve dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
1. GELİR VE GELİR DAĞILIMIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	2
1.1. Gelir ve Gelir Dağılımı Kavramı	2
1.1.1. Gelir Kavramları.....	2
1.1.2. Milli Gelir ve Dağılımı.....	2
1.1.3. Gelir Dağılımı Türleri	3
1.1.3.1. Kişisel Gelir Dağılımı	3
1.1.3.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı	4
1.1.3.3. Sektörel Gelir Dağılımı	5
1.1.3.4. Bölgesel Gelir Dağılımı.....	5
1.1.4. Gelir Dağılımı Eşitsizliği.....	6
1.1.5. Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Ölçülmesi	7
1.1.5.1. Yüzde Paylar Analizi	7
1.1.5.2. Lorenz Eğrisi	8
1.1.5.3. Gini Katsayısı	9
1.1.5.4. Kuznets Katsayısı ve Eğrisi	13
1.1.6. Gelir Dağılımı Ölçütlerinin İlkeleri ve Dezavantajları.....	14
2. GELİR DAĞILIMI TEORİLERİ VE GELİR DAĞILIMINI ETKİLEYEN	
FAKTÖRLER	16
2.1. Gelir Dağılımı Teorileri	16
2.1.1. Fizyokratlar	16
2.1.2. Klasiklere Göre Gelir Dağılımı	16
2.1.3. Neo-Klasiklere Göre Gelir Dağılımı	18

2.1.4. Marksist Gelir Dağılımı.....	19
2.1.5. Keynesyen Gelir Dağılımı.....	19
2.2. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler	22
2.2.1. Makro Ekonomik Faktörler ve Gelir Dağılımı.....	24
2.2.1.1. Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı	24
2.2.1.1.1. Ekonomik Büyümenin Gelir Dağılımına Etkisi.....	25
2.2.1.1.2. Gelir Dağılımının Ekonomik Büyümeye Etkisi	26
2.2.2. Emek Dağılımı	27
2.2.2.1. Nüfusun Cinsiyet Yapısı	28
2.2.2.2. Yaş Yapısı	31
2.2.2.3. Eğitim Düzeyi	32
2.2.3. Servet Dağılımı.....	34
3. GELİR DAĞILIMINDA ADALETİ SAĞLAMADA MALİYE	
POLİTİKALARI VE ANKET UYGULMASI	35
3.1. Vergi Politikası	35
3.1.1. Enflasyon ile Vergi Yükü Arasındaki İlişki	37
3.1.2. Dolaylı-Dolaysız Vergiler	38
3.1.3. Artan Oranlı Vergileme	40
3.1.4. Kurumlar Vergisi.....	43
3.1.5. Veraset-İntikal Vergisi	43
3.1.6. Harcama Üzerinden Alınan Vergiler.....	45
3.1.7. En Az Geçim İndirimi	46
3.1.8. Ayırma İlkesi.....	48
3.2. Harcama Politikası	49
3.2.1. Transfer Harcaması	49
3.2.2. Tarımsal Ürünleri Destekleme Alımları.....	50
3.2.3. Kobilerin Özendirilmesi	50
3.2.4. Konut Olanaklarının İyileştirilmesi.....	51
3.2.5. Sosyal Yardım	51
3.3. Borçlanma Politikası	52
3.4. Kayıt Dışının Kayıt Altına Alınması	53
3.5. Sosyal Güvenlik İşçi Sağlık ve Emeğin Korunması	54
3.6. Ücret Uygulama Politikası	56

3.7. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Politikalar	57
3.7.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı	57
3.7.2. Adıyaman İli Tut İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığında Sosyal Adaleti Sağlamaya Yönelik Çalışmalar	58
4. GELİR DAĞILIMINDA ADALETİ SAĞLAMAYA YÖNELİK SYDV’NİN ÜZERİNE ADIYAMAN İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA	60
4.1. Adıyaman İlinin Tarihçesi ve Sosyo Ekonomik Özellikleri	60
4.1.1. Kişi Başına Gelir	63
4.1.2. Eğitim	64
4.1.3. Sağlık	64
4.1.4. Ulaşım	64
4.2. Adıyaman İli Üzerine Bir Uygulama	65
4.2.1. Literatür Tarama	69
4.2.2. Veri Seti ve Yöntem	70
4.2.2.1. Uygulama Modelinin Belirlenmesi	72
4.2.2.2. Kamu Hizmeti	72
4.3. Hipotez ve Uygulama Verileri	73
4.4. Tahmin	74
4.5. Uygulama Bulguları ve Analiz	75
4.6. Regresyon Sonuçları ve Korelasyon	75
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	79
EK	81

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa No:</u>
Tablo 1. 1991 – 200 yılları arasında Türkiye’de cinsiyete göre iş gücü.....	30
Tablo 2. Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılma Oranı.....	31
Tablo 3. Vergi Ödemelerindeki Gecikme ve Enflasyon Oranının Reel Vergi Değeri Üzerindeki Etkisi	38
Tablo 4. Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri.....	40
Tablo 5. Tasarıya göre gelir vergisine tabi gelirler.....	48
Tablo 6. AB Ülkelerinde Sosyal Güvenlik Harcamaları GSYİH İçindeki payı (%).....	55
Tablo 7. 2013 yılı TÜİK Seçilmiş göstergeler ile Adıyaman	65
Tablo 8. 2005-2014 iş kur verileri verilen işsizlik maaşları ve kişi sayıları.....	66
Tablo 9. 2012-2014 vakfın öz kaynakları ile yapılan nakdi yardımlar.....	66
Tablo 10. 2012-2014 yılları arası vakfın öz kaynakları ile yapılan ayni yardımlar.....	66
Tablo 11. 2012-2014 yılları arası merkezi olarak yapılan nakdi yardımlar.....	66
Tablo 12. 2012 yılı aylık nakdi ayni ve merkezi yardımlar.....	67
Tablo 13. 2013 yılı aylık nakdi ayni ve merkezi yardımlar	68
Tablo 14. 2014 yılı aylık nakdi ayni ve merkezi yardımlar	68

ŞEKİLLER LİSTESİ

	<u>Sayfa No:</u>
Şekil 1. Lorenz Eğrisi.....	8
Şekil 2. Kuznets Eğrisi	14
Şekil 3. 2013 yılı türkiye nüfusu ve adıyaman nüfusu karşılaştırması	62
Şekil 4. İl ve İlçede yaşayan nüfus oranları	62
Şekil 5. Bir önceki yıla göre nüfus artış hızı.....	63

GİRİŞ

Gelir dağılımı son dönemde ekonomi literatüründe en çok işlenen konulardan birisidir. Bunun nedeni, bir ülkede üretilen mal ve hizmetin adaletli bir şekilde dağıtılmasının, o ülkedeki refah ve mutluluğu çok yakından etkilemesidir. Gelir dağılımında adalet çoğu zaman piyasa mekanizması yoluyla sağlanamamaktadır. Devlet müdahalesi ile bu soruna çare bulunması gerekmektedir. Devlet, bildiğimiz maliye politikası araçları yanında, doğrudan gelir dağılımını etkilemeye yönelik politikalar da uygulamaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gelir dağılımındaki adaletin sağlanması ülkemizdeki en önemli sorunlardan biridir. Ülkemizde devletin doğrudan gelir dağılıma müdahalesi, 1986 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonları” aracılığıyla yapılmaktadır. Bütçe dışı olan bu fonlar aracılığıyla toplumun yoksul kesimlerine nakdi ve ayni yardımlar yapılmaktadır. Sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren bazı kurum ve kuruluşlar 2011 yılında tek çatı altında birleştirilerek Aile ve sosyal politikalar bakanlığı kurulmuştur. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları devletin sosyal yardım politikalarını yerine getirmek amacıyla faaliyet gösteren en önemli kurumların başında gelmektedir

Tezimiz de ülkemizde yoksulluk nedenlerini ve yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik politikalar üzerine bir araştırma yaptık. Bu konuda, Devlet eliyle vatandaşlar arasındaki gelir dağılımındaki adaletsizliğin asgari düzeye indirilmesi konusunda yapılan çalışmalar ve bu çalışmaların ne tür sonuçlar doğurduğunu artı ve eksileri üzerinde durduk.

Tezdeki amacımız gelir dağılımındaki adaleti sağlamaya yönelik politikaları incelemektir. Tezimizin ana hipotezi ise; sosyal yardımların bir ülkedeki gelir dağılımındaki adaleti sağlamaya olumlu katkı yaptığıdır.

Tezimizde gelir ve gelir dağılımı ile ilgili kavramlara, gelir dağılımını etkileyen faktörlere, gelir dağılımında adaleti sağlamada maliye politikalarını ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının etkilerinden söz ettik. Tezimiz dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tezimizi terimsel olarak açıklamaya, diğer bölümlerde ise amaca yönelik araştırmalar yapmayı, son bölümde ise bu politikalar üzerine yaptığımız araştırmaları analiz etmeye, yorumlamaya çalışıp bilimsel ölçüde ne kadar doğru olduğunu ortaya koymaya çalıştık.

1. GELİR VE GELİR DAĞILIMIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1. Gelir ve Gelir Dağılımı Kavramı

Makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerinde etkisini incelemeye önce gelir dağılımı kavramlarının açıklanması yerinde olacaktır. Gelir dağılımıyla ilgili kavramların yanında gelir dağılımı ölçütleriyle ilgili bilgilerin verilmesi söz konusu analiz için açıklanması bakımından faydalı olacaktır.

1.1.1. Gelir Kavramları

Milli bir ekonomide belirli bir dönemde genellikle bir yılda yeniden yaratılan mal ve hizmet değerlerinin toplamına gelir denir. Hane halkı ya da fert açısından gelir üretime yapılan mal karşılığında belirli bir sürede elde edilen değerlerin toplamı olarak tanımlanabilir.

Ekonomik işgücü sermaye doğal kaynak ve girişimci olmak üzere dört adet üretim faktörü vardır. Bu üretim faktörlerinin ekonomiden aldığı paylar olarak ücret, faiz, kira ve kar toplamları milli geliri göstermektedir. Milli gelir kavramı üretim faktörlerinin ekonomiden aldığı payı gösterdiği için gelir dağılımı açısından önem teşkil etmektedir (Tayyar, 2011: 13).

1.1.2. Milli Gelir ve Dağılımı

Milli gelir deyimini ilk önce sanayileşmiş ülkelerde kullanılmaya başlanmıştır. Nitekim ilk milli gelir hesabı 1688 yılında İngiltere’de King tarafından yapılmıştır. Deyim olarak “milli gelir”, ekonomi literatürüne 18. Yüzyılın ikinci yarısında İngiltere’de geçmiştir.

Kavram olarak milli gelirin üç boyutu bulunmaktadır. Bunlar milli gelirin yaratılması (üretim), paylaşılması (gelir) ve kullanılması (harcama) şeklinde özetlenebilir. Her boyutuna göre milli geliri farklı şekillerde tanımlamak mümkündür.

Şöyle ki: Milli gelir, bir ülkede bir yıl içinde üretilen mal ve hizmetlerin toplam değeridir. Bu tanımın milli geliri üretim yönünden ifade etmektedir. Gelir yönünden ifade edersek; milli gelir, bir ülkenin üretime katılan tüm üretim faktörlerinin belirli bir dönemde (genellikle bir yıl içinde) elde ettikleri gelirler toplamıdır.

Milli gelir harcamalar yönünden de tanımlanabilir. Buna göre bir ülkenin belirli bir dönemde mal varlığı (milli servet) aynı kalmak şartıyla, harçayabileceği mal ve hizmetler toplamı milli geliri vermektedir.

Bu üç tanım ilk bakışta birbirinden farklı gözükmemektedir. Ancak aslında aynı büyüklüğü (milli geliri) değişik yönleriyle vermekte olduklarından, aralarında önemli bir fark yoktur. Birinci tanım gelirin doğuşunu, ikincisi bölüşülmesini ve üçüncüsü ise gelirin harcamasını esas almaktadır (Çubukçu, 2002: 16).

1.1.3. Gelir Dağılımı Türleri

Bir ülkedeki gelir dağılımı hakkında bir yorum veya ülkeler arasında karşılaştırmalar yapabilmek için gelir dağılımını birçok biçimde incelemek mümkündür. Bunlardan en çok kullanılanı kişisel ve fonksiyonel gelir dağılımıdır.

Kişisel ve fonksiyonel gelir dağılımlarının yanı sıra sektörler açısından gelir dağılımı inceleyen sektörel gelir dağılımı ile bölgelere düşen gelirin karşılaştırılması bakımından bölgesel gelir dağılımı kavramları da bu başlık altında incelenecektir.

Gelir dağılımı konusunda bir başka ayırım birincil ve ikincil gelir dağılımlarıdır. Fonksiyonel gelir dağılımı literatürde birincil gelir dağılımı olarak adlandırılır. İkincil gelir dağılımı ise gelirin doğuşu ve kullanışı arasında gelirin çeşitli gruplar ve tabakalar arasında yeniden paylaşımı ile ilgili hususları kapsamaktadır ve buna gelirin yeniden dağılımı da denilmektedir.

1.1.3.1. Kişisel Gelir Dağılımı

Kişisel gelir dağılımı toplam gelirin toplumu meydana getiren bireyler, aileler ve gruplar arasındaki dağılımı ifade eder. Yaratılan toplam gelirin gruplar arasında dağılımı toplumun refah değerlendirmesinde oldukça gereklidir. İktisadi gruplar eşit parçalara dağıtılarak bu grupların toplam gelirden almış oldukları payları incelenir.

Ekonomik eşitsizliklerin oldukça iyi bir göstergesi olan kişisel gelir dağılımından beklene ilk hedef hane halkları arasındaki gelir eşitsizliklerinin belirlenmesidir.

En düşük gelire sahip olan grubun aldığı payla en yüksek gelire sahip grubun aldığı pay arasındaki açıklığın az ya da çok oluşu gelir dağılımının adaleti hakkında bilgi verecektir. Bu

dağılımda ülke nüfusu genelde beş eşit gruba ayrılır. Nüfusun %20'sini temsil eden her bir gruba düşen ulusal gelir hesaplanarak hane halkının yüzde dağılımı ile gelirin yüzde dağılımı arasında karşılaştırmalar yapılır.

Kişisel gelir dağılımını etkileyen birden fazla etken söz konusudur. Bu etkenler bireylerin zekâ seviyelerini, çalışma yoğunluğu farklılıkları, risk, eğitim düzeyi, miras, şans faktörü ve ülkenin ekonomik durumu olarak sayılabilir. Söz konusu bu faktörlerde meydana gelen değişimler kişilerin gelir durumlarında farklılık yaratarak kişisel gelir dağılımını değiştirecektir.

Bir ülkedeki gelir dengesinin sağlanması halinde aşağıdaki faydaların elde edileceği umulur.

- Kişisel gelir dağılımında adalet sosyal barışı sağlar.
- Kişisel gelir dağılımında adalet toplam refahı artırır.
- Kişisel gelir dağılımında adalet fırsat eşitliğini artırır.
- Kişisel gelir dağılımında adalet ekonomik istikrarı sağlamada yardımcı olur.

1.1.3.2. Fonksiyonel Gelir Dağılımı

Ekonomide meydana getirilen toplam gelirin onu meydana getiren faktörlere: örneğin toprak sahiplerine rantın, girişimcilere karın, çalışanlara da ücretin dağılmasına fonksiyonel gelir dağılımı denir. Bir başka ifade ile fonksiyonel gelir dağılımı, üretim süreci sonunda meydana gelen gelirin faktörler arasında paylaşılmasıdır. Ülke içinde üretilen gelirin üç temel üretim faktörü işgücü, sermaye ve toprak sahipleri arasında bölüşümüdür. Yani gelirin ne kadarının ücret-maaş geliri, ne kadarının kar ve rant ve ne kadarının faiz geliri şeklinde dağılması ile ilgilidir. Milli gelirin farklı sosyal sınıflar arasında nasıl dağıldığı konusunda bilgi edinmeyi mümkün kılar. Milli gelir üretime katılan üretim faktörleri sayısı kadar parçaya ayrılır.

Klasik iktisatçılar üretim faktörlerini üç gruba ayırırlar. Buna göre toprak sahipleri rant gelirine, sermaye sahipleri kar gelirine ve çalışanlar ücret gelirine hak kazanırlar. Fonksiyonel gelir dağılımı, sosyal tabakaların milli gelirden aldıkları paylar konusunda ancak kaba hatlarıyla bir bilgi sağlayabilir.

Fonksiyonel gelir dağılımı, bir ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında oldukça sağlıklı bilgi verebilir. Nitekim gelişmiş ülkelerde emek payının milli gelir içinde önemli bir yer tutmasının nedenleri; işsizlik oranlarının düşük, ücretli nüfusun aktif nüfusa oranının yüksek ve verimlilik artışlarının ücretlere daha kolay yansıtılır olmasıdır. Gelişmekte olan ülkelerde işgücü verimi ve teknolojinin yetersizliği, milli gelir içinde emek paylarının azalmasına neden

olmaktadır. Emek gücünün milli gelir içindeki payının düşük olması ise; işgücünün önemli bir oranının kendi hesabına ve bir bölümünün ücretsiz olarak çalışmasına, firma ölçeklerinin küçük ve emek dışı gelirlerinin yüksek olmasına bağlıdır.

1.1.3.3. Sektörel Gelir Dağılımı

Sektörel gelir dağılımı bir ekonomide bulunan tarım, sanayi, hizmet, ticaret ve diğer sektörlerin milli gelirden aldıkları payı göstermektedir. Ülkenin endüstrileşme sürecinde hangi konumda olduğu küreselleşme sürecinde ise hangi sektöre ağırlık vermesi ve vermemesi gerektiği konularında uygulanacak ekonomi politikasına ışık tutar.

Sektörel gelir dağılımının amacı genelde gelir dağılımı adaletsizliklerinin sektörel bazda ortaya çıkarılması değildir. Sektörel gelir dağılımının hesaplanmasındaki hedef ülke içindeki sektörlerin hangisinin daha önde olduğunun bilinebilmesi gerekliliğidir.

Bir ekonomide tarım, hizmetler ve sanayi adı altında üç ana sektör vardır. Sektörel gelir dağılımı bir ekonomide bu üç ana sektörün gayri safi milli hasılaya ne oranda katıldığına değerlendirilmesidir. Yani tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin milli gelirden aldıkları paylar bunların uzun dönemde izledikleri yol, sosyal hasılaya katkısı gibi ekonomik veriler devlete gösterge teşkil ederek hangi sektörlerin teşvik edileceğini, hangi sektörlerin milli gelir dağılımını ne şekilde etkilediğini sektörlere göre gelir dağılımının sonuçlarına bakarak karar verme imkânı sağlar. Sektörel gelir dağılımı analizleri ülkenin gelişmişlik düzeyleri hakkında bilgi verir. Gelişmiş ekonomilerde ekonomi sanayileşmesini tamamlayıp hizmet aşamasında olmasından dolayı tarım sektörünün milli gelirdeki payı azdır. Az gelişmiş ülkelerdeyse ekonomi tarıma dayalı olduğundan tarım sektörünün milli gelirdeki payı fazladır.

1.1.3.4. Bölgesel Gelir Dağılımı

Bölgesel gelir dağılımı: bir ekonomide elde edilen ulusal gelirin, coğrafi bölgelere göre dağılımıdır. Dağılım, bir ülkenin farklı bölgelerinde yaşayan kişilerin milli gelirden ne oranda pay aldıklarını gösterir. Bu gelir dağılımı, bir ülkenin gelişmiş ve az gelişmiş bölgeleri arasındaki farklılıkları belirlemeye yarar. Bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik dengesizlikler, bölgeler arasında tarım, sanayi, ticaret, hizmet, haberleşme, ulaştırma, sağlık, eğitim, demografik ve sosyal göstergeler bakımından farklılıkların olmasından kaynaklanmaktadır. Bütün bu farklılıklar bölgeleri kendi içerisinde ayırtmaktadır. Coğrafi ve iktisadi açıdan bir birinden farklı olan

bölgelerin gelir dağılımları da farklılık göstermektedir. Bu nedenle gelir dağılımındaki dengesizliklerin tek başına ele alınmaması, yörenin bulunduğu bütün koşullar göz önüne alınarak buna neden olan sosyo-ekonomik dengesizliklerin ortaya konulması çözüm yollarının buna göre aranması gerekmektedir. Aynı zamanda her bölgenin kendi özelliklerini ve problemlerini tespit amacı ile özel çalışmaların yapılması, her bölgesinin sosyal ve iktisadi istatistiksel veriler oluşturularak bölgenin kendi özelliklerine uygun çözümler üretilmesi önem taşır (Tayyar, 2011: 15,16,18) (Korkat, 2013: 19,20,21).

1.1.4. Gelir Dağılımı Eşitsizliği

Gelir eşitsizliği bir ülkedeki gelir dağılımının o ülkedeki bireyler tarafından eşit ve adil olarak bölüşülmediğinin kanıtıdır.

Gelir dağılımında eşitsizliğe neden olan faktörler emeğin dağılımı, servetin dağılımı ve faktör fiyatları olarak sayılabilir.

Emeğin dağılımı olarak bir ekonomide kalifiye elemanlar ile vasıfsız işçiler arasında fark vardır. Bu fark emeğin kalitesini ifade eder. Bazı iş kollarında eğitilmiş ve kalifiye elemanlara ihtiyaç duyulurken bir başka iş kolunda vasıfsız işçilere talep olabilir. Emeğin dağılımındaki bu tür eşitsizlikler emek gelirleri arasındaki gelir dağılımını etkiler.

Servet dağılımı açısından eşit olmayan servet dağılımının en büyük nedeni bir önceki dönemde eşitsiz gelir dağılımının varlığıdır. Bu eşitsiz servet dağılımı bir sonraki dönemde daha da eşitsiz gelir dağılımına neden olmaktadır. Böylece düşük gelir, düşük servet ve yeniden düşük gelir kısır döngüsü yaşanmakta ve sonuç olarak gelir dağılımı sürekli bir şekilde bozulmaktadır.

Emek ve servet dağılımına ilave olarak faktör fiyatlarını da incelemek gerekir. Ülkemizde çeşitli mallar arasındaki fiyat farklılığı nedeniyle fiyatları yükselen mallarda çalışan emek ve kapital yüksek gelir elde edebilmektedir. Faktör fiyatlarında meydana gelen değişimler tüketici birimleri arasındaki gelir dağılımını fiyatı değişen faktörün lehine ya da aleyhine değiştirir.

Gelir dağılımı eşitsizliğini etkileyen bu üç temel faktörün yanı sıra gelir eşitsizliğini artıran diğer faktörler de söz konusudur.

Sosyoekonomik grupları önemli ölçüde etkileyen gelir dağılımını adil olmaktan uzaklaştıran başka faktörler yüksek enflasyon, para arzı artışları, yüksek faizler, yüksek devalüasyon, bütçe açıkları, nüfus artışı, iç borçlanma, tekelleşme, haksız koruma ve teşvikler, gelişme hızı büyüklüğü, etkin olmayan vergi sistemi, özelleştirme sayılabilir. Bu faktörler dışında daha da önemli olan ve ihmal edilen bir diğer faktör de demokrasidir (Tayyar, 2011: 19,20).

1.1.5. Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Ölçülmesi

Toplumda yaratılan gelirin iktisadi birimlere tahsisini ölçmeye yarayan araçlar mevcuttur. Bu araçlar sayesinde gelir dağılımının iyi ya da kötü olduğu anlaşılabilir. Söz konusu gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmeye yarayan araçlar oldukça fazladır. Gelir dağılımı eşitsizliğini ölçmekte kullanılan araçlar olarak aralık ölçüsü, görelî ortalama mutlak sapma, varyans değişme katsayısı ve eğrisi, yüzde payları analizi, genel entropi ölçütü, Theil endeksi, Dalton ölçütü, Atkinson endeksi ve Lorenz eğrisi analizi sayılabilir.

Ülkemizde TÜİK gelir dağılımı ölçütleri açısından Gini katsayısı, yüzdelik gelir dilimleri, Lorenz eğrisi ve yüzde payları (P80/P20) hesaplamaktadır (Tayyar, 2011: 20).

1.1.5.1. Yüzde Paylar Analizi

Yüzde payla, kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan ve eşitsizlik ölçütleri içinde en açık olanıdır. Kişisel gelir dağılımını ölçmede kullanılan yüzde paylar analizinde; haneler %1'lik 100, %5'lik 20, %10'luk 10, %20'lik 5 gruba ayrılarak her grubun toplam gelirden aldığı paylar karşılaştırılmaktadır. Hane gelirlerine ilişkin yüzde payların hesaplanabilmesi için, haneler toplam kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanır ve hangi yüzde paylar analizi yapılacaksa o sayıda gruba ayrılır. Her yüzde gruba düşen kullanılabilir gelir, toplam kullanılabilir gelire oranlandığında, hanelerin gelirine ilişkin yüzde paylarına ulaşılır.

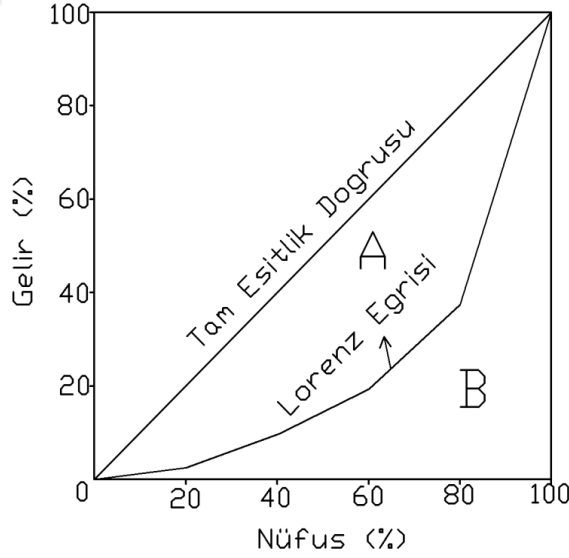
Yüzde paylar analizinde; gelirin eşit dağılabilmesi için, her grubun gelirden aldığı pay ile toplam nüfustan aldığı pay eşit olmalıdır. Özellikle uluslararası karşılaştırmalarda, gelir sahiplerini gelir düzeylerine göre beş eşit (%20'lik) gruba bölerek her bir grubun toplam gelir içindeki payını karşılaştırmalı olarak incelemek mümkündür. Yüzde 20'lik hane halkı dilimlerinde 5. Yüzdelik dilimin toplam gelirden aldığı payın, 1. Yani en düşük gelir diliminin toplam gelirden aldığı paya bölünmesi ile elde edilmektedir. Böylece zaman içinde en zenginler ile en fakirlerin gelirden aldıkları payların değişimini izlemek mümkün olabilmektedir. Bu oranın büyük çıkması eşitsizliğin giderek arttığını, küçük çıkması ise aksini ifade etmektedir (Göğül, 2012: 39).

1.1.5.2. Lorenz Eğrisi

Gelir dağılımındaki eşitsizliği ölçmek için yoğunlaşma eğrisi kullanılır. Yoğunlaşma eğrisine İngilizce kitaplarda Lorenz eğrisi, Latin ülkelerinde Gini eğrisi adı verilmektedir. İki ekonomi istatistikçisi olan Amerikalı Max Lorenz ve İtalyan Corrado Gini hemen hemen aynı zamanda ve birbirlerinden ayrı olarak gelir dağılımı sorununu ele almışlardır.

Toplum aldığı gelir açısından beş eşit yüzdalık dilime ayrılır. Bu yüzdalık dilimlere denk düşen paylar sayesinde Lorenz eğrisi oluşturulur. Lorenz eğrisi gelirin paylaşım şeklinin eğrisel olarak gösterilmesidir.

Lorenz eğrisi gelir dağılımındaki eşitsizliği yatay ekseninde bu nüfusun elde ettiği gelirin kümülatif oranlarıyla gösteren diyagramdır. Lorenz eğrisi yüzde olarak ülkedeki toplam gelirin ne kadarını kaç kişinin aldığını göstermektedir. Eğer gelirin dağılımında bir eşitlik söz konusu ise herkesin gelirden eşit ölçüde pay aldığını ifade etmek için Lorenz eğrisi tam eşitlik doğrusu adını alır. Gelirler bireyler arasında eşit olarak dağılmışsa Lorenz eğrisi mutlak eşitlik doğrusu ile çakışarak 45 derecelik doğru biçimini alacaktır. Lorenz eğrisinin mutlak eşitlik doğrusundan uzaklaşmaya başlayarak daha çukur hale gelmesi gelir paylaşımında eşitsizlik olduğu anlamına gelmektedir.

Şekil 1. Lorenz Eğrisi

Şekil 1'e göre dikey eksen gelirin yüzdalık dilimlerini, yatay eksen nüfusun yüzdalık dilimlerini göstermektedir. 0 hattından başlayan düz çizgi tam eşitlik hattını göstermektedir. Tam eşitlik doğrusu üzerinde hane halkları gelirden eşit ölçüde pay almaktadır. Tam eşitlik hattının altında kalan eğri Lorenz eğrisini temsil etmektedir. Lorenz eğrisi gelir dağılımının adaletli bir

şekilde gerçekleştiği tam eşitlik hattından uzaklaştığı zaman gelir dağılımındaki bozulmanın artacağı söylenebilir. Yine Lorenz eğrileri arasında kıyas yapabilmek imkânı da bulunmaktadır. Buna göre tam eşitlik hattına en uzak Lorenz eğrisi gelir dağılımındaki adaletsizliğin en fazla olduğunu, tam eşitlik hattına en yakın Lorenz eğrisi ise gelir dağılımındaki adaletsizliğin en az olduğunu gösterir. Ayrıca Lorenz eğrisi ile tam eşitlik hattı arasındaki eşitsizlik bölgesi yardımıyla Gini katsayısı hesaplanmaktadır (Tayyar, 2011: 21,22,23).

1.1.5.3. Gini Katsayısı

Gini katsayısı İtalyan istatistikçi Corrado Gini tarafından geliştirilmiş ve 1912'de yayımlanmıştır. Gini katsayısı Lorenz eğrisi ile kolay tanımlanan bir ilişkiye sahip olan özetleyici bir eşitsizlik ölçüsüdür ve Lorenz eğrisi ile kolay tanımlanan bir ilişkiye sahiptir. Lorenz eğrisinin gösterdiği eşitsizliği ölçmenin bir yolu da eğri ile 45 derecelik mutlak eşitlik doğrusu arasında kalan A alanını doğrunun altında kalan alana oranlamaktır. Bu orana Gini katsayısı adı verilir. Gini katsayısı (G) Şekil 1'deki Lorenz eğrisinin oluşturduğu A ve B alanları yardımıyla hesaplanır.

$$G = A / (A+B)$$

Gini katsayısı 0 ile 1 arasında değişen bir değere sahiptir. Bir ekonomide Gini katsayısı 0 düzeyine ne kadar yakınsa gelir eşitsizliği o kadar az, tersine 1 düzeyine ne kadar yakınsa da gelir eşitsizliği o kadar yüksektir. Bir ülkede gelirin tümü en zengin yüzde yirmi tarafından elde edilmiş ise (en fakir yüzde yirmi ve onu izleyen ikinci-üçüncü ve dördüncü yüzde yirmilik gruplar gelirden sıfır pay almışlarsa) Lorenz eğrisinin altında kalan alan (B alanı) sıfıra ve dolayısıyla Gini katsayısı bire eşit olur.

Türkiye'de TÜİK'in hane halkı gelir dağılımı anketlerinde kullandığı Gini katsayısı formülü ise şöyle gösterilmektedir.

$$G = \frac{1}{N^2} \sum_{i=1}^n \sum_{j=1}^n |Y_i - Y_j| f(Y_i) f(Y_j) / 2 \bar{Y}$$

Y_i : i. grubun toplam geliri, Y_j : j. grubun toplam geliri, $f(Y_i)$: i. grubun gelir çokluğu, $f(Y_j)$: j. grubun gelir çokluğu, N: Birim sayısı \bar{Y} : Gelirin aritmetik ortalamasını göstermektedir. Gelirin eşit dağılması halinde gini katsayısı sıfır olur, gelir tamamen bir bireyin eline geçerse gini katsayısı bir olur. Diğer durumlarda sıfır ile bir arasında değişir.

Lorenz eğrisinin formüle edilmiş hali olan gini katsayısı ile ilgili yapılan birçok çalışma mevcuttur. Bu çalışmaların en eskisi 1960'lara dayanırken son yıllarda konu ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı artmıştır. Gini katsayısı ile ilgili yapılan çalışmaların başlıcaları şunlardır:

Aigner ve Heins, 1967'de refahla ilişkili kesin bir eşitlik ölçüsü bulmak amacıyla ABD'deki 51 eyaletin gelir ve refah verileri toplanmış ve gelir ile refah arasındaki fonksiyonel ilişki Gini katsayısı ile açıklanmıştır.

Atkinson ve Rodrik (1994), hükümetlerin gelir dağılımı eşitsizliğini azaltmak üzere sosyal harcama gereksinimlerinin artırmasıyla vergilerin artacağını, bu nedenle de büyümenin olumsuz olarak etkileneceğini ileri sürmüşlerdir. Çalışmada gelir dağılımı ile büyüme arasındaki ilişki konusunda bir uzlaşmaya varılamamıştır.

Perotti (1996), Gini katsayısını kullanarak ölçtüğü eşitsizliğin, büyümeyi düşüreceğini çünkü eşitsizliğin, yoksulların krediye ulaşım olanaklarını kısıtlaması nedeniyle yatırımı ve dolayısıyla büyümeyi olumsuz olarak etkileyeceğini savunmuştur. Ryu ve Slottje (1998), Gini katsayısını gelir dağılımındaki adilliği ölçmek amacıyla uygulamıştır.

Hang ve Daniel (2000), Gini katsayısını hesaplamak üzere, bireylerin işsizlik sürelerinin yoğunluğunu tahmin etme ile ilgili yaptıklarını araştırmada, 4, 10, 14, 26, 52 haftalık periyotlarda gözlem yapmış ve bireylerin işsiz kaldıkları süreleri gözlemlemişlerdir. Sonuçlara göre her yıl için Gini katsayıları ve ortalama işsizlik sürelerini hesaplamışlardır. Gini katsayısındaki seviye artışlarının sosyal refahtaki düşüşü gösterdiğini vurgulamışlardır.

MacLean (2001) kaynak kullanımını ve dağılımını Lorenz Eğrisi ile inceleyerek bunların adaletsizliği hakkında bilgi vermiştir. Van, G.H (2001), Çin'de kırsal bölgelerde uyguladığı çalışmada Gini katsayısının hesaplanmasında yeni bir yöntem geliştirmiş ve eşitsizlik hesaplamasında Gini katsayısını yapısal etki, reel eşitsizlik etkisi ve kesişimlerinin etkisi olmak üzere üçe bölmüştür. Çalışmada Gini katsayısına yeni değişkenler dâhil ederek yeni bir Gini katsayısı elde edilmiştir.

Abdalla (2002), Dubai'de trafik kazalarına neden olan sürücülerin sorumluluklarını modelleme ve ölüm riski analizinde, Gini katsayısını ölümcül yaralanmalardaki değişkenlik değeri olarak ifade etmiştir. Lorenz Eğrisinde ölümcül yaralanmaların birikimli dağılımıyla genel nüfusun birikimli dağılımını karşılaştırarak Gini katsayısına ulaşmıştır. Çalışmasında bazı gelişmiş ülkelerdeki değerlere göre Birleşik Arap Emirliklerindeki trafik ölüm riski oranı daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Abdel-Ghany, M. ve diğerleri (2002), Kanadalı gruplarda toplam Lorenz eğrilerini kullanarak gelir esnekliği hesaplanmasının bir yöntemini kullanmışlardır. Kanadalı ailelere harcama anketi uygulanarak toplanan verilerle, sürekli gelir ve grup-özel harcamalar eğrilerinin Lorenz eğrilerinden çıkarılmış engel fonksiyonlarının temel alındığı bir yöntem kullanılmıştır.

Çalışmanın sonucunda araştırmadaki harcama kategorilerinin büyük bölümü için tam gelir esnekliklerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sylwester (2003), yükseköğrenimde kayıt oranının artmasıyla bir sonraki Gini katsayısıyla hesaplanan gelir eşitsizliğinin artıp artmadığını test etmeyi amaçlamıştır. Gini kat sayısını açıklamak için oluşturulan regresyon modelinde gelir eşitsizlikleri değişimi ve yükseköğrenim kayıt verileri kullanılmıştır. Regresyon analizleri sonucunda, gelir eşitsizliğinde ölçülen artış ile yükseköğrenime kayıt olma arasında negatif bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır.

Checch (2003), 1960-1995 yılları arası 108 ülkenin verilerinin incelendiği araştırmada gelir dağılımı eşitsizliğindeki büyüme ile eğitime erişim arasında ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Bireylerin eğitim süresinin ailenin gelirine bağlı olduğu varsayımından yola çıkılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, dağılımında Gini katsayısının okula kayıt oranlarının ve eğitime yatırılan devlet kaynaklarının etkisi ile açıklanabileceği sonucuna varılmıştır.

Giraldo (2003)'nun, Gini katsayılarını kullanarak yaptığı çalışma sonucunda, nüfusta cehalet oranı arttığında gelir eşitsizliğinin de artacağını belirtilmiştir. 110 ülkeden ve Dünya Bankası'ndan alınan veriler ışığında yapılan hesaplamalar sonucunda, Gini katsayısı ile kişi başına düşen GSMH arasında negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Saman (2005), 2000-2001 yılları arasında AB, Fransa, İngiltere ve ABD'deki tarım sübvansiyonlarının dağılımının mutlak eşitlikten büyük bir sapma gösterdiğini Gini katsayısı ve Lorenz Eğrisi yardımıyla kanıtlamıştır. Gini katsayısı iktisatta gelir dağılımı ve yoksulluk ölçümlerinde kullanılırken, farklı disiplinlerin de dikkatini çekmiştir.

Cullis ve Van Koppen (2007), Güney Afrika Olifants Su Yönetimi Bölgesindeki su kullanımını Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi yardımıyla analiz etmiştir. Bulguları mevcut suyun yüzde 95'inin kırsal nüfusun yüzde 99'u suyun sadece yüzde 5'lik kısmını paylaştığını göstermiştir.

Türkiye'de Gini katsayısı ile ilgili yapılan çalışmalara gelince yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Türkiye'de gelir dağılımını bölgesel yönden inceleyen Hepaktan ve Alkaya (2001), artan iletişim olanakları içinde kesimler arasındaki refah farklılıklarının daha çarpıcı biçimde öne çıktığını ve toplumun çeşitli kesimlerinde rahatsızlığa dönüşebildiğini vurgulamışlardır. Gelir dağılımından düşük pay alan kesimlerin, genel nüfus içinde çoğunlukta olmasının; bu bireylerin sağlık, eğitim, beslenme ve barınma gibi temel hizmetlerden daha az yararlanmalarına neden olduğu belirtilmiştir. Böylece ülkenin gelişme sürecinde gerekli olan insan kaynakları niteliklerinde de beklenen gelişme sağlanamamaktadır.

Aktan ve Vural (2002), Gini katsayısını ve Lorenz Eğrisini kullanarak yoksulluk ve gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İncelemeler sonucunda gelir dağılımındaki bozukluğun yoksulluğu artırdığını tespit etmişlerdir.

Çelik'in 2004'te yayınlanan çalışmasında, diğer ülkeler ile Türkiye'deki gelir dağılımı karşılaştırılmıştır. Türkiye'deki gelir eşitsizliğinin yanında öncelikle küresel gelir eşitsizliği konusu göz önüne alındığında, küreselleşme ile birlikte zengin ve yoksul ülkeler arasında artan eşitsizliğin ülkelerin kendi içinde de eşitsizliği artırdığından söz edilmiştir.

Oğuş'un 2005'te yaptığı çalışmada, Türkiye'de büyüme-gelir dağılımı ilişkisinin zaman içerisinde belirgin farklılıklar gösterip göstermediği araştırılmıştır. 1960-1975 ve 1985-1999 dönemleri için yapılan analizlerde Gini katsayısı ve büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Çalışmada ana amaç, Türkiye'nin izlediği istikrarsız büyüme rotasının gelir dağılımını etkilemesi, dolayısıyla gelir eşitsizliğinin Türkiye'nin büyüme potansiyelini ne derece etkilediği sorusuna cevap bulmak olmuştur. Büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi ve gelir dağılımının büyüme üzerindeki etkileri ve bu etkilerin zaman içindeki değişimi araştırılmıştır. Sonuçta Türkiye, dünya genelinde bozulan gelir dağılımı koşullarında, kendi gelir dağılımını koruyabilmiş fakat etkin bir büyüme politikası izleyememiştir. Uzun vadede yüksek büyüme oranlarına ulaşabilmek için en etkin politikanın, eğitime yatırım yapmak olduğu ortaya çıkmıştır.

Kuştepli ve Halaç (2004), Türkiye'deki gelir dağılımında yaşanan iyileşmelerin transfer harcamaları sayesinde olduğunu Gini Katsayısı ve Lorenz Eğrisi yardımıyla göstermişlerdir.

Geyik, Uludağ, Karabulut ve Saraçbaşı (2005) İnsan Ölümleri Veri Tabanını kullanarak İsveç, Bulgaristan ve Türkiye'deki ömür karşılaştırmasını Lorenz Eğrisi ile Gini Katsayısı ile yapmışlardır. Türkiye'nin hesaplanan Gini katsayısı (0.15) ile en yüksek çıkmıştır. Bu da göstermektedir ki Türkiye yurttaşlar arasında ömür dağılımı en bozuk ilkedir. İsveç en düşük hesaplanan Gini katsayısına (0.09) sahip olup İsveç vatandaşlarının ortalama ömürleri birbirlerine en yakın çıkmıştır.

Ufuk Dumlu, Özlem Aydın (2008), ekonometrik modellerle Türkiye için 2006 yılı Gini katsayısı tahmin etmişlerdir. Çalışmada dünyada en çok Gini katsayısı hesaplaması yapılan yıllar belirlenmiş ve 1992, 1996 ve 2000 yılları alınmıştır. Elde edilen verilerle gelir eşitsizliğini açıklayabilmek için genel bir model bulunmaya çalışılmıştır.

Latif Öztürk ve İsmail Aktar (2009)'da Karadeniz Bölgesi illerinde 2000-2007 yılları arasındaki kamu tarım yatırımları dağılımını Lorenz eğrisi ve Gini katsayısı ile ölçmüşlerdir. 0,64 olarak ölçtükleri Gini katsayısına göre, kamu tarım yatırımlarının eşitsiz dağıldığı sonucuna ulaşmışlardır. Yine İsmail Aktar ve Latif Öztürk (2009), 1999-2007 yılları arasında yapılan kamu eğitim yatırımlarının bölgeler arasındaki dağılımı, 05-14 yaş eğitim çağına sahip nüfus baz alınarak Lorenz Eğrisi ve Gini Katsayısı yöntemiyle incelemişlerdir. Hesaplanan katsayılar sekiz yılın ortalamasını 0,26 olarak göstermiş, 2004 yılına kadar eşitsizlikte bir artış yaşanmış, bu

yıldan sonra hızla bir düşüşle 2007 yılında 0,17'ye gerileyerek, bölgeler arası eşitsizliğin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Türkiye'de 2002-2010 yılları arasında TÜİK tarafından yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkan Gini katsayıları Tablo 1'de gösterilmiştir. Tablo 1'den anlaşılacağı üzere Gini katsayısı 2002'de 0.44, 2003'te 0.42, 2004'te 0.40, 2005'te 0.38, 2006'da 0.42 2007'de 0.40, 2008'de 0.40, 2009'da 0.41 iken 2010'da 0.40 olarak hesaplanmıştır.

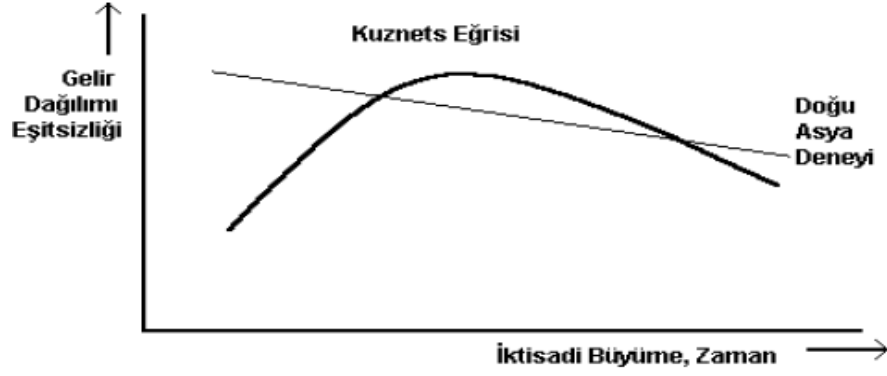
Gini Katsayısı'nın küçülmesi gelirde eşitsizliğin düzeldiğini göstermektedir. Gini Katsayısı ne kadar küçük ise ülkede gelir dağılımı o kadar iyi demektir. Bu bağlamda Türkiye'de gelir dağılımının 2002'den 2005 yılına kadar düzeldiği, 2006 yılında bu iyileşmenin gerilediği, 2009 yılında her bir bozulmayla birlikte 2007 ve 2008 ve 2010 yıllarında tekrar düzelmeye başladığı görülmektedir.

Gini Katsayısı'nda dünya ortalaması 0.304 iken Türkiye ortalaması görüldüğü gibi OECD ve AB ortalamasının gerisinde kalmakta dünya ortalamasına ise yaklaşmaktadır. Kişi başına düşen gelirin yüksek olduğu ABD ise 0,41 olan Gini katsayısı gelir dağılımı adaletinin bozuk olduğuna işaret etmektedir. İsveç ise 0,25 olan Gini katsayısı ile gelir dağılımı adaletinin en iyi düzeyde olduğu ülke konumundadır (Göğül, 2012: 42, 43, 44, 45, 46, 47).

1.1.5.4. Kuznets Katsayısı ve Eğrisi

Kuznets 1955 yılında beş ülke verilerini kullanarak yapmış olduğu çalışmada gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki olduğunu ileri sürer. Buna göre gelir düzeyi arttıkça eşitsizlik önce artmakta sonra ise azalmaktadır. Bu ilişki ters U savı olarak bilinmekte olup gelir düzeyi-gelir dağılımını gösteren eğri ise Kuznets eğrisi olarak adlandırılmaktadır.

Ülkelerde ekonomik gelişmelere bağlı olarak büyümenin olması ilk önce gelir eşitsizliğini artıracaktır. Ancak bir zaman sonra gelirin artması gelir dağılımındaki iyileşmeyi beraberinde getirecektir. Kuznets eğrisi bu nedenle aşağıda bulunan şekildeki gibi ters U şeklindedir. Kuznets eğrisinin yanında genel bir azalma eğilimi gösteren Doğu Asya deneyi ise bu bölgede yer alan ülkelerin ihracata dayalı büyüme modellerini seçmelerine bağlı olarak gelir arttıkça sürekli bir şekilde gelir dağılımındaki eşitsizliğin düzeldiğini göstermektedir.

Şekil 2. Kuznets Eğrisi

Kuznets, sektörel dengesizlikleri toplam üretimin sektörel yüzde dağılımıyla ilişkilendirerek özetleyen bir formül geliştirmiştir. Kuznets katsayısının formülü aşağıdaki gibidir.

$$K = Y_i \left| (X_i / Y_i) - 1 \right|$$

X_i = i. sektörün üretimdeki payı

Y_i = i. sektörün istihdamdaki payı

Kuznets katsayısı 0 ile 1 arasında değişen ve sıfıra yaklaştıkça gelir bölüşümünde eşitliğe yaklaşıldığını bire yaklaştıkça da uzaklaştığını gösteren bir katsayıdır. Kuznets katsayısı açısından sektörlerin durumuna bakıldığında sektör ortalaması ülke ortalamasına eşit olursa Kuznets katsayısı sıfır olacaktır. Eğer ülkedeki toplam üretim sadece bir sektöre yapıлып üstelik bu sektörün istihdam içindeki payı oldukça azsa katsayı bir çıkacaktır.

1.1.6. Gelir Dağılımı Ölçütlerinin İlkeleri ve Dezavantajları

Yukarıda sayılan gelir dağılımı ölçütlerinin yerine getirmesi beklenen bazı koşullar vardır. Bu koşullar şunlardır;

- Pigou-Dalton Transfer İlkesi: yoksul bir kişiden zengin bir kişiye yapılan bir gelir transferi eşitsizlikte bir artışa yol açmamalıdır ya da en azından bir azalma meydana getirmemelidir ve zenginden yoksula yapılan bir gelir transferi eşitsizlikte bir azalmaya yol açmamalıdır.

- Gelir ölçeğinden bağımsız olma ilkesi: Eşitsizlik ölçütü aynı tarzdaki oransal oransal değişikliklerden etkilenmemelidir. Herkesin gelirinde aynı oranda bir değişiklik varsa (örneğin devalüasyon söz konusu ise) eşitsizlik değişmemelidir.
- Nüfus ilkesi: Eşitsizlik ölçütleri nüfus artışı karşısında değişmemelidir. İki benzer dağılımın birleştirilmesi eşitsizliği değiştirmemelidir.
- Simetri ilkesi: Eşitsizlik ölçütleri bireylerin gelirlerinin dışındaki özelliklere karşı duyarsız olmalıdır.
- Ayrıştırma ilkesi: Dağılımı oluşturan alt gruplardaki eşitsizliklerdeki değişiklikler dağılımın geneline de aynı yönde yansımalıdır. Alt gruplarda eşitsizlik artıyorsa eşitsizlik genelde de artmalıdır.

Gelir dağılımı ölçütlerinin yukarıdaki şartları sağlamalarının yanında gelir dağılımı ölçütlerinden hangisinin daha doğru bilgi verdiği ayrı bir merak konusudur. TÜİK ülkemiz için Gini katsayısı, yüzdelik gelir dilimleri, yüzde payları ve Lorenz eğrilerini hesaplamaktadır. Ancak ülkemiz için hesaplanan Lorenz eğrisi ve Gini katsayısının gelir dağılımı adaletsizliğini ayrıntılı bir şekilde gösterdiği şüphe taşımaktadır.

Ampirik veriler olmamakla birlikte toplumu oluşturan bireylerin tatil için seçtikleri yerler, kaldıkları oteller, giyim ihtiyaçlarını karşıladıkları malların markaları ve benzeri farklılıklar gelir dağılımındaki eşitsizlikleri yansıtabilir. Gini katsayısının sıfıra yakın olması gelir dağılımındaki eşitsizlikleri yansıtabilir. Gini katsayısının sıfıra yakın olması gelir dağılımındaki adaletsizliğin az olduğunu göstermesine rağmen paylaşılacak gelirin yetersiz olduğu bir bölgede aynı katsayı yine düşük çıkacaktır. Bu itibarla Gini katsayısının en düşük olduğu yöre Doğu Anadolu bölgesidir. Ancak bu değer düşüklüğü daha önce de ifade edildiği gibi bu bölgede paylaşılacak gelirin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Öte yandan başka bir eleştirel nokta da aynı nüfus diliminde bulunan bireylerin marjinalist yaklaşımla değerlendirilmeleri halinde elde ettikleri sonuncu birim gelire attıkları önemin birbirinden farklılık gösterebileceğidir. Ancak Lorenz eğrisi veya Gini katsayısı yöntemlerini kullanarak bu farklılığı ölçmenin olanağı bulunmamaktadır (Tayyar, 2011: 24, 25, 26, 27, 28).

2. GELİR DAĞILIMI TEORİLERİ VE GELİR DAĞILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

2.1. Gelir Dağılımı Teorileri

Gelir dağılımı iktisatçılar tarafından değişik şekillerde açıklanmış ve yorumlanmıştır. Şimdi bu farklı yorumlar sonucunda ortaya çıkan teoriler genel bir çerçevede kapsamında ele alınacaktır.

2.1.1. Fizyokratlar

Bir gelir dağılımı teorisi oluşturan ilk iktisatçılar fizyokratlardır. Fizyokratlar gelir dağılımı teorisini Quesnay olmuştur. Quesnay toplumu üç sınıfa ayırmıştır. Bunlar tarımsal üretim yapan çiftçiler, toprak sahipleri ve tüccar-zanaatkâr sınıfıdır.

Fizyokratlara göre toplum hasılayı topraktan elde eden verimli sınıf yani çiftçiler diğer iki sınıfı besler. Çiftçiler topraktan elde ettikleri hasıladan üretim masraflarını ve ücretlerini çıkardıktan sonra geri kalan hasılayı toprak sahibine verirler. Çiftçiler ve toprak sahipleri ise diğer sınıfın ürünlerini satın alarak onlara gelir sağlarlar. Bu para ise tarım ürünlerinin satın alınması ile tekrar çiftçilere toprak sahiplerine döner.

2.1.2. Klasiklere Göre Gelir Dağılımı

Bölüşüm ile ilgili ilk görüş belirten klasik iktisatçılar Adam Smith ve Jhon Stuart Mill'dir. Fakat klasik teoride gelir dağılımını bir bütün olarak ayrıntılarıyla ele alan David Ricardo'dur. Bu nedenle klasik teoride bölüşümü geliştiren D. Ricardo olarak kabul edilir. Bu iktisatçılar kapitalist sisteme göre teorilerini oluşturmuşlardır.

Klasik teoride bölüşüm incelenirken fonksiyonel gelir dağılımı dikkate alınmış yani çeşitli sınıfların milli gelirden aldıkları payla incelenmiştir. Klasiklere göre üç sınıf vardır. Bunlar toprak sahibi, emekçi ve sermayedardır. Toprak sahibi rant, emekçi ücret sermayedar kar olarak gelirden payını alır.

Smith'in zenginliğin kökeni ve değer teorisi ile milli gelirin dağılımına ilişkin görüşleri ele alınırsa; Smith zenginliğin kaynağının emek olduğunu ve zenginliği artırmanın iki koşulu olduğunu savunur. İlk koşul emek harcanırken gösterilen ustalık ve el yatkınlığı, ikinci koşul ise yararlı işlerde çalıştırılanların sayısı ile böyle olmayan işlerde çalıştırılanların sayısının oranıdır. Bu koşullar iş bölümünün sonucudur. İş bölümü emeğin üretken güçlerinde nispi bir artışa neden olmaktadır. Smith özellikle üretken emeğin önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca Smith'e göre emeğin bütün ürünü emek sahibine ait olduğu halde kapitalist sistemde bunun sermayedara kar, emek sahibine ücret ve toprak sahibine rant olarak dağılması işçilerin aleyhine gibi görünse de, emeğin verimliliğinde artış sağlayan iş bölümü ve yeni teknolojilerin kullanımı sermaye ile de ilişkilidir.

Mill ise teorisinde milli gelirin dağılımı konusunda özel mülkiyetin doğal bir hak olmadığı, toprak rantının vergileme ile devlete aktarılması, miras hakkının sınırlandırılması, üretim kooperatiflerinin geliştirilmesi fikirleri nedeniyle emek yanlısı görüşleri ileri sürmüştür.

Ricardo, klasik gelir dağılımı teorisinin büyüme ve gelir dağılımı modelini kurmuştur. Ricardo'nun hareket noktası üretim faktörlerinden toprak (tarımsal üretim) olmuş ve rantın açıklanması üzerinde durmuştur.

Ricardo toprak sahiplerinin elde ettikleri rantı "azalan verimler yasası"na göre açıklamaktadır. Ona göre azalan verim, toprak miktarı sınırlı olduğundan ve toprak kaliteleri birbirinden farklı olduğundan, zamanla giderek daha az verimli toprakların ekilmesi şeklinde işleyecektir. Diğer taraftan aynı miktarda topraktan, artan nüfusla birlikte daha çok iş gücü kullanılacağından verimlilik azalacaktır. Yani tarımsal hasılayı daha fazla emek kullanarak elde etmek verimin azalmasına neden olacaktır.

Klasiklere göre rant ekilen toprakların farklı verimlilikte olmasından doğar. Ücret ise piyasa ücreti ve doğal ücret olarak ikiye ayrılır. Piyasa ücreti piyasada arz ve talep tarafından belirlenen ücrettir. Doğal ücret piyasa ücretinin uzun dönemde ulaşacağı düzeydir.

Klasiklere göre asgari geçim düzeyine eşit bir ücret haddi emek piyasasının "uzun dönemli denge fiyatı" olarak kabul edilmektedir. Kısa dönemde karşılaşılan ücret dalgalanmaları bu denge fiyatının çevresinde dolaşan geçici fiyatlar olarak kabul edilmektedir.

Ricardo'ya göre kar, toplam gelirden rant ve ücret ödemeleri çıktıktan sonra kalan gelire eşittir.

Ricardo azalan verimler nedeniyle, azalan oranda artan toplam hasıla içinde; asgari geçim düzeyinde doğal ücretin ve rantın payının artacağını, sermayenin payının azalacağını belirtmektedir. Karın önemi sermaye birikimini sağlamasından ileri gelmektedir. Kar payı oranının azalarak sermaye birikimine engel olması sonucu büyüme duracak ve ekonomi uzun

dönemli durgunluğa girecektir. Bu noktada Ricardo gelir dağılımı ve büyümeyi birbirine bağlamaktadır (Tanrıverdi, 2007: 19, 20, 21, 22).

2.1.3. Neo-Klasiklere Göre Gelir Dağılımı

Neo-Klasikler, rekabetçi bir serbest piyasa ekonomisinin çalışması ve gelişmesine ve kamu iktisadi işletmelerinin özelleştirilmesine olanak tanıyarak; serbest ticareti ve ihracatı teşvik ederek, yabancı sermayeyi destekleyerek kamusal regülasyonların yol açtığı ve piyasalarda mevcut olan sağmaları ortadan kaldırarak hem iktisadi etkinliğin hem de iktisadi büyümenin artırılabilirliğini ileri sürerler. Neo-klasiklere göre, üçüncü dünyanın geri kalmışlığının nedenleri arasında birinci dünyanın faaliyetlerinin (bağımlılık teorisinin varsayımı) yanı sıra kamu ekonomisinin büyüklüğü ve verimsizliği ve yozlaşma gibi faktörler (içsel faktörler) yer alır. Gerekli olan uluslararası kapitalist sistemin reformu değildir; tam aksine, geri kalmış ülkelerin iç bünyelerinde ortaya çıkan ve kalkınmayı önemli ölçüde engelleyen içsel faktörlerin olumsuz etkilerinin azaltılması ve serbest piyasa ekonomisinin teşvik edilmesidir.

Neo-klasik serbest piyasa teorisinin dayanak noktalarından birisi de ulusal piyasaların serbestleştirilmesinin yurtiçi ve yabancı yatırımları ve dolayısıyla sermaye birikimini artıracığı varsayımıdır. Geleneksel neo-klasik büyüme modelleri tasarruflara büyük önem veren Harrod-Domar ve Solow modellerinin bir devamıdır. Harrod-Domar modeline göre her ülke eskiyen sermaye mallarının yenilenmesi için ulusal gelirinin bir kısmını tasarruf etmek ve büyüebilmek için sermaye stokuna yeni ilavelerde bulunmak, yani yeni yatırımlar yapmak zorundadır. Modele göre gayri safi yurt içi hasıladaki büyüme hızı ($\Delta Y / Y$) tasarruf oranı (S) ile sermaye-çıktı oranı (K)'na bağlıdır ($\Delta Y / Y = S / K$). Başka bir ifade ile ulusal gelirdeki büyüme oranı tasarruf oranı ile pozitif ve sermaye-çıktı oranı ile negatif yönde ilişkilidir. Buna göre geleneksel neo-klasik büyüme modellerinde milli gelirdeki artışlar üç faktörden kaynaklanır: (1) Emeğin miktar (nüfus artışı) ve kalitesindeki (eğitim) artışlar; (2) Yatırım ve tasarrufların artması yoluyla sermaye birikimindeki artışlar ve (3) teknolojiye gelişme ve iyileşmeler.

Yeni büyüme teorileri (Endojen büyüme teorisi) de geleneksel teoride olduğu gibi geri kalmış ülkelerde hızlı bir iktisadi büyümenin sağlanması açısından tasarrufların sahip olduğu öneme işaret eder. Ancak geleneksel teoriden farklı bazı noktalar bulunmaktadır: (1) Ulusal büyüme oranları, tasarruf oranı ve teknolojik düzeye bağlıdır ve ülkeler arasında farklılıklar gösterir; (2) Anı tasarruf oranına sahip olsalar da sermaye yoksulu ülkelerin zengin ülkeleri yakalama şansları yoktur. Bu nedenle durgunluğun söz konusu olduğu bir ülke ile daha zengin olan ülkeler arasındaki gelir açığı artar ve (3) Gelişmiş ve geri kalmış ülkeler arasındaki eşitsizliğin en önemli kaynaklarından birisi gelişmiş ülkelerin daha fazla yararlandıkları sermaye

akımlarıdır. Bu teorilere göre geri kalmış ülkelerin düşük sermaye-emek oranı nedeniyle ortaya çıkan yüksek getiriye dayalı avantajları bu ülkelerde beşeri sermaye, altyapı ve araştırma-geliştirme gibi tamamlayıcı yatırımların yetersiz olması nedeniyle ortadan kalkmaktadır (<http://kaykusuz.tripod.com/id55.html>).

2.1.4. Marksist Gelir Dağılımı

Karl Marx, David Ricardo'nun yaklaşımına benzer düşünceler ortaya koymasına rağmen bazı önemli noktalarda görüş farklılıkları söz konusudur.

Bu yaklaşım "emek-değer" teorisi ve "artık değer" teorilerine dayanmaktadır. Emek-değer teorisine göre; bir malın üretiminde kullanılan emek o malın değerini ortaya koyar. Malın değeri, o malın üretiminde kullanılan emek miktarı ile doğru orantılıdır. Artık değer teorisine göre ise; işgücünün ürettiği malların sadece bir kısmı ücret olarak işçilere verilir, geri kalanı ise sermaye sahiplerinde kalır. Kalan bu fazlalık kısım artık-değeri oluşturur.

Karl Marx'ın farklı görüşlerinden bir tanesi de sınıfsal ayırım konusundadır. Giderek artan sermaye, sanayileşmeyi ve üretim teknolojilerinin gelişmesini hızlandıracaktır. Buna bağlı olarak rekabet artacak, böylece kar da giderek azalmış olacaktır. Ayrıca teknoloji geliştikçe işgücü üretimin dışında tutulmaya başlanacaktır. İşçiler arasındaki rekabeti artacak ve işçi ücretleri asgari düzeye indirecektir. İşçi sınıfı böylece sefaletle sürüklenecektir. Bütün bunlar sonucunda da emek ve sermaye sınıfları arasındaki çatışmalar gittikçe artacaktır.

2.1.5. Keynesyen Gelir Dağılımı

Keynes'e göre kapitalist bir ekonominin iki önemli sorunu tam istihdam ve gelir dağılımıdır. Ancak, yazar ikinci konunun analizine eserinde yer vermemiş ve ayrı bir gelir dağılımı modeli kurmamıştır. Fakat düşüncelerinin önceleri bu yönde gelişmeye eğilimli olduğu açıktır. Örneğin, A Treatise on Money adlı eserinde (London, 1953) karlar, fiyatlar genel seviyesi, yatırımlar ve tüketim harcamaları arasındaki temel ilişkileri ele almıştır.

Yazar, karı üretimin satış değeri ile maliyetler arasındaki fark şeklinde, üretim maliyetini de ücret, rant, faiz ve müteşebbislerin normal kazançları toplamı tanımlamaktadır. Toplumun parasal geliri, toplam üretim maliyetine eşittir. Gelir akımı a) tüketim malları üretiminde kazanılan, b) yatırım malları üretiminde kazanılan olarak ikiye ayırabildiği gibi, harcama akımı da a) tüketim mallarına olan harcamalar ve b) tasarruf olarak iki yönden ele alınabilir. Tüketilen

malların üretiminde kazanılan toplam gelir ile bu mallara yapılan toplam harcamalar arasında bir fark varsa, adı geçen malların satış değerleri ile maliyetleri arasında da bir fark var demektir. Tanım gereği, bu fark tüketim malları üreten kesimin karıdır. Yatırım malları üreten kesimin karı ise, yatırım mallarının satış değeri ile bu malların üretim maliyetleri arasındaki farktır. Maliyetleri veri iken kar, sermaye mallarının fiyat seviyesine bağlı kalmaktır.

Şu halde toplumun geliri, sistemdeki çeşitli grupların alacağı kararlarla yakından ilişkilidir. Bu kararlar şöyle sıralanabilir: İşçilerin tüketim kararları, müteşebbislerin yatırım kararları, toplumun likidite tercihi kararları ve para otoritelerinin para politikası ile ilgili kararları.

Üretim maliyetleri veri iken, müteşebbisler karlarının bir kısmını tüketim harcamalarında kullanırlarsa, tüketim malları kesiminde karlar bu harcamaya eşit miktarda yükselecektir. Aksine, örneğin zarar ettiklerinde bu zararlarını telafi için normal harcamalarını kısımaya kalkarlarsa, yani tasarruflarını artırırlarsa, bu tasarruflara eşit bir olumsuz etki daha belirecektir.

Keynes, üretim faktörlerinin fiyatları değişse bile, bu sonuçların geçerli olacağını savunmuştur. Yazara göre, para otoriteleri bu değişimleri izale edecek kararlar almadıkça, faktör fiyatlarındaki düşme ve yükselmeler aynı oranda fiyat dalgalanmaları yaratacak ve böylece karlar değişmeksizin aynı kalacaktır.

Keynes, dağılım ile ilgili görüşlerini bu noktada kesmekte ve sistemli bir makro gelir dağılımı teorisi kurmaya teşebbüs etmemektedir. Yazar, enflasyonist ve deflasyonist eğilimlerin, fiyatlar üzerindeki etkiler yoluyla değil, üretim ve istihdamdaki değişimler yönünden daha açık analiz edebileceği sonucuna varmıştır. Çarpan mekanizması, örneğin fiyatlarla ücretler arasındaki ilişkinin tayini amacıyla da kullanılabilir. Ancak, birinci durumda üretim ve istihdam seviyesi, ikincisinde ise gelir dağılımı (yani fiyatlarla ücretler arasındaki ilişki) veri olarak alınmalıdır. Çarpan teorisinin Keynes tarafından bir dağılım modeli olarak geliştirilmemesinin sebebi, bir istihdam teorisine esas olmak üzere, ortaya konmasıdır. Bu analiz, bir ekonominin neden eksik istihdam dengesinde bulunabileceğini izah etmektedir. Aletin bu amaç için kullanılışı diğerine açık kapı bırakmamaktadır.

Keynes'in, gelir dağılımı hakkındaki fikirlerini yayımlamasından çok sonra Boulding, bu görüşün etkisinde kalarak bir makro-ekonomik dağılım modeli kurmaya teşebbüs etmiştir. Yazara göre, milli gelirin ücretler ile ücret dışı gelirler arasında dağılışı sadece toplu sözleşmelere, ücret pazarlıklarına ve müteşebbislerin kabiliyetlerine bağlanamaz. Bu konuda, etkili olan, ekonomideki yatırım, tasarruf ve likidite tercihi kararlarıdır. Boulding, bu fikirlere dayanarak bilanço türü bir sınıflandırma ve analiz şekli kullanıp ekonomik sistemin temel özdeşliklerini yazma yoluna girmiştir. Yazara göre, milli gelir, toplumun elindeki aktiflere yapılan katkılardan ibarettir. Dağılım analizi bu katkıların ekonomideki sınıflar arasında nasıl paylaşılacağını açıklamaya çalışır.

Keynes'yen aletleri ve özellikle çarpan kavramını, bir gelir dağılımı teorisi kurma yolunda en etkin kullanan Kaldor olmuştur. Yazar, analizine her ne kadar "Keynes'yen" diyorsa da, modeli Harrod-Domar büyüme modelinin bir bakıma geliştirilmiş bir şeklinden ibarettir. Bilindiği gibi, Harrod-Domar modeli büyümenin, nüfus artışı ve teknik ilerleme gibi dış (eksojen) değişkenlere bağlı olduğu tam istihdam halindeki ekonomileri ele alan bir uzun dönem denge teorisidir. Bu anlamda, zaman içinde tam istihdam halini idame ettirmek için gereken yatırım miktarı da bir dış değişkendir. İktisadi büyüme, üstel bir fonksiyona bağlı olarak düzgün bir hızla yürümektedir. Bu sebepten, bütün ekonomik değişkenler de aynı hızla büyümekte ve aralarındaki oranlar sabit kalmaktadır. Yani kısaca ekonomik sistem, bütün makro oranlar sabit kalarak büyümektedir.

Harrod-Domar modeline göre, nüfus artış hızı ve doğal büyüme hızı veri iken sistemi dengeli büyüme halinde tutacak tek bir tasarruf oranı vardır. Bu oran, ekonomideki çeşitli sınıfların tasarruf meyillerinin tartılı ortalamasıdır. Makro-ekonomik gelir dağılımı burada konuya girmektedir. Çünkü yukarıda adı geçen tartılar gelirden sınıfların aldıkları paylardan başka bir şey değildir.

Kaldor modelinde, ücretlilerle sermayedarların tasarruf fonksiyonları veri ise; nispi kar payı, yatırım/hasıla oranının fonksiyonudur. Yatırımlar modelde bir dış değişken olarak yer almakta ve bu değişkenle ilgili davranışsal ilişkiler konu dışı bırakılmaktadır. Kaldor'a göre bu husus, Keynes'yen teorisinin ana varsayımlarından biridir. Mademki dengede tasarruflar mutlaka yatırımlara eşit olmaktadır, şu halde gelir seviyesini ve bu gelirin dağılımını tayin eden etken, yatırım kararlarıdır; yoksa tam tersine, yatırımları etkileyen, gelir seviyesi ve gelir dağılımı değildir. Eğer ekonomi tam istihdam sınırında -yani gelir seviyesi veri- ise, yatırımlarda meydana gelecek bir artış, tasarruf-yatırım eşitliği tekrar kuruluncaya kadar kar marjlarının artmasına sebep olacaktır.

Keynes'yen dağılım modelinin arkasındaki varsayımlarla Harrod-Domar tipi uzun dönemli denge teorilerinin varsayımları arasında yakın bir ilgi vardır. Bu varsayımlar şöyle sıralanabilir:

- Ekonomi tam istihdam durumundadır; yani gelir seviyesi veridir
- Tam istihdama varmak için gerekli fizik yatırım bir dış değişkendir;
- İktisadi, büyüme üstel bir fonksiyona tabi olarak düzgün bir hızla yürümektedir. Bu sebepten, bütün makro-ekonomik değişkenler arasındaki oranlar (örneğin yatırım/hasıla, tasarruf/hasıla oranları ve kar haddi) değişmez bir niteliğe sahip olmaktadır.
- Nüfus artışı veridir. Ekonomi nötr teknik ilerleme halindedir. Yani faiz haddi aynı kaldıkça, sermaye/hasıla oranı da değişmeyecektir.
- Ücret ve kar gelirlerinden yapılan tasarrufların, bu gelirlere bağlayan tasarruf fonksiyonları veridir.
- Marjinal tasarruf meyilleri ortalama meyillere eşittir.

- Kar geliri elde edenlerin marjinal tasarruf meyli ücretlerinkinden büyüktür.
- Reel ücretler belli bir geçinme seviyesinin, kar haddi de sermayedarları yatırıma sevk edecek minimum bir seviyenin altına düşemez.
- İşçiler veya işçi sendikaları, artan yatırımlar dolayısıyla elde ettikleri gelirden meydana gelecek azalmalara karşı direnmemektedirler.

Model, tasarruf-yatırım eşitliğinde hareket ederek, nispi kar payını yatırım/hasıla oranına fonksiyonel olarak bağlamaktadır. Ekonomideki kar, faiz ve rant geliri toplamı kısaca kar terimi ile adlandırılmaktadır.

Keynes'yan gelir dağılımı analizi, birçok önemli pratik sonuç ihtiva etmektedir. Bu sebepten modele, fiilen neyin vukua gelindiğini izaha çalışan bir davranışsal teoriden çok, büyüme esnasında tam istihdam hali idame ettirilecekse, nelerin vukua gelmesi gerektiğini belirten bir düşünce sistemi olarak bakmak gerekir. Tam istihdam şartlarını devamlı olarak sağlayacak yatırım miktarı veri ise, sistemi dinamik olarak bu tam istihdam durumunda tutacak tek bir gelir dağılımı var demektir. Şu halde, modelin sonuçları sistemin, kendiliğinden tam istihdam halini muhafaza edip edemeyeceği bakımından ele alınmalıdır. Muhafaza edebiliyorsa, mesele kalmamıştır. Muhafaza edemiyorsa, hangi pratik tedbirlerin öngörülmesi gerektiği de, zaten modelin sonuçları arasında yer almaktadır.

2.2. Gelir Dağılımını Etkileyen Faktörler

Gelir dağılımı etkileyen oldukça farklı ve çok sayıda faktör vardır. Bu faktörler hem iktisadi hem de iktisadi olmayan faktörler olarak nitelendirilebilir. Bu faktörlerin ortak yanları ekonomik aktörleri gelir dağılımı yönünden olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilemeleridir. Bu nedenle her bir faktörün gelir dağılımı üzerindeki etkisi teker teker incelenecektir.

Öte yandan Türkiye'de gelir dağılımının bozulmasına yol açan temel faktörler şu şekilde özetlenebilir;

- Kamu kesimindeki açıklar kamu sektörü borçlanma gereğini artırarak kamu kesiminin piyasadan borçlanmasına, bu ise bir taraftan özel kesimin yatırımları dolayısıyla istihdam artışının yavaşlamasına yol açmakta, diğer taraftan da reel faizleri yükselterek emek dışı gelirlerin payını artırmaktadır.
- Vergi politikalarında dolaylı vergilere daha fazla önem verilmesi düşük gelirli kesimler aleyhine ortam hazırlamaktadır.

- Açık finansman sonucu 25 yılı aşkın süredir yüksek oranda seyreden enflasyon dar ve sabit gelirliileri olumsuz etkilemektedir.
- Kredi politikası uygulamalarında gelir dağılımına yönelik hedeflerin yeterince dikkate alınmaması, sektörel ve bölgesel gelir dağılımını daha da bozmaktadır.
- Sermaye piyasasında yaşanan gelişmeler ve özelleştirmede kullanılan yöntemler sermayenin tabana yayılmasından çok kamuya ve özel girişimcilere kaynak aktarımında kullanılmaktadır.
- Fiyat politikası, KİT ürünleri ve tarımsal destekleme fiyat politikaları yoluyla emek ve tarım dışı kesimlere kaynak aktarımında kullanılmaktadır. Aktarılan kaynakların etkin kullanılmaması üretim yerine ranta ve tüketime yönelmesi gelir dağılımı sorununun daha da derinleşmesine yol açmaktadır.
- Miras hukuku ve küçük çiftçilerde hızlı nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan arazi parçalanması daha sonra mülksüzleşme sürecine dönüşmekte ve bu gelir bölümümünü düşük gelirli gruplar aleyhine bozmaktadır.
- Piyasa yapıları girişimcilerin aşırı kar elde edebilecek düzeyde tekeli ve oligopolistik bir yapı göstermektedir.
- Sosyal güvenlik sisteminde kapsam olarak ortaya çıkan gelişmelere karşın içerik olarak önemli sorunlar bulunmaktadır.
- İşgücü piyasalarında örgütlenme düzeyi yetersiz seviyede bulunmakta, örgütlü kesimde ise sendikaların etkinliği yetersiz kalmaktadır.
- Tarım ve diğer sektörler arasında gelir farkının çok yüksek olması diğer sektörler için tarım kaynaklı işgücü arzının esnekliğini artırmaktadır. Buna bağlı olarak reel ücreti artırmadan istihdamı artırma şansına sahip olan sanayi ve hizmetler sektörü karlarını büyük ölçüde artırmaktadır.
- 1980 sonrasında yatırımların yetersizliği yanında sektörel ve bölgesel dağılımın dengesizliği işsizlik-göç olgusunu artırmış, büyük kentlerde hazır işsizler ordusu yaratmıştır. Hazır işsizler ordusu kayıt dışı ekonomiyi destekleyerek vergi gelirlerinin yeterince artmamasına neden olmuştur.
- Teknolojik gelişmeler emeğin sermaye ile ikame olanağını artırmakta, bu durum ücretler artsa bile istihdam azalışı veya istihdamın yetersiz artışı nedeniyle milli gelir içerisinde ücret payının düşmesine yol açmaktadır (Tayyar, 2011: 52, 53).

2.2.1. Makro Ekonomik Faktörler ve Gelir Dağılımı

Bu bölümde alt başlıklar halinde genel olarak makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerindeki etkisi incelenecektir. Makroekonomik faktörler oldukça fazla olduğundan literatür taramalarında sıkça karşılaşılan ve gelir dağılımıyla ilişkisi olduğuna kanaat getirilen faktörlerin açıklamaları yapılacaktır.

2.2.1.1. Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı

Ülke ekonomisinin nüfus, işgücü, toprak ve diğer üretim faktörlerinde gerçekleşen artışlara büyüme denmektedir. Kalkınma ya da gelişme ise ekonominin bünye ve çatısında meydana gelen değişimleri ifade eder.

Çeşitli iktisadi okullar büyüme ve gelir dağılımı ilişkileri hakkında bir takım önermelerde bulunmuşlardır. Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerinde etkisini savunan iktisat okullarının yanında gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerinde etkisinin bulunduğunu savunan görüşlerde mevcuttur.

Klasik iktisatçılara göre büyümenin itici gücü tasarruflardır. Yüksek kar oranları sermaye birikimine, bu da daha fazla yatırıma yol açar. Yatırım düzeyi tasarruf oranları tarafından belirlendiğinde gelirin kapitalistlerden işçi sınıfına doğru yeniden dağılımı tasarruf oranlarını azaltacağından ekonomik büyüme yavaşlayacaktır. Sonuç olarak büyüme ve gelir dağılımı arasında bir karşıtlığın ortaya çıkması kaçınılmaz bir olgudur.

Klasik iktisatçılar gelir dağılımı ve büyüme arasındaki zıt ilişkiyi savunmasına rağmen Keynesyen iktisatçılar gelirin yeniden dağılımının ayarlanması sonucunda ekonomik büyümenin gerçekleşeceğini savunmaktadır.

Keynes, eşitsiz gelir ve servet dağılımının tam istihdamın sağlanmasını engelleyeceğini ileri sürmüştür. Keynes'e göre gelirin yeniden dağılımını sağlayacak önlemler tüketim eğilimini artırarak büyümeyi pozitif olarak etkileyecektir.

Öte yandan içsel (endojen) büyüme modeline göre gelir dağılımının düzeltilmesi için alınacak önlemler beşeri ve fiziki sermaye birikimini olumsuz etkileyecektir.

Bir başka analize göre gelir dağılımı ile ekonomik büyüme arasındaki ilişki Kuznets hipotezi yardımıyla açıklamaya çalışmıştır. Söz konusu hipoteze göre kalkınmanın başlangıcında düşük gelir düzeyinde gelir dağılımı nispeten daha adildir. Daha sonra gelir artarken gelir

eşitsizliği artmaya başlar. Kişi başına gelir sanayileşmiş ülkelerin düzeyine yaklaştıkça gelir dağılımı düzelecek ve eşitsizlik azalma aşamasına geçecektir.

Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiler açısından görüş farklılıkları bulunduğundan bu iki faktör arasındaki ilişki iki alt başlık altında incelenecektir.

2.2.1.1.1. Ekonomik Büyümenin Gelir Dağılımına Etkisi

Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisi açısından Kuznets hipotezi önemli yer tutmaktadır. Son yıllarda gelir dağılımı üzerine yapılan araştırmaların çoğu "ters U savı" olarak da bilinen Kuznets hipotezinin doğrulanmasına yöneliktir. Söz konusu yapılan çalışmalarda bazı ülkelerde ters U savı doğrulanmış, bazı ülkelerde ise bu sav doğrulanmamıştır.

Birçok çalışma büyümenin gelir dağılımı üzerindeki etkisini incelemiştir. Ancak sonuçlar oldukça karışıktır. İlk çalışmalar genellikle Kuznets eğrisini doğrularken son çalışmalar gelir seviyesi ile gelir dağılımı arasında kuvvetli bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Ayrıca Bruno, Ravallion ve Squire (1996), Deininger ve Squire (1997), Fishlow (1995) gelir eşitsizliği ve gelir arasındaki Kuznets eğrisinin geçersiz olabileceğini tartışmışlardır.

Öncelikle Kuznets eğrisi hipotezi gelir dağılımındaki eşitsizlikleri hızlı iktisadi büyüme ve yapısal değişimlerin bir yan ürünü olarak görür ve aktif geliri yeniden dağıtıcı politikalar olmaksızın iktisadi büyümenin yoksulluk ve gelir dağılımı eşitsizliğini tedricen azaltacağını öne sürer. Ancak bu hipotez çeşitli açılardan eleştiriye açıktır.

Çeşitli ülkeler açısından yapılan araştırmalara göre Latin Amerika'daki gibi sermaye yoğun ihracata dayalı büyüme modeli yerine emek yoğun ihracata dayalı büyüme modelini uygulayan Doğu Asya ülkelerinin tecrübesi iktisadi büyümenin gelir dağılımındaki adaletsizliği başlangıçtan itibaren tedricen azalttığını göstermektedir. 1953-1973 yılları arasında Sri Lanka düşük büyüme hızına sahip olmasına rağmen mutlak ve göreceli yoksulluğu azaltmıştır. Ancak yüksek bir büyüme hızının mutlak ya da göreceli yoksulluğu azaltmada zorunlu ve yeterli olmadığını göstermektedir.

Türkiye açısından yapılan araştırmalarda gelir dağılımı ve büyüme ilişkisinin zaman içerisinde belirgin farklılıklar gösterip göstermediği araştırılmıştır. 1960-1975 ve 1985-1999 dönemleri için yapılan analizlerde Gini katsayısı ve büyüme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Sonuç olarak büyüme ile gelir dağılımı araştırmalarında ülkenin hangi ekonomik koşullar altında olduğu, hangi politikaları uyguladığı ve hatta uygulanan iktisat politikasının çeşidi gelir

dağılımı analizlerini farklılaştırabilir. Bununla birlikte iktisadi büyümenin gelir dağılımı eşitsizliğini önlemede önemli bir unsur olduğu genellikle kabul edilmektedir.

Büyümenin gelir dağılımı üzerinde etkisi açısından yapılan açıklamalar yukarıdaki şekilde özetlenebilir. Ayrıca büyümenin gelir dağılımı üzerinde etkisini savunanların yanında gelir dağılımının büyüme üzerinde etkisinin olduğunu savunanlar açısından yapılan yorumları incelemek gerekmektedir.

2.2.1.1.2. Gelir Dağılımının Ekonomik Büyümeye Etkisi

Ekonomik büyümenin gelir dağılımı üzerinde etkisi olduğu gibi gelir dağılımının da ekonomik büyüme üzerinde etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle ekonomik büyüme ile gelir dağılımı arasında iki yönlü ilişkisinin olduğu savunulabilir. Dolayısıyla gelir dağılımının ekonomik büyüme üzerindeki etkisini incelemek gerekir.

Gelir dağılımı eşitsizliği ekonomik büyümeyi farklı kanallar yoluyla etkilemektedir. Bunlar;

- Geleneksel görüşe göre gelir dağılımındaki eşitsizlik ne kadar artarsa tasarruflar o ölçüde artar ve böylece sermaye birikimi ve ekonomik büyüme artar. Ücretlerin tümü tüketime ayrılacağından sermaye birikimine ilave katkıda bulunma olanağı sadece karlardadır. Diğer yandan yoksullar zenginlere kıyasla daha fazla tüketim eğilimine sahiptirler. Bu nedenle tasarruf yapma imkânları yüksek gelir grubuna göre çok azdır. Bu nedenle gelirin artması gelir eşitsizliği yardımıyla üst gelir grupları daha fazla gelir elde edecektir. Gelirin tüketim eğilimi düşük yüksek gelir grubuna gitmesi tasarruf miktarını artıracaktır ve dolayısıyla ekonomik büyüme gerçekleşecektir. Ancak bu görüşün geçerliliği oldukça azdır. Çünkü sermaye birikimi büyümenin en önemli belirleyicilerinden biri olsa da büyüme olgusunun tek belirleyicisi değildir.
- Gelir dağılımındaki eşitsizlikler ne kadar belirgin hale gelirse geliri yeniden dağıtıcı politikalara olan talep de o ölçüde artar. Ekonomik aktörlerin durumunun kötüleşmesi halinde vergi gelirleri azalacaktır. Bir süre sonra kamu kesiminin finansman ihtiyacının yeni vergilerle karşılanması ve vergi oranlarının artırılması gerekir. Vergilerin olması gerekenden daha fazla artırılması sermaye birikimini ve dolayısıyla büyümeyi azaltacaktır.
- Öte yandan gelir dağılımındaki eşitsizlikle ne kadar artarsa siyasi istikrarsızlık o ölçüde artar. İstikrarsızlıklarla beraber toplumsal çatışmalar söz konusu olur. Toplumsal çatışmaların mülkiyet haklarını tehdit altına sokmasıyla verimli yatırımlar

engellenir. Sonuç olarak iktisadi büyüme yavaşlar düşük büyüme hızı daha fazla siyasi istikrarsızlık yaratır. Gelir dağılımındaki eşitsizlik ne kadar az ise yani orta gelirli sınıf ne kadar büyükse iktisadi büyüme ve siyasi istikrar o ölçüde olumlu etkilenir (Tayyar, 2011: 54, 55, 56, 57, 58).

2.2.2. Emek Dağılımı

Bir ekonomide üretim faktörlerinin dağılımına bakıldığında bu faktörlerden emeğin yetişkin bireyler arasında eşit bir şekilde dağıldığı görülecektir. Ancak gerçekte durum böyle değildir. Toplumunu oluşturan bireylerin sahip olduğu emek vasıf bakımından farklılıklar göstermektedir. Bu noktada emeğin vasfının dağılımındaki bu farklılıklardan dolayı bireyler arasında ücret farklılıkları doğmaktadır. Böylece; toplumda emeğin vasfının dağılımını eşitlemede kullanılan en etkili yöntemlerden eğitim ve sağlık hizmetleri ön plana çıkmaktadır.

Öte yandan emeğin hareketliliği de gelir dağılımını etkilemektedir. İşgücü; yatay olarak kırsal kesimlerden şehirlere ve yurt dışına göç ederek dağılımı etkilemektedir. Şehirlerde kamu hizmetlerinden daha fazla yararlanma, iş bulma ve yüksek gelir elde etme imkânları göz önüne alınmaktadır. Benzer durum, yurt dışı içinde geçerlidir. Yurt dışı ve yurt içi ücret farklılığı, gelir dağılımını etkileyen bir başka faktördür. Bunun yanında işgücünün dikey hareketliliğinin de göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Emeğin dağılımında özellikle eğitimin önemi büyüktür. Buna göre; eğitim faaliyetlerinin gerek sosyal politika, gerekse sosyal dışlanma açısından üç önemli etkisinden söz edilmektedir. Bunlardan birincisi, eğitim düzeylerinin artırılmasıyla emeğin yüksek bir vasıf düzeyine ulaşması, eğitim almış kişilerin hem iş bulma olanağını artıracak hem de verimliliğin artmasına katkıda bulunacaktır. İkincisi; eğitimin geniş kitlelere yayılması gelir dağılımını olumlu yönde etkilemektedir. Böyle bir durum orta sınıfın güçlenmesini sağlayacaktır. Üçüncüsü; eğitim, bazı grupların sosyal hayattan dışlanmasını engelleyecektir. Buna göre eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, gelirin eşit verilmemesinden daha önemli görülmektedir.

Buna bağlı olarak devletin eğitime yönelik olarak kullanabileceği temelde üç politika aracından bahsedilmiştir. Bunlardan birincisi, eğitime başlama ile ilgili tüm engelleri ve sınırlamaları ortadan kaldırarak, herkese eşit şans tanımak, ikincisi; devletin, eğitim araç ve gereçleriyle ilgili olanakları artırması, sonuncusu ise devletin doğrudan veya dolaylı olarak eğitim giderlerini üzerine alması şeklinde özetlenmiştir.

İfade edilen bu politikalar gelir dağılımı adaletinin sağlanmasında önemli bir yer tutmaktadır. Öte yandan devletin sağladığı eğitim olanaklarının düşük gelir gruplarına ücretsiz,

yüksek gelir gruplarına belirli bir ücret karşılığında vermesi gelir dağılımı adaletinin sağlanmasında önemli olabilmektedir. Çünkü devlet; yüksek gelir gruplarından elde ettiği kaynaklarla, düşük gelir gruplarına eğitim olanakları sunmaktadır. Bu durum da eğitimde fırsat eşitliğinin bir yönünü oluşturmaktadır. Eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması gelir dağılımı adaletsizliğini daha da artıracaktır.

Öte yandan bireylerin eğitimi, yeteneği ve tecrübesi aynı olsa bile, aynı miktarda çalışmak suretiyle elde edilecek gelirler aynı olmayabilir. Gelirlerin bu şartlarda farklılaşmasına sebep olacak etken şans olarak ifade edilmektedir. Örneğin; insanların sıhhatleri aynı değildir ve her zaman kazaya uğramak olasılığı vardır. İşverenler daha ucuz ücretle çalıştırmak arzusunda olabilir veya firmanın ekonomik durumu bozulabilir. Bazen genel iş konjonktürü, iş bulmakta zorluklar ortaya çıkarabilir. Bütün bu durumlar fonksiyonel gelir dağılımında farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Öte yandan işin riski, işin zevki, işi yapan kişinin sosyal prestij, yaşı, para kazanma amacı da fonksiyonel gelir farklılıkları ortaya çıkarabilmektedir (Aras, 2012: 43, 44).

Emeğin vasfı incelenirken ele alınması gereken temel etkenler şunlardır:

- 1) Cinsiyet yapısı
- 2) Yaş yapısı
- 3) Eğitim düzeyi

2.2.2.1. Nüfusun Cinsiyet Yapısı

Nüfusun cinsiyet yapısı, doğal nüfus artış hızını belirlemek ve faal nüfus bakımından önemli olmaktadır.

Öncelikle nüfusun cinsiyet ayrımı, nüfusun gelecekteki artış potansiyelini belirlemektedir. Bunu belirleyende dış olaylar ve nüfusun kendi yapısıdır. Dış olaylar, örneğin savaşlarda daha çok erkek nüfusun azalması yoluyla dengenin bozulması olayıdır. Bizde örneğin, Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşında bu azalış nedeniyle 1927'de bin kadına düşen erkek sayısı 927'dir bu durum 1940'larda kadar sürmüştür.

İkinci olarak, cinsiyet dağılımı, faal nüfus bakımından önemli olmaktadır. Bu durum kadın ve erkeklerin öteden beri süregelen, belirli işlerin yapılması bakımından önemli görülmüştür. Konu günümüzde az gelişmiş ülkeler açısından önemli olabilir. Çünkü buralarda tarım hala önemli bir ekonomik kesim durumundadır. Ancak gelişmiş ülkeler bakımından bu alandaki farkın önemli derecede azalmış olduğunu belirtmek gerekir. Kadın ve erkek, her ikisi de iktisadi kesimlerin ve alt kolların hepsinde yer almakta ve çaba harcamaktadır.

Ancak kalkınmışlık düzeyi ne olursa olsun, hemen tüm ülkelerde, faal nüfus arasında gelir dağılımı cinsiyet yapısına göre farklılık göstermektedir. Erkekler arasında gelir dağılımı kadınlar arasındaki gelir dağılımından farklı olabildiği gibi, genel eşitsizlik yönüyle bakıldığında, kadın ve erkek ortalama gelirleri arasında da fark bulunmaktadır.

Tablo 1'de Türkiye'de 1991-2000 yılları arasındaki işgücünün cinsiyete göre dağılımı verilmiştir. Tablo 1 ve Tablo 2'de yer alan kavramların anlamı şöyledir:

Kurumsal olmayan sivil nüfus: Okul, yurt, otel, çocuk yuvası, huzurevi, özel nitelikli hastane, hapisane, kışla ya da orduvinde ikamet edenler ile yabancı uyruklular dışında kalan nüfustur.

15 ve daha yukarı yaştaki sivil nüfus: Çalışma çağındaki nüfustur. İstihdam edilen işgücü: İşbaşında olanlar ve işbaşında olmayanlar grubuna dahil olan 15 ve daha yukarı yaştaki tüm nüfus.

i. İşbaşında olanlar: Yevmiyeli, ücretli, maaşlı, kendi hesabına, işveren ya da ücretsiz aile işçisi olarak referans dönemi içinde en az bir saat bir iktisadi faaliyette bulunan kişilerdir.

ii. İşbaşında olmayanlar: İşli olanlardan, çeşitli nedenlerle referans döneminde işlerinin başında bulunmayan ancak işleri ile ilişkileri devam eden kişilerdir.

Eksik istihdam: Eksik istihdam iki ayrı grupta ölçülmüştür:

i. Görülebilir eksik istihdam: Referans döneminde ekonomik nedenlerle 40 saatten daha az bir süre çalışıp, mevcut işinde veya ikinci bir işte daha fazla süre çalışmaya müsait olan kişilerdir.

ii. Diğer: Görülebilir eksik istihdam dışında kalanlardan mevcut işinden elde ettiği gelirin azlığı ya da kendi mesleğinde istihdam edilmediği gibi nedenlerle mevcut işini değiştirmek istediği ya da ikinci bir iş aradığını bildiren kişilerdir.

İşsiz: Referans dönemi içinde istihdam halinde olmayan kişilerden iş aramak için son üç ay içinde iş arama kanallarından en az birini kullanmış 15 ve daha yukarı yaştaki kişiler.

Toplam (sivil) İşgücü: İstihdam edilenler ile işsizlerin oluşturduğu tüm nüfusu kapsar.

Tablo 1'de görüldüğü gibi Türkiye'de yıllar itibariyle kurumsal olmayan toplam sivil nüfus içerisinde erkek sayısı kadın sayısından fazladır. Fakat tablo incelendiğinde 15 ve daha yukarı yaştaki kurumsal olmayan sivil nüfus içinde, yıllar itibariyle kadın sayısının erkek sayısından daha fazla olduğunu söyleyebiliriz. Ancak tabloda gerek toplam istihdam edilen kişi sayısına, gerekse eksik istihdamda olanların sayısına baktığımızda, istihdam edilen veya eksik istihdamda olan kadın sayısı, aynı durumda olan erkek sayısının neredeyse bütün yıllar boyunca ancak üçte biri kadardır. Toplam istihdam edilen erkek sayısında 1993 yılı hariç her yıl artış

olurken, istihdam edilen kadın sayısı yıllar boyunca artış ve azalış yönünde çok fazla dalgalanmalar göstermiştir.

Tablo 1. 1991 – 2000 yılları arasında Türkiye’de cinsiyete göre iş gücü

Yıllar	Kurumsal olmayan sivil nüfus		15 ve daha yukarı yaştaki kurumsal olmayan sivil nüfus		Tolam iş gücü		İstihdam edilen iş gücü		Erkek istihdam		İşsiz	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
1991	28215	27703	17962	18028	14539	6183	13353	5769	1423	158	1186	414
1992	28646	28173	18414	18505	14722	6049	13426	5597	1582	224	1296	452
1993	28951	28603	18745	18946	14655	4902	13412	4488	1258	152	1243	414
1994	29292	29024	19170	19411	15018	6222	13626	5771	1456	218	1393	451
1995	29775	29444	19668	19877	15201	6056	13952	5653	1282	272	1249	403
1996	30229	29894	20171	20363	15503	6026	14388	5678	1227	236	1115	348
1997	30668	30343	20677	20857	15706	6145	14709	5766	1053	144	996	379
1998	31155	30840	21196	21365	15991	5878	14885	5466	1265	144	1106	412
1999	31625	31312	21721	21879	16552	6897	15192	6399	1568	187	1360	498
2000	32179	31880	22310	22455	16298	5731	15223	5355	1372	170	1075	376

Kaynak: TÜİK hane halkı iş gücü anketi sonuçları

Tablo 2’de ise cinsiyete göre işgücüne katılma oranları verilmiştir. Tablo 2’de, Tablo 1’deki sonuçlar daha çarpıcı şekilde ortaya konmuştur. Yıllar itibariyle Türkiye’de erkek nüfusun işgücüne katılma oranı %73 ile %81 arasında değişirken, işgücüne katılan kadın nüfusun oranı ortalama olarak %25,5 ile %34 arasında değişmektedir. Bu oranlar, Türkiye’deki emek faktörün cinsiyete göre oldukça dengesiz bir dağılımı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Cinsiyete Göre İş Gücüne Katılma Oranı

Yıllar	Toplam iş gücü	İş gücüne katılma %	
		Erkek	Kadın
1991	20722000	80,9%	34,3%
1992	20772000	80,0%	32,7%
1993	19557000	78,2%	25,9%
1994	21240000	78,3%	32,1%
1995	21257000	77,3%	30,5%
1996	21530000	76,9%	29,6%
1997	21851000	76,0%	29,5%
1998	21869000	75,4%	27,5%
1999	23449000	76,2%	31,5%
2000	22029000	73,1%	25,5%

Kaynak: TÜİK Hane halkı iş gücüne katılma anketi

Uluslar arası işgücü örgütünün (ILO) yaptığı araştırmaya göre ise, kadınların işgücüne katılım oranları (yüzde olarak) 1997 yılında bazı ülkeler için şöyledir: Belçika'da 41.0, Fransa'da 47.2, Almanya'da 47.4, Yunanistan'da 36.2, Norveç'te 67.5, İsveç'te 65.0, Japonya'da 50.4, Çin'de 73.7, Hindistan'da 41.3 ve Türkiye'de 27.8'dir.

2.2.2.2. Yaş Yapısı

Bir nüfusta yaş dağılımı, çalışabilecek nüfusun, yani işgücü veya faal nüfusun miktarını göstermektedir. Nüfusun yaş yapısı genellikle nüfus piramidiyle gösterilir. Uluslararası verilere göre 15-65 yaş arasındaki nüfus faal nüfusu, yani işgücünü oluşturmaktadır. Gerçi bu yaş sınırları gelişmiş ve az gelişmiş ülkelere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Örneğin az gelişmiş ülkelerde faal nüfusun fiili alt sınırı on beş yaşın altına düşebilmekte, üst sınırı da sosyal güvenlik sisteminin eksikliği veya bu sistemin tüm kesimleri kapsamaması nedeniyle 65 yaşını aşabilmekte, ama yaşam süresinin buralarda kısalığı nedeniyle genellikle bu yaşa gelinememektedir. Bu ülkelerde genellikle 15 yaşın altında da çalışmak durumunda kalınmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde ise durum oldukça farklıdır. Genç yaştaki nüfus, belirli nitelikleri ve becerileri kazanabilmek amacıyla, genel ve mesleki eğitimi sürdürmekte ve bundan sonra daha verimli olabilecek şekilde üretime katılmaktadır. Yaşam koşulları iyileştirilmiş olduğu içinde, ortalama yaşam süresi 65 yaşın oldukça üstünde olmaktadır.

Gelir eşitsizliklerini açıklayan önemli bir faktörde nüfusun yaş yapısıdır. Genel olarak 25 yaşın üzerindeki faal nüfusun (25'den 50'ye) genç nüfusa göre daha verimli oldukları ve

dolayısıyla daha fazla gelir sağladıkları kabul edilmektedir. Genç nüfus emek piyasasına yeni girmiştir, düzenli bir işi yoktur, mesleki deneyimi yetersizdir ve sosyal haklardan tam olarak yararlanamaz. Nüfusun yaş yapısı bu nedenlerle ekonominin aynı sektörlerinde veya aynı meslekte kazanç farklılıklarının açıklanmasında yardımcı olmaktadır. Genel olarak gelir dağılımı, genç ve yaşlı çalışanlar arasında ortalama gelir eşitsizliği, faal nüfusun yaş kompozisyonu ve her bir gruptaki gelir dağılımından etkilenmektedir.

2.2.2.3. Eğitim Düzeyi

Eğitim olanakları ve bunlardan yararlanma biçimi de gelir dağılımını önemli ölçüde etkileyen bir faktördür. Konuya ilişkin yapılan araştırma sonuçlarına göre, babalarının meslekleriyle çocukların gelir düzeyleri arasında oldukça yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Örneğin birçok ülkede yapılan araştırmalara göre, gelir düzeyi en yüksek olanların babalarının yüksek düzeyde yönetici ya da üst gelir gruplarında yer alan kişiler oldukları saptanmıştır. Türkiye ve birçok gelişmekte olan ülkelere ilişkin sonuçlar, eğitim hizmetlerinden daha çok yüksek gelir grubundakilerin yararlandığını göstermektedir.

İşgücünün niteliğinin artırılması amacıyla örgün ve yaygın mesleki ve teknik eğitime, eğitim ile işgücü piyasası ilişkilerinin geliştirilmesine, eğitim ve istihdam kuruluşlarının yeniden yapılandırılmasına, uygulamalı mesleki teknik eğitimde sosyal tarafların daha fazla katılımlarının sağlanmasına ve sorumluluk almalarına olan ihtiyaç devam etmektedir.

Toplumda bireyin küresel planda geçerli bilgi, beceri ve niteliklilik ile donatılmış olup olmadığı gelir dağılımı açısından önem arz etmektedir. İşletmelerde çalışanların eğitim yapısında son yıllarda çok hızlı bir gelişme görülmekle birlikte rakip ekonomiler dikkate alındığında, eğitime yönelik faaliyetlerin hayati özelliği kendini göstermektedir.

Gelir eşitsizliği ile eğitim arasında iki yönlü ilişki vardır. Bir yada, eşitsiz bir gelir dağılımı, yoksulların eğitime yatırım yapıp bu alanda başarılı olma ve yarar sağlama kapasitelerini sınırlandırır. Diğer yanda, eğitimin eşitsiz gelir dağılımı gelir eşitsizliklerini daha da artırır.

Gelirin aşırı eşitsiz dağılımının bir sonucu, yoksul insanların varlığıdır. Yoksul insanlar için eğitim masraflıdır, eğitimde başarı belirsizdir ve getirileri de azdır.

Eğitimin yoksul insanlar için masraflı oluşu şu nedenlerden dolayıdır. i) Yoksulların okula erişimi kolay olmaz, ii) Yoksulların okul masraflarını karşılayacak yeterli gelirleri yoktur, iii) Yoksulların okula göndermeleri gereken daha çok sayıda çocuk sahibi olmaları muhtemeldir, iv) Yoksullar, çocuklarının emek ve gelir katkılarıyla ucu ucuna geçinebilmektedir.

Belirteceğimiz şu nedenler ise, eğitimdeki başarıyı yoksullar için daha belirsiz kılmaktadır: i) Yoksulların çocuklarının gittikleri okullarda, bina, öğretmen kalitesi ve sınıfların kalabalığı açısından istenilen düzeyde değildir, ii) Yoksulların çocuklarının beslenmeleri de muhtemelen yetersizdir, iii) Yoksulların çocukları muhtemelen ev işlerinde ya da pazarlarda çalışmaktadır, iv) Yoksul ailelerin eğitim, kültür ve sosyal düzeyleri, çocuklarda yüksek olan öğrenme kapasitesi için uyarıcı olmaktan çok uzaktır.

Eğitimin eşitsiz dağılımı, gelir eşitsizliklerine yol açar, çünkü en başta, eğitim düzeyinin düşüklüğü, beceri, üretkenlik ve başkalarıyla iletişim düzeylerinin de düşüklüğü anlamına gelir. Eğitimli işçilerle daha az eğitim gören işçilerin ücretleri arasındaki farklılaşmanın giderek artması bu eşitsizliğin bir işaretidir.

Eğitimin, özellikle de kadınların eğitiminin, geleceğe dönük önemli ve ciddi yan etkiler yarattığı iyi bilinmektedir. Örneğin kadınların eğitim görmelerinin gelecek kuşakların insan sermayesi üzerinde önemli ölçüde olumlu etkileri vardır. Gelişmekte olan ülkelerde bunu doğrulayan birçok tahmin geliştirilmiştir.

D.İ.E'nin anket verilerine göre okur-yazar olmayanların sayısı oldukça yüksektir. Toplam nüfus içerisinde en büyük payı ilkokul mezunları teşkil etmekte, bundan sonraki en büyük payları sırasıyla lise ve ortaokul mezunları almaktadır. Toplam nüfus içerisinde en düşük paya orta dengi meslek okulu mezunları sahiptir. Toplam işgücü içerisinde işgücüne katılma oranı en yüksek olan grup, %77.9 ile yüksekokul veya fakülte mezunlarıdır. Bu grubu %65.9 ile lise dengi meslek okulu mezunları ve %52.3 ile ilkokul mezunları takip etmektedir. İlköğretim mezunları (ilkokul ve ortaokulu bir arada okuyanlar) ve okuryazar olmayanlar, sırasıyla %11,1'lik ve %29,8'lik paylarıyla işgücüne en düşük katılma oranlarına sahiptirler.

Ankette işsizler, 15 ve daha yukarı yaştaki sivil olmayan nüfus içerisinde toplam işgücüne katıldığı halde, hâlihazırda bir işte çalışmayanları kapsadığı için, işsizlik oranları incelenirken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Buna göre, 15 ve daha yukarı yaştaki kurumsal olmayan sivil nüfustan toplam işgücüne katılanların içinden işsiz kalanlar için en düşük oran %3,6 ile okuryazar olmayanlara aittir. Bu oran 1.812.0000 okur-yazar olmayan toplam işgücünden, işsiz kalan 65 000 kişiyi yansıtmaktadır. Fakat unutulmamalıdır ki, bu eğitim grubundan 4.274.000 kişi de işgücüne dahil olmamıştır. Diğer işsizlik verileri de bu durum göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir. İşsizlik oranının en düşük olduğu diğer iki grup ise, %5,4 ile ilkokul mezunları ve %5,6 ile okur-yazar olup bir okul bitirmeyenlerdir. Toplam işgücüne katıldığı halde, en yüksek oranda işsiz kalan gruplar ise sırasıyla, %11,1 ile ilköğretim mezunları ve %11'lik eşit paylara sahip olmak üzere orta ve lise dengi meslek okulu mezunlarıdır. Yüksekokul veya fakülte mezunu olduğu halde işsiz kalanların oranı %6,9'dur ve bu oran Türkiye ortalamasından (%6,6) yüksektir (Çubukçu, 2002: 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92).

2.2.3. Servet Dağılımı

Gelir dağılımını etkileyen en önemli etkenlerden biri de servet dağılımıdır. Çünkü servet birikiminin tüketici birimler arasında gelir dağılımı adaletsizliğine yol açtığı ifade edilmektedir.

İnsanların gelir temin etmesinde sahip oldukları serveti önemli bir katkı sağlamaktadır. Servet, ya insanların tasarruflarından ya da mirastan temin edebilmektedir. İnsanların tasarruflarından temin ettikleri servet neticesinde sağlanan gelir, hiç şüphesiz servetin elde edeceği kar oranına bağlıdır. Buna bağlı olarak da ülkede genellikle kar oranı yüksek olursa, gelir dağılımındaki eşitsizliğinin artacağı öne sürülmektedir. Öte yandan; tasarruf kişilerin arzularına bağlı olduğu yönüyle, bu gelir dağılımı kişilerin arzularıyla açıklanabilir. Ancak gelirin dağılımı adaletsizliğinin ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir. Dolayısıyla miras yoluyla elde edilen gelirler, devlet tarafından vergilendirilmekte yeniden dağılım olgusu gündeme gelmektedir.

Servet sahibi bireyler, diğer bireylere nazaran daha kolay gelir elde etmektedirler. Aynı şekilde yüksek gelirli bireylerin servet biriktirmeleri, düşük gelirli bireylere nazaran daha kolay olmaktadır. Bu durum servet ile gelir düzeyi arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Bunun yanında servet sahibi olmak, mevcut teknolojiden en iyi şekilde faydalanma olanağı sağlamaktadır. Teknoloji ise gelir dağılımını etkileyen bir diğer konudur. Özellikle teknolojik gelişmelerden faydalanan gruplar toplumda daha üst konuma yükselirken, yeniliklere kapalı gruplar mevcut gelişmelerden yoksun kalmaktadırlar. Teknolojik yeniliklere kapalı olan gruplar; yaşlılar, eğitim düzeyi düşük kişiler ve işsizler olarak ifade edilmiştir. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde çalışanlar arasında gelir farkını artıran teknoloji, yüksek vasıflı emeğe olan talebi artırmakta ve önemli bir rekabet ortamı ortaya çıkarmaktadır.

Servetin ve servetten elde edilen kazançların toplumun bütün sosyal tabakalara yayılması konusu, gelir dağılımı adaletinin sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır. Öte yandan bir ekonomide yatırımların yapılması için servet sahibi grupların olması gereği unutulmamalıdır. Ancak, bu durumun makul bir düzeyde olması gerekmektedir. Sosyal gruplar arasında gözlenen aşırı ölçüde gelir farkı, anormal bir durum olarak değerlendirilmelidir (Aras, 2012: 45,46).

3. GELİR DAĞILIMINDA ADALETİ SAĞLAMADA MALİYE POLİTİKALARI VE ANKET UYGULMASI

Maliye politikası, milli gelirin dağılımını üç yönde değiştirebilir. Bunlardan birincisi, devletin piyasa ekonomisi kuralları içinde kullandığı üretim faktörlerinin fiyatlarını ödeyerek milli gelirin fonksiyonel dağılımını değiştirmesidir. Kişisel gelir dağılımındaki eşitsizlikle, servet dağılımındaki eşitsizliktir. Vergi ve kamu harcamalarının yansımaları göz önünde tutulursa, kamu maliyesinin kişisel gelir dağılımı eşitsizlikten eşitliğe doğru değişebileceği gibi aksi de olabilir. Gelir dağılımı adaletsizliğinin giderilmesi açısından kamu gelirleri, kamu harcamaları ve devletin borçlanma politikası önemli bir rol oynamaktadır. Bu maliye politikası araçları doğru kullanıldığı takdirde gelir dağılımında daha adaletli bir bölüşüm sağlanabileceği konusunda şüphe yoktur. Bunlarla birlikte transfer harcamaları da adaletli bölüşüm için önem taşıyan politikalardandır. Ücretli kesimlerden alınan yüksek vergiler aynı zaman da asgari ücretinde vergilendirilmesi emek aleyhine sonuç oluşturmaktadır.

Dolaysız vergiler ise, gelir düzeyi yüksek kesimlere mükellefiyet yüklemekte olup, gelir ve servet üzerinden alınırlar. Kamu gelirleri içindeki dolaysız vergilerin nispi büyüklüğü, bir bakıma, gelir düzeyi yüksek kesimlerden orta ve fakir kesimlere doğru yapılan transfer mahiyeti taşır ve gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltıcı ve düşük gelirli kesimlerin gelirlerini artırıcı bir işlev üstlenir (Korkat, 2013: 30).

3.1. Vergi Politikası

Vergiler, kişilerin kullanılabilir gelirlerinde, bu yolla özel tüketim ve yatırım harcamalarında bir azalmaya neden olarak, ekonomi üzerinde daraltıcı bir etkiye sahiptirler. Bu nedenle, gelir dağılımı adaletini sağlama ve kamu geliri elde etme açısından etkili bir politikadır (Gögül, 2012: 88).

Vergi politikaları gelirin yeniden dağılımını sağlayan temel araçlar arasında yer alır. Verginin temel amacı, gider politikası dahilinde doğru bir biçimde gerçekleştirilemeyen servetin ve birikiminin ekonomik açıdan güçsüz olan kesimler için siyasal amaçlar çerçevesinde doğru bir biçimde dağılımını sağlamaktır. Takip edilen vergi politikaları, gelirin yeniden dağılımını belirleme noktasında etkin olup; vergi oranı, dolaylı ve dolaysız olmak üzere verginin niteliği, vergi denetiminde oran ve yansıma oranları gibi değişkenler üzerinde doğrudan etkilidir.

Vergi özünde bir ödeme durumu olup; kamusal giderleri karşılama ve sosyal yaşamın bir gerekliliği olan tedbirleri sağlamak amacı ile kişilerin mali güçleri ile orantılı olarak gerçekleştirilen zorunlu ve karşılıksız ödemelere verilen isimdir. Kamusal hizmetlerin ve malların finanse edilmesinde, uygulanan bir vergi gelir dağılımı ve adaletle doğru orantılı olmalıdır. Anayasanın 73. Maddesinde mali güç olarak belirtilen normlar, vergilerin yapılarında bir takım değişiklikleri zorunlu kıлып; kişilerin mali durumları ekseninde vergilerin bu güç üzerine temellendirilmesini hedefler. Verginin adaletli olmasını sağlayan temel etken, mali açıdan adaletli olması ve temel mali politikaları sosyal açıdan uyumlu olmasıdır.

Ödeme gücü ekseninde ülkede vergi yükünün hangi gelir dağılımına sahip gruplar tarafından paylaşılacağı belirlenmelidir. Herkesin kendi alım veya gelir gücü ile orantılı vergi ödemesi rasyonel ve adil bir çözüm olup; bu konuda belirleyici olarak ele alınabilecek üç temel gösterge bulunmaktadır. Bu üç gösterge servet, gelir ve ödemeler üzerinden alınan vergiler şeklinde sınıflandırılmakta olup; ne tür vergilere ağırlık verileceği iktisadi yapı, politik ve ekonomik sistemin özellikleri, güç felsefeleri, baskı gruplarının eğilimleri gibi değişkenler ekseninde farklılık gösterir. Artan oranlılık, en az geçim indirimi, ayırma ilkesi gibi kurumları bünyesinde toplayan gelir vergisi, günümüzdeki adil, etkili ve yaygın kullanılan vergi olarak kabul edilmekte olup; etkilidir. Harcama vergileri hem ölçülmesi hem de kişiselleştirilmesi zor vergiler arasında yer almakta olup bazı durumlarda adil değerlendirilemeyebilir. Servet vergileri ise mali hedeflerden çok sosyal hedeflere ulaşma amacı ile konulan vergiler arasında yer almakta olup; toplam vergiler arasında ciddi bir payı bulunmamaktadır.

Adaletli bir vergi dağılımı açısından üç vergi türü de tam bir dağılım sağlamada başarılı olamayabilir. Üzerinde önemle durulması gereken temel nokta üç vergi türünün de kişilerin gerçek ödeme kapasitelerini ortaya koyacak bir biçimde bu üç temel değişken üzerinde temellendirilmesi ile mümkün olabilir. Dikey adalet ödeme gücü açısından farklı vergi yükleri ile karşılaşma, yatay adalet ise aynı ödeme kapasitesine sahip bireylerin aynı vergi yüküne tabi tutulmaları durumunu ifade etmektedir. Vergi adaletini sağlayabilmek açısından muafiyetler, matrah, tarife ve istisna gibi değişkenler ele alındığında; bunların temel bir yeri olduğu görülmektedir. Mükelleflerin vergi ödeme gücü çerçevesinde vergilerin doğru düzenlenmesi gerekir. Bireylerin ödeme kapasiteleri dikkate alınmadan ortaya konan bir vergi sistemi gelir dağılımı üzerinde olumsuz bir etki yapar. Enflasyon ve vergi sisteminin yapısı, Türkiye’de vergi sisteminin yapısını bozan, yatay ve dikey yönlü olarak adil vergilendirmenin yapılmasının iki temel faktördür.

3.1.1. Enflasyon ile Vergi Yüğü Arasındaki İlişki

Enflasyon tüm mal ve hizmetlerde fiyatın devamlı ve önemli bir oranda artışı sonucunda kendini gösteren gelir dağılımını olumsuz etkileyen ve vergi dağılımında adaletsizlik yaratan olumsuz bir etmendir. Milton Friedman başta olmak üzere, vergileme açısından gizli bir yöntem olarak ele alınan enflasyon, maliye politikaları açısından devlete gelir sağlayıcı bir işlev sürdürürken; vergi yükü açısından da dağılım aracı fonksiyonunu sürdürmektedir (Pamak, 1978, s. 120).

Enflasyonun artış gösterdiği dönemlerde düşük ve orta gelir grupları açısından vergi yükünün etkisi yoğunlaşarak, negatif bir etki yaratmaktadır. Enflasyon temelinde hem düşük hem de orta gelire sahip grupların gerçek gelirlerinde bir artış yaşanmamakta ancak nominal bir artış çerçevesinde toplamda vergi yükleri artış göstermektedir. Bu durum vergi yükleri açısından artışa neden olurken, enflasyon temelli olarak ülkemizde yıllardır yaşanan bu durum; vergi dağılımında adaletsizlik yaratarak düşük gelir grupları üzerindeki yükü arttırmaktadır.

Fiyatların genel vergi seviyesine doğru çıkması sonucunda, düşük gelir grupları artan fiyat hızına yetişmekte güçlük çekmekte olup; enflasyon yüksek gelir gruplarını negatif değil pozitif yönde etkilemekte, iktisadi açıdan güçlü olan bu grup daha olumlu etkilenebilmektedir. Kişi başına düşen milli gelir bir dönem içerisinde sabit kaldığı için; enflasyon sayesinde elde edilen gelir, gelirleri fiyatlardaki artışlara oranla yavaş bir biçimde artanlara hızlı bir biçimde artanlara kıyasla daha olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Ürün ve hizmet piyasasında, enflasyon parasal açıdan gücü reel açıdan satın alma gücüne dönüştüren bir etmen değil; eş zamanlı olarak faktörel açıdan fiyatları ve özellikle faiz haddini etkilemektedir. Gelirin yeniden dağılımı üzerinde doğrudan etkili olan enflasyon; kişiler arası servetin dönüşümünde etkilidir.

Ülkemizde yatay ve dikey adaletin sağlanması noktasında gelir vergilerinin tahsili yeterli olmamaktadır. Ücretli çalışanlar, enflasyon dolayısı ile ortaya çıkan vergi yükü ekseninde ödeme güçlerinin ötesinde bir vergi yüküne maruz kalırken; gelirini ilerleyen dönemlerde beyan edip vergisini taksitlendirme yolu tercih eden mükellefler, yaşanan erozyon nedeni ile hukuki açıdan daha az bir vergi yüküne maruz kalmaktadır.

Enflasyon farklı ortamlarda birbirinden farklı zorunlulukları etmen kılmakla birlikte, vergi açısından adaletsizlik doğurmaktadır. Enflasyon çerçevesinde gelirler, eşit bir oranda vergilendirmeye tabi tutulsa dahi; ödeme dönemlerinde farklılıklar geliri birbirinden farklı olan kesimler arasındaki reel unsurları birbirinden farklı kılmakta olup; maliye dilinde bu durum Tanzi etkisi olarak nitelendirilmektedir. Bu etki tablo-3'da net bir biçimde görülebilir.

Tablo 3. Vergi Ödemelerindeki Gecikme ve Enflasyon Oranının Reel Vergi Değeri Üzerindeki Etkisi

Aylık enflasyon oranları	Vergi Ödemelerindeki Aylık Gecikme												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
0	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00	1.00
1	1.00	0.99	0.98	0.97	0.96	0.95	0.94	0.93	0.92	0.91	0.90	0.90	0.89
1.5	1.00	0.99	0.97	0.96	0.94	0.93	0.91	0.90	0.89	0.87	0.86	0.85	0.84
2	1.00	0.98	0.96	0.94	0.92	0.91	0.89	0.87	0.85	0.84	0.82	0.80	0.79
3	1.00	0.97	0.94	0.91	0.89	0.86	0.84	0.81	0.79	0.77	0.74	0.72	0.70
4	1.00	0.96	0.92	0.89	0.85	0.82	0.79	0.76	0.73	0.70	0.68	0.65	0.63
5	1.00	0.95	0.91	0.86	0.82	0.78	0.75	0.71	0.68	0.65	0.61	0.58	0.56
6	1.00	0.94	0.89	0.84	0.79	0.75	0.70	0.67	0.63	0.59	0.56	0.53	0.50
7	1.00	0.93	0.87	0.82	0.76	0.71	0.67	0.62	0.58	0.54	0.51	0.48	0.44
8	1.00	0.93	0.86	0.79	0.74	0.68	0.63	0.58	0.54	0.50	0.46	0.43	0.40
9	1.00	0.92	0.84	0.77	0.71	0.65	0.60	0.55	0.50	0.46	0.42	0.39	0.36
9.4	1.00	0.91	0.84	0.76	0.70	0.64	0.58	0.53	0.49	0.45	0.41	0.37	0.34
10	1.00	0.91	0.83	0.75	0.68	0.62	0.56	0.51	0.47	0.42	0.39	0.35	0.32
20	1.00	0.83	0.69	0.58	0.48	0.40	0.33	0.28	0.23	0.19	0.16	0.13	0.11
30	1.00	0.77	0.59	0.46	0.35	0.27	0.21	0.16	0.12	0.09	0.07	0.06	0.04
40	1.00	0.71	0.51	0.36	0.26	0.19	0.13	0.09	0.07	0.05	0.03	0.02	0.02
50	1.00	0.67	0.44	0.30	0.20	0.13	0.09	0.06	0.04	0.03	0.02	0.01	0.01

Kaynak: Vito Tanzi; **Public Finance in Developing Countries**, England, Edward Edgar Pub. Ltd., 1991, s.107.

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere, ortalama aylık enflasyon oranı %10 olduğundan, vergiler sıfır gecikme ile tahsil edilirse, vergi hasılatında reel olarak bir düşme olmayacaktır; fakat, bir aylık gecikmeyle tahsil edildiğinde %9'luk, 5 aylık bir gecikmede de %38'lik bir düşmeye maruz kalacak ve bu durum böylece devam edip gidecektir.

3.1.2. Dolaylı-Dolaysız Vergiler

Özel kesime kaynak aktararak ve iç talebi kısarak ihracata dönük bir yapısal değişimi öngören 1980 sonrası uygulanan iktisadi ve mali programlar, bir taraftan ihracatta iç vergi maliyetlerini mahsup edilebilir hale getirmek, diğer taraftan da iç talebi kısma programına destek vermek ve vergi teşviklerinin yol açtığı kaynak kaybını telafi etmek üzere, dolaylı vergilere ağırlık verilmiş ve bu uygulamaya daha sonraki yıllarda da sürdürerek, adeta vergi yükünü alt ve hatta yoksul gelir gruplarına mal eder hale dönüştürmüştür (Oyan, 1993, s.152-167). Dolaylı

vergilerin tahsilatında kolaylık ve iktisadi açıdan yaşanan faydalar ve siyasi partilerin varsıl kesimleri vergilendirme konusunda yeterli bir iradeye sahip olamaması, dolaylı vergilerin toplam vergi sistemi içerisindeki payında bir büyüme ve bu büyümede bir süreklilik yaratmıştır.

Günümüzde vergi sistemi tüm gelişmiş ülkelerde dolaysız vergilerden dolaylı vergilere doğru bir kayma göstermekle birlikte; bu ülkelerde bu sistemin oturmasının temel nedeni sosyal güvenlik sistemindeki gelişmeler, sosyal transfer uygulamaları, gelir düzeyindeki belli bir seviye ve KDV oranları gibi değişkenlerle ilintilidir. Bu değişkenlerden özellikle katma değer vergisinin aile bütçesindeki yeri çerçevesinde belirlemesi ve geçim düzeyi minimum yakın olan toplumsal katmaların gelirinin artırılması ekseninde yapılan uygulamalar dikkate alındığında harcama üzerinden temellendirilen vergilerin olumsuz etkisinin ortadan kalktığı görülmektedir. Böylece dolaylı olarak nitelendirebileceğimiz harcama vergilerinin gelir dağılımı üzerindeki negatif etkisi ortadan kalkmaktadır. Ancak yukarıda adı geçen kurumlar ülkemizde bulunmamakta olup; vergilendirme noktasında bir kişiselleştirme yapılmayarak yoksul ve varsıl kesimlere eşit bir KDV uygulanmaktadır. Bu durum yoksul kesimlerin reel harcamalar üzerinde vergi yükünü artırırken, varsıl kesim için bu etkiyi azaltmaktadır.

Tablo 4'deki verilerden de açıkça anlaşılacağı üzere, Türkiye'deki toplam vergi gelirleri içerisinde dolaylı vergilerin payı giderek artmakta ve bu suretle mevcut kişisel gelir dağılımındaki bozukluk, uygulanan vergi politikasıyla, daha çarpık bir hale getirilmiş olmaktadır.

Dolaylı vergiler her durumda adaletsiz değildir. Dışa dönük üretim veya lüks tüketim malları açısından vergiler adaletli ve düzeltici bir işleve sahiptir. Gelir sistemindeki bozukluğu kısmi olarak dengelemeyi hedefleyen bu vergilere örnek olarak ülkemizde bazı ithalat kısımları üzerine uygulanan fonların dolaylı vergilerin oranını yükseltmesi ve bu bağlamda gelir dağılımı üzerinde düzeltici bir fonksiyon kazanmaları örnek verilebilir. Ancak bu vergilerin, iç tüketim kalemleri üzerinde koruma niteliği taşıyan bir etkisi bulunmakta olup tekeli bir piyasanın meydana gelmesine ve üreticilerin tüketici rantlarını aşırı bir kar üzerinden negatif bir biçimde değerlendirmesine neden olabilir. Böylece temelde düzeltici bir amaç taşıyan vergiler, dolaylı olarak gelir dağılımı ve vergi sistemini bozabilir. Dolaylı-dolaysız vergilerde üzerinde hassasiyetle durulması gereken bir diğer nokta da; yatay dikey vergi dağılımı açısından vergilerin her zaman adaletli bir dağılım sağlamayacağı aksine bozucu bir etki yaratabileceğidir (Kazgan-Önder, 1992, s.118). Türk vergilendirme sisteminde dengesiz bir takım ayrıcalıklar söz konusu olup bu ayrıcalıklar menkul bir sermaye üzerinden indirim ve sembolik katkı gibi değişkenler üzerinde vergi sistemini bozucu ve çarpıtıcı bir etki yaratmaktadır. Vergisel mevzuatın dağınıklığı ve hazinayı koruma amaçlı geliştirilen bir takım stratejiler, vergi açısından adaleti sağlamak yerine gelir dağılımı ve vergi sistemini negatif yönlü olarak etkilemektedir.

Tablo 4. Konsolide Bütçe Vergi Gelirleri

Yıllar	Cari Fiyatlarla (Milyar TL)			Toplam bütçe gelirleri içindeki Pay (%)		
	Dolaysız	Dolaylı	Toplam	Dolaysız	Dolaylı	Toplam
1980	471	279	750	51,64	30,59	82,24
1981	768	423	1.191	55,13	30,37	85,50
1982	827	478	1.305	57,23	33,08	90,31
1983	1.149	785	1.934	49,96	34,13	84,09
1984	1.382	990	2.372	49,27	35,29	84,56
1985	1.826	2.004	3.830	39,58	43,44	83,03
1986	3.106	2.866	5.972	43,42	40,06	83,48
1987	4.492	4.559	9.051	43,01	43,65	86,66
1988	7.066	7.166	14.232	40,18	40,75	80,92
1989	13.645	11.905	25.550	43,50	37,95	81,45
1990	23.657	21.742	45.399	42,83	39,36	82,19
1991	41.094	37.549	78.642	42,48	38,81	81,29
1992	71.393	70.209	141.602	40,98	40,30	81,28
1993	128.324	135.949	264.273	36,52	38,69	75,21
1994	283.733	304.027	587.760	38,08	40,80	78,88
1995	460.437	623.913	1.084.350	33,03	44,76	77,79
1996	883.607	1.360.487	2.244.094	32,70	50,35	83,05
1997	1.931.970	2.813.514	4.745.484	33,60	48,93	82,53
1998	4.303.893	4.929.037	9.232.930	36,21	41,46	77,67
1999	6.712.882	8.094.385	14.807.267	35,38	42,66	78,04

Kaynak: Maliye Bakanlığının değişik yıllara ait bütçe gerekçeleri
<http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=73&cilt=3&sayi=2&yil=2001>

3.1.3. Artan Oranlı Vergileme

Vergiye tabi olan matrah arttıkça, bu matraha uygulanan vergi oranının da arttığı vergileme şekline, artan oranlı vergileme diyebiliriz. Devlet vergiyi bu şekilde topladığında vergi yükü daha adil dağıtılacaktır.

Günümüzde devlet, insanların toplum yaşamında başvurdukları bir örgütlenme biçimi ve siyasal bir organizasyon olarak tanımlanmakta, ulusal sınırlar içerisinde yaşayan insanların ortak nitelikteki gereksinimlerini karşılamak devletin temel amacı olarak kabul edilmektedir. Bu tanım gereği, devletin kendinden beklenen görevleri gerçekleştirebilmek için mali kaynaklara ihtiyaç duyması doğaldır. Devlet kamu hizmetlerinin finansmanını çeşitli şekillerle sağlayabilir. Devletin başlıca gelir kaynakları; vergiler, harçlar, resim ve şerefiyeler vb. gelirlerdir. Ayrıca özel ekonomik faaliyetler, borçlanma ve emisyon da devletin gelirleri arasında yer almaktadır.

Bununla birlikte, çağdaş devletin en önemli ve temel gelir kaynağı vergilerdir. Bu nedenle, vergi devamlı ilgi konusu olmuş ve tarihsel süreç içerisinde vergilendirmenin niteliğinde, çeşitliliğinde, amaç ve fonksiyonlarında yeni koşullara yön verme zorunluluğundan kaynaklanan değişimler meydana gelmiştir.

Devletler, toplumun temel gereksinimlerini eksiksiz ve tam olarak yerine getirmekle yükümlüdürler. Bu gereksinimler, başta savunma ve güvenlik olmak üzere sağlık, eğitim ve barınmadır. Çağdaş demokrasiye henüz ulaşmayan gelişmekte olan ülkeler, iç ve dış güvenliğin sağlanması için büyük bir ordu ve silah gücü bulundurmaya zorunda kalmaktadırlar. Bunların yanında çağdaş toplumun en temel gereksinimleri olan sağlık, eğitim ve barınma gibi ihtiyaçları göz ardı edilmektedir. Bunun nedeni, bu ihtiyaçların tümünü karşılamaya bu ülkelerde yüksek vergi gelirlerini gerektirmesidir. Söz konusu kamu harcamalarını gerçekleştirebilmek için bazen ve genellikle yönetimler, vergilendirmenin ekonomik ve sosyal amaçlarını alt sınıflara ötelemektedirler. Güçlü devlet imajı, çağdaş devletin ekonomik ve sosyal devlet amaçlarıyla çatışma içine girebilmektedir. Bununla birlikte, devletin vergi politikalarını oluştururken artan oranlı vergilere başvurmadan ödün vermesi gerekmez. Aksine artan oranlı gelir vergilerine ağırlık verildiğinde tüm vergilendirme amaçları uzun vadeye yayılmakla birlikte, sonunda gerçekleştirilebilir.

Günümüzde ekonomik, teknolojik ve sosyal gelişmelerin bir sonucu olarak toplumsal ihtiyaçların miktar ve bileşimlerinde ortaya çıkan değişiklikler, modern devlet anlayışının gerektirdiği görev ve fonksiyonlar devletin sadece mali amaçları değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal amaçları da gerçekleştirebilecek vergi politikaları uygulamasını zorunlu hale getirmektedir. Bir vergi sistemini oluşturan vergilerin ve bununla ilgili uygulamaların etkinliğine bağlı olarak ortaya çıkan etkilerin ülkenin ekonomik ve sosyal yapısı üzerinde önemli sonuçlar söz konusudur. İzlenen vergi politikaları bir taraftan ekonomik, sosyal ve mali sorunlara çözüm bulunmasına çalışılırken, diğer taraftan da özellikle vergiler açısından ortaya çıkacak vergi yükü dağılımının vergide adalet ilkesinin gereklerini göz önünde bulundurulması zorunluluğu vardır.

Klasik iktisatçılara göre devlet ekonomiye müdahale etmemeli, sadece temel görevlerini yerine getirmelidir. Buna göre güvenlik, savunma, adalet ve diplomasi görevlerini yerine getireceğinden, piyasaya müdahale etmemeli ve bu görevler için çok az vergi toplamalıdır. Bu sınırlı görevler için finansman gereksinimi de fazla olmayacağından, özel kişi ve kuruluşlardan çok yüksek vergi alınmayacaktır. Yüksek vergi alınması halinde, yatırım hacmi azalacak bu da ekonominin uzun dönemli gelişmesini olumsuz etkileyecektir. Klasiklerin deyişiyle, "piyasanın görünmeyen eli, ekonomiyi istenen yönde geliştirmek ve tam istihdama ulaştırmak için yeterlidir". Klasiklerin görünmez el anlayışı, 1929'daki büyük ekonomik bunalıma çözüm getirememiş, kriz karşısında çaresiz kalmıştır.

Kriz< dönemini yaşayan ve dönemin ekonomik şartlarını iyi teşhis eden Keynes, sorunlara yeni çözüm önerileri getirmiştir. Keynezyen makroekonomik teori, ekonominin "kendiliğinden" ve "daima" istikrarını sürdüremeyeceğini, tam istihdama ulaşamayacağını ileri sürmekte ve bu nedenlerle devletin ekonomiye müdahalesinin gerekliliğini savunmaktadır.

1929 ekonomik bunalımı sonrası Keynezyen iktisatçılar Fonksiyonel Devlet Teorisini ortaya atmışlardır. Devletin bir düzenleyici olarak ekonomiye aktif müdahalesi gereğini savunmuşlardır. Bu süreç sonunda ülke ekonomilerinde kamu kesiminin etkin rol oynadığı ve müdahaleci devlet anlayışının hakim olduğu, hatta devletin ekonomide iktisadi teşebbüsler kurarak bizzat, daha hızlı ve geniş olarak yer aldığı görülmüştür.

Keynezyen iktisatçılar, para ve maliye politikalarını kullanarak kaynak dağılımında etkinlik sağlanması, gelir ve servet dağılımının adil düzenlenmesi, ekonomik büyüme ve kalkınmanın sağlanması için devletin ekonomiye aktif olarak müdahale etmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu nedenle, maliye politikasının kalkınma amacı, İkinci Dünya Savaşından sonraki yıllarda hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından büyük önem taşımaya başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde dengeli bir ekonomik büyüme hızına ulaşılması ve sürdürülmesi, gelişmekte olan ülkelerde ise kalkınmanın sağlanması ve sürekli kılınması amaçlanmıştır.

Mali liberalizmin yerini müdahaleci devlet anlayışının almaya başlamasıyla birlikte, verginin mali olmayan amaçları da uygulama alanında giderek daha fazla benimsenmiştir. Bu anlamda, vergi teorisinde müdahalecilik 1929 büyük ekonomik bunalımından sonra başlamıştır. Böylece vergiler, mali amaçlarının yanında ekonomik ve sosyal amaçlarla da kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde vergi, devletin elinde ekonomik ve sosyal hayatı düzenlemenin ve ekonomik faaliyetleri kendisinin saptayacağı hedeflere yönlendirmenin de bir aracıdır. Bu nedenle, verginin işlevi sadece mali kaynak sağlamasında değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal politikanın yönlendirilmesinde de etkili bir araç olarak kullanılabilmesi olmuştur.

Süreç içerisinde devletin vergi politikalarıyla ekonomiye müdahalesinin kabul edilmesi tartışmaları değişik bir boyut kazanmıştır. Buna göre, devletin ekonomiye müdahale ederken hangi tür vergi politikalarına ağırlık vermesi gerektiği önem kazanmıştır. Vergiler, dolaylı ve dolaysız vergiler olarak sınıflandırılmıştır. Vergilerin dolaylı yapıda olmasının düşük gelir gruplarının, dolaysız ve artan oranlı yapıda olmasının ise yüksek gelir gruplarının vergi yükünü daha fazla üstlenmelerine yol açtığı konusunda geniş bir görüş birliği olmuştur. Bu bağlamda, dolaylı vergilerin harcama üzerinden alındığını ve gelir dağılımını bozucu etkisi olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, vergilendirme amaçlarına en uygun vergilerin dolaysız vergiler içerisinde yer alan artan oranlı gelir vergisi olduğu ileri sürülmüştür (Barut, 2013: 3,4,5).

3.1.4. Kurumlar Vergisi

Kurumlar vergisi, esas olarak sermaye şirketlerinin safi kurum gelirlerini vergilemeye yönelik olmakla beraber, devlete ek gelir sağlayabilmek için bu konumda olmayan, fakat kar amacıyla çalışan dernek ve vakıfları, kooperatifleri, kamu iktisadi teşebbüsleri ve iş ortaklıklarını da kapsamaktadır.

Kurumlar vergisi sabit oranlı bir vergidir. Kurumların dağıtılmayan kazançları sabit oranlı bir vergiye tabidir. Bununla beraber dağıtılan kazançlar hem sabit oranlı kurumlar vergisine hem de artan oranlı kişisel gelir vergisine tabidir. Yani kurumun ortaklarına dağıttığı kazançlar her ortağın ayrı bir ödeme gücüne sahip olması dolayısı ile kurum kazancı dışında bir nevi kişisel gelir sayılarak gelir vergisine tabi tutulmaktadır.

Bazı ülkeler artan oranlı vergi tarifelerini küçük şirketlerin büyümesini teşvik amacıyla kullanabilmektedir. Bu gibi durumlarda karları belli bir tutarın altındaki şirketler düşük, bu tutarın üstünde karı olan şirketler yüksek oranda vergilendirilebilmektedir.

Kurumlar vergisinin, gelir dağılımını ne şekilde etkilediğini incelerken hisse senetlerinin toplumun çeşitli kesimleri arasındaki dağılımına bakmak gerekir. Şirketler halka açık anonim şirketler değilse, yani hisse senetleri yüksek gelir gruplarının elinde toplanmışsa kurumlar vergisinin şahsi gelir vergisinin gelir dağılımını denkleştirici fonksiyonunu kuvvetlendirdiği söylenebilir. Bazı ülkelerde kurumlar vergisi artan oranlı tarifelerle tahsil edilmekte, bazı ülkeler halka açık anonim şirketleri açıklık durumuna göre düşük oranlarla vergilendirmektedir. Hissedarların az gelirli gruplara mensup olması söz konusu ise, bu tür uygulamalar kurumlar vergisinin gelir dağılımını denkleştirici etkisini artırır.

Kurumlar vergisinin gelir dağılımını bozucu bir diğer etkisi de bu verginin büyük oranda yansıtılabilmesi durumunda ortaya çıkar. Bu durumda üretici, üzerine vergi konulan tüketim malının fiyatını artırmak yoluyla, bu vergiyi tüketiciye yansıtabilmektedir. Özellikle verginin zorunlu tüketim malları üzerine konulması halinde vergiden sonraki gelir dağılımı bozulmuş olacaktır (Tanrıverdi, 2007: 28,29).

3.1.5. Veraset-İntikal Vergisi

Ölen kişinin servetinin tamamını veya bir kısmını miras veya vasiyet yoluyla başkasına geçirmesiyle "veraset vergisi", hayatta olan bir kişinin servetini ivazsız (karşılıksız) olarak bağış yoluyla başka bir kişiye geçirmesiyle "intikal vergisi" ortaya çıkar.

Verginin yükümlüsü veraset yoluyla ve karşılıksız bir biçimde mal edinen kişidir. Veraset ve intikal vergisini tarifesi advalorem bir tarife olup intikal eden servetin değeri yükseldikçe bu değere bu değere uygulanan oranda artmaktadır. Yani artan oranlı bir tarifiedir. Ayrıca veraset yoluyla intikal eden servetin, murisin akrabalık derecesine göre değişmesi (akrabalık derecesi uzaklaştıkça matraha uygulanan oranın yükselmesi) tarifede iktidar kuralını gerçekleştirmede kullanılan ayırma aracından da yararlandığını göstermektedir.

Vergiden kaçınma imkânlarının ortadan kaldırılması bakımından bu iki verginin birlikte uygulanması zorunludur. Aksi halde, örneğin, sağ olan kişiler arasında hibede bulunmak suretiyle mal transferleri intikal vergisine tabi tutulmazsa, servetler sağ olan kişiler arasında intikal ettirilerek veraset vergisinden kaçınma mümkün olabilecek; veraset vergisinin olmaması halinde ise intikal vergisinden kaçınma imkânı söz konusu olacaktır.

Veraset vergisinin amacı, servet birikimlerini sınırlamaktadır. ABD'de vergiden kaçınma fırsatlarının çokluğundan dolayı bir uzman bu vergiye "gönüllü vergi" olarak adlandırmıştır. Uzmana göre bu vergi, ölümü için çocuklarına yeterince uygun planlar yapmayan kişilerin ödediği bir vergidir. Varlıklarını ölümden önce çocuklarına intikal ettiren kişi, bu verginin ödenmemesini sağlamış olur. Örneğin, evli bir çift her çocuğuna yılda 20.000 dolar transfer edebilir. " çocuklar genelde ana babalarından daha düşük vergi dilimlerinde olduğundan, bu tür transferler devletin gelir vergisinden sağladığı hasılatı da azaltır. Douglas Bernheim isimli iktisatçı, gelir vergisindeki hasılat kaybının en az veraset vergisinden kaybının en az veraset vergisinden sağlanan toplam hasılat kadar büyük olduğu sonucuna varmıştır. Veraset vergisinin net geliri bu yüzden ihmal edilebilir ölçüde küçük olabilir.

"Vergilendirme yoluyla gelir dağılımının etkilenmesinde veraset vergisi ve intikal vergisi önemli bir rol oynar. Veraset vergisi servet dağılımında bir dereceye kadar bir dengeleme sağlar; bu ise servet hasıllarından elde edilen gelirlerin, belirli kişiler ve ailelerde tek yönlü toplanmasının biraz azalması nedeniyle, gelir dağılımı üzerinde tekrar denkleştirici bir etkiye sahiptir."

Veraset ve intikal vergilerinin asıl amacı, devlete gelir temin etmekten çok, servet dağılımını denkleştirmektir. Verginin servet ve gelir dağılımını denkleştirici bir etki yapması için, verginin istisna hadlerinin az, vergi tarifesinin yüksek olması gerekir. Ayrıca, terekedeki gayrimenkullerin değer tespitinin tapu sicilindeki kayıtlı değerler üzerinden değil, piyasadaki rayiç değerler üzerinden yapılması istenen amaca uygun düşer (Tanrıverdi, 2007: 31-33).

3.1.6. Harcama Üzerinden Alınan Vergiler

Kişilerin yaptığı harcamalar da mali güçlerinin bir göstergesi olarak kabul edilir. Bu nedenle, kişilerin gelir ve servetlerini harcamaları sırasında alınan bir vergi olarak, harcama vergilerine başvurulmaktadır.

Harcama vergilerine başvurulmasının bir diğer nedeni de gelir ve servet vergilerinin kişilerin vergi ödeme gücünü tam olarak ortaya koyamamasıdır. Örneğin, bu tür vergilerle, vergi matrahının düşük gösterilmesi yoluyla vergi kaçırılması; çeşitli istisnalar, muafiyetler ve indirimlerle ödenmesi gereken verginin azalması mümkündür. Bu da mükelleflerin ödeme güçlerinin bir kısmının vergilendirilememesi anlamına gelir. Gelir ve servet vergisi ile kavranamayıp vergi dışı kalan bu vergi ödeme gücü harcama aşamasında vergilendirilmeye çalışılmaktadır.

Harcama vergileri dolaylı vergilerdir. Daha çok gelişmemiş ülkelerde rağbet görmüş ve vergi gelirlerinin önemli bir bölümünü oluşturmuştur.

Harcamalar üzerinden alınan vergileri, genel harcama vergileri ve özel harcama vergileri olmak üzere ikiye ayırabiliriz. Genel harcama vergileri gider vergisi, tüketim vergisi veya genel muamele vergisi olarak da adlandırılabilir.

Genel harcama vergileri üçe ayrılır. Bunlar; yayılı harcama vergileri (yayıllı muamele vergileri), toplu harcama vergileri (toplu muamele vergileri) ve katma değer vergisidir.

Yayıllı harcama vergilerinde, vergi üretimin her aşamasında alınır. İmalatçı, toptancı ve perakendecinin bu verginin yükümlüsü olması işletmelerin dikey entegrasyonuna yol açıp, rekabetin azalması ve monopollerin yaygınlaşmasına sebep olur. Üretimin her aşamasının düşük bir vergi oranı ile vergilendirilmesi vergi kaçakçılığını azaltır. Fakat mal fiyatlarının yükselmesine de yol açar. Vergi genellikle ileriye doğru (tüketiciye) yansıtılmaktadır. Bu tür bir verginin gerileyici özelliği, mallar sınıflandırılarak ve vergi oranlarının mal gruplarına göre farklılaştırılmasıyla kısmen ortadan kaldırılabılır. Bu şekilde, vergilerin gerileyici niteliği şeklen bertaraf edilse bile, bu vergilerin düşük gelirli sosyal sınıflar üzerindeki olumsuz etkisi değişmez. Ayrıca, bu tür vergiler az gelişmiş ülkelerde yapısal nedenlerden dolayı kolay uygulanamaz. Sakıncalarının daha çok olması nedeni ile yayılı harcama vergileri günümüzde pek uygulanmamaktadır.

Yayıllı harcama vergisinde çifte vergilemeyi önlemek amacıyla bir önceki aşamada ödenen vergi bir sonraki aşamada alınan vergilerden düşülür. (Tanrıverdi, 2007, 33-34).

3.1.7. En Az Geçim İndirimi

Vergi kurallarından biri olan iktidar kuralına göre bireyin ödeyeceği vergi ile geliri arasında fonksiyonel bir ilişki olması gerekir. Yani kişilerin ödeyeceği vergi ödeme güçlerine göre belirlenmelidir. İktidar kuralını gerçekleştirmede kullanılan yöntemlerden biri en az geçim indirimidir. Bireyin vergi ödeme gücünün hangi gelir düzeyinden başladığının saptanıp bu gelir düzeyinin vergi dışı tutulması en az geçim indirimi olarak tanımlanır. Genel olarak, bir kimsenin hayatını sürdürebilmesi için zorunlu olan ihtiyaçlarına ayrılan gelir vergiden muaf tutulur. Bu gelirin üzerindeki miktarlar ise ödeme gücünün bir göstergesi olarak vergilendirilir. Ancak, genellikle devletlerin kamu geliri sağlama endişesi nedeniyle en az geçim düzeyi olması gereken düzeyin altında kalmaktadır.

Ülkemizde en az geçim indirimi uygulamasına 1986 yılında son verilmiştir. Bu tarihe kadarki uygulamalar ise aşağıdaki gibi ele alınabilir.

Ülkemizde en az geçim indirimi kurumunun vergi sistemimize girmesi 1950'de gerçekleşmiştir. Anne, baba ve en çok dört çocuğu kapsayan toplam indirim tutarı beyannamedeki toplam gelirden indirilerek geri kalan kısım vergilendirilmektedir.

1960 yılında Gelir Vergisi Kanunu'nda yapılan değişiklikler sırasında birey başına indirim tutarları artırılmış ve çocuk sınırı kaldırılmıştır. 1970 yılında çıkarılan 980 sayılı kanunla da ücretlerin vergilendirilmesinde, özel indirim adı altında ücretliler için en az geçim indirimi yanında, kanunla belirlenen miktarda en az geçim indirimine ilave bir indirim kabul edilmiştir. Ancak indirim uygulaması vergiden indirim şekline dönüştürülmüştür.

1980 yılında yapılan değişikliklerle en az geçim indirimi uygulaması farklı şekiller almış ve isim değişikliğine uğramıştır. En az geçim indirimi;

- Genel indirim
- Özel indirim
- Sakatlık indirimi,

Olarak yeni adlarıyla kanundaki yerini almıştır. En az geçim indirimi önce isim değişikliğine uğramış "genel indirim" adını almış daha sonra 1986'da uygulanmasına son verilmiştir.

1986 yılında uygulanmasına son verilen en az geçim indirimi kurumunun bu ad altında yeniden getirilmesinde ve belirli bir tutarın altındaki gelirin vergi dışı bırakılması ve enflasyonun erittiği ücretlerin biraz olsun korunabilmesi için en az geçim indirimi uygulamasına vakit kaybedilmeden tekrar geçilmelidir. OECD ülkeleri içinde en az geçim indirimi uygulamayan tek

ülke Türkiye'dir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, sabit gelirli vatandaşlarını korumak amacıyla gelirlerinin belli bir kısmından hiç vergi almamaktadır.

Ülkemizde ise en az geçim indirimi sıfır liradır. Yani bir vergi yükümlüsüne, kendisinin ve ailesinin yaşamını asgari düzeyde sürdürebilmesi için bir lira dahi hak tanınmamıştır. Mevcut sistem, iyi niyetli yükümlülere de vergi kaçırmaya zorlayan bir sistemdir. İnsanlar, öncelikle kendilerinin ve ailelerinin yaşantısını asgari düzeyde sürdürmek zorundadır. Kişinin yaşantısını asgari düzeyde sürdürebilmesi için gerekli olan miktar ne ise, burada ödeme gücü sıfırdır. Yani, kişi öncelikle yaşantısını asgari düzeyde de olsa sürdürecektir, daha sonra vergi ödeyecektir.

Ülkemizde, vatandaşların hayatlarını insanca sürdürebilmeleri için gerekli olan gelir düzeyi olarak belirlenen asgari ücretin en az geçim indirimi çerçevesinde vergi dışı tutulması gerektiği dile getirilmektedir. Ancak, ülkemizde ücretli sınıftan alınan verginin devlet için önemli bir gelir kaynağı oluşu ve asgari ücret düzeyinde yaşayan yükümlülerin azımsanmayacak miktarda olması asgari ücretin vergi dışı bırakılmasını zorlaştırmaktadır.

11 Temmuz 1992 günü Resmi Gazete 'de yayınlanan 3824 sayılı kanunun 2. Maddesi ile 193 sayılı Gelir Vergisi Kanunu'nun 31. Maddesinde değişiklik yapılarak Bakanlar Kurulu'na özel indirim tutarlarını asgari ücret düzeyine çıkarabilme ve kalkınmada öncelikli yöreler ile diğer yörelerde çalışanlara farklı özel indirim tutarları tespit edebilme yetkisi verilmiştir. Ancak kalkınmada öncelikli yöreler için daha yüksek özel indirim tutarı belirlenmekle birlikte asgari ücretin vergi dışı tutulması söz konusu olmamıştır.

2006 yılı itibariyle ücretlilere uygulanan vergi indirimleri sadece "özel gider indirimi" ve "sakatlık indirimi" dir. Özel gider indirimine göre mükellefin kendisi, eşi ve çocukları ile eğitim, sağlık, gıda, giyim ve kira harcamalarının 1/3'ü ücretlilerin vergi matrahının tespitinde indirim olarak kabul edilmektedir.

01.01.2008 tarihinde yürürlüğe girmesi planlanan Gelir Vergisi Kanun Tasarısına göre; ücretli kesimi rahatlatmak bakımından "En Az Geçim İndirimi" anlamında gelir vergisi tarifesinin ilk basamağındaki tutar kadar olan ücret gelirleri vergilendirilmeyecektir. Vergi tarifesinin ilk basamağındaki tutarın 7000 YTL olduğu dikkate alındığında yıllık 7000 YTL ücret geliri üzerinden %0 gelir vergisi alınacaktır.

Tablo 5. Tasarıya göre gelir vergisine tabi gelirler

Tasarıya göre gelir vergisine tabi gelirler; 7.000 YTL'ye kadar %0
10.000 YTL'nin 7.000 YTL'si için 0 lira, fazlası %5
15.000 YTL'nin 10.000 YTL'si için 150 lira, fazlası %10
20.000 YTL'nin 15.000 YTL'si için 650 lira, fazlası %15
30.000 YTL'nin 20.000 YTL'si için 1.400 lira, fazlası %20
40.000 YTL'nin 30.000 YTL'si için 3.400 lira, fazlası %25
50.000 YTL'nin 40.000 YTL'si için 5.900 lira, fazlası %30

2008 Gelir Vergisi Kanun Tasarısına Göre Gelir Vergisi Tarifesi oranında vergilendirilir (Tablo 5).

Avrupa Birliği'ne uyum çerçevesinde gelir vergisi kanununda yapılması düşünülen bu değişiklikler ücretliler üzerinde yoğunlaşan vergi yükünü hafifleterek adil bir gelir sağlamasına olumlu etki yapacaktır (Tanrıverdi, 2007: 64-67).

3.1.8. Ayırma İlkesi

Vergi ödeme gücüne ulaşmada kullanılacak bir diğer unsur olan ayırma ilkesi uyarınca; sermaye gelirlerine oranla daha düşük bir ödeme gücüne sahip olan iş ya da emek gelirlerinden daha düşük oranda vergi alınmalıdır. Zira sermaye gelirlerinin düzenli ve devamlı olduğu genel geçer kabul görmüş bir husus iken; emek gelirleri bir yandan sahiplerinin sağlıklı çalışabilmelerine; diğer yandan ise söz konusu kişilerin çalışabilme sürelerine bağlı olmaktadır.

Artan oranlı vergi tarifeleri; mükellefleri vergilendirilirken gelir seviyelerini esas alır iken; ayırma ilkesi gelirin elde edildiği kaynak ile mükellefin sosyal durumunu göz önünde bulundurmaktadır. Bu durum ise hem az geçim indirimini hem de artan oranlılığın eksikliklerini tamamlamak suretiyle mükelleflerin gerçek ödeme güçlerine göre vergilendirilmelerini temin etmektedir.

Ayırma ilkesinin, gelir kaynaklarının tasnifi ve farklı vergi oranları uygulanması, sermaye gelirlerinden ek vergi alınması, emek gelirlerine indirim uygulanması ve vergi tarifesine sınırlama konulması şeklinde farklı uygulamaları mevcuttur (Serakabi, 2012: 15-16).

3.2. Harcama Politikası

Kamu harcamaları devletin çeşitli kaynaklardan (vergi, resim, harç vb.) elde ettiği fonların, hizmetler şeklinde tekrar topluma dönmesidir. Yani devlet bu aşamada harcama yönüyle devreye girerek ekonomide üretim sonucunda ortaya çıkan gelirin dağılımını iyileştirmeye çalışır. Çünkü piyasa süreci içerisindeki üretim sonucu elde edilen gelir, üretime katılan faktörler arasında adil bir şekilde dağılmamış olabilir. Başka bir deyişle piyasanın işleyişi bu tür olumsuzlukları doğurabilmektedir. Bu sürece katılan devlet bir yandan, gelirin dağılımına vergi olarak fonksiyonel dağıtım sonucunda üretim faktörlerinin payına düşen gelirin azalması durumunu doğururken, bir yandan da özellikle transfer harcamaları gibi kamu harcaması yoluyla bazı faktör gelirleri sahiplerinin gelirlerinin belirli ölçüde artmasını mümkün kılmakta ve bu durumun gelir dağılımına kişisel ve fonksiyonel açıdan olumlu bir etken olarak yansımaktadır.

Gelirin yeniden dağılımı yönünden kamu harcamaları iki bölüme ayrılabilir. Bunlar, yeniden dağılımı sağlayan harcamalar ve diğer harcamalar olarak sınıflandırılabilir. Mal ve hizmetlerle ilgili cari harcamalarla, cari transfer harcamaları dağıtıcı nitelikte olan harcamalardır. Birinci tür harcamalar kolektif tüketime konu olan eğitim ve sağlık gibi hizmetlerle, ikinci gruptakilerin arasında bulunan kişi ve ailelerle, sınai ve ticari işletmelere yapılan yardımların dağıtıcı özellikleri hemen kendini belli eder. Diğer harcamalar dediğimiz harcamalar ise, (güvenlik, savunma vb. harcamalar) topluma maliyetle ilgili harcamaları ifade etmektedir. Devlet borçları faizleri de genellikle bu gruba alınmaktadır (Sürücü, 2007: 67-68).

3.2.1. Transfer Harcaması

Herhangi bir mal veya hizmet karşılığı olmaksızın yapılan harcamalar olan transfer harcamaları kişilere ve hane halkına yapılan bir tür özel yardım olarak nitelendirilebilir. Müdahaleci maliye politikası önerilerini savunan Keynesyen iktisatçılar ve fonksiyonel maliyecilere göre yoksullara yönelik aynı ve nakdi menfaat sağlayan tüm transfer giderlerinin yoksulların refahını artıracığı ve gelir dağılımında iyileşmeye yol açacağı ileri sürülmektedir. Bu etkinin ortaya çıkması için transfer harcamalarının verimli kullanılması, bu harcamalarda yararlanan kesimlerin yoksul olması ve transfer giderlerinin toplam üretimi ve üretim kapasitesini artırıcı yönde kullanılmaları gerekmektedir.

Kamu harcama kalemlerinin tamamı dikkate alındığında inceleme dönemi içinde endeks değeri artan tek bileşen transfer harcamasıdır. Transfer harcamaları temelde toplumun çeşitli

kesimlerine kaynak aktarımında kullanılan harcamalardır. Dolayısıyla bu tür transferlerin artmasının gelir dağılımını daha adil bir hale getireceği varsayılmaktadır. Ancak transfer harcamalarının her kalemi gelir dağılımını iyileştirici etkide bulunmaz. Bu nedenle transfer harcamalarının kendi içindeki bileşimini incelemek gerekmektedir.

Transfer harcamalarını oluşturan alt faktörler; iç borç faiz ödemeleri, vergi iadeleri, sosyal güvenlik ve kit'lere transferler olmak üzere dörde ayrılmaktadır.

İç borç faiz ödemelerinin gelir dağılımı üzerinde iki temel etkisi vardır. İlki düşük gelirli gruplardan, yüksek gelirli gruplara doğrudan bir kaynak transferi gerçekleştirmektir. İkincisi ise faiz ödemelerinin bütçede diğer harcama kalemleri üzerinde baskı oluşturmasıyla ortaya çıkmaktadır. Başta sağlık ve eğitim gibi hizmet harcamalarının bütçe payları kısılmakta olup bu da sonuçta fırsat eşitliği ve sosyal adaleti zedelemektedir. Dolayısıyla bu olumsuz olayların olmasıyla sosyal sermayenin erimesi söz konusu olmaktadır. Sonuçta faiz ödemelerinin artması eğitim, sağlık ve bununla birlikte gelir dağılımının kötüleşmesine neden olmaktadır.

Sonuç olarak ülkemizde uygulanan politikaların etkisiyle transfer harcamalarının kamu harcamaları içindeki payı artmıştır. Bu durum her ne kadar gelir dağılımı açısından olumlu olarak algılansa da transfer harcamalarının büyük bir kısmının faiz ödemelerinden kaynaklandığı için dağılım açısından olumsuz nitelik taşımaktadır. O halde ülkemiz açısından düşünüldüğünde transfer harcamalarında meydana gelen artışın gelir dağılımını bozmakta olduğu söylenebilir. (Tayyar, 2011: 56-59).

3.2.2. Tarımsal Ürünleri Destekleme Alımları

Devletin çeşitli nedenlerle bazı ürünleri taban fiyatı uygulayarak alma işine denir. Bu alımlardan bir kısmını bazı devlet kuruluşları yaparken bir kısmını da üretici birlikleri olan tarım kooperatifleri yapmaktadır. Tarımsal ürünleri destekleme alımlarından amaç, üretimi teşvik etmek, olumsuz piyasa koşullarında üreticinin zarar görmesini engellemektir.

3.2.3. Kobilerin Özendirilmesi

Gelirin daha adil paylaşılması için emek yoğun ve dolayısıyla istihdam yaratıcı özellikleri nedeniyle Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) gelir dağılımı açısından desteklenmesi gerekir.

3.2.4. Konut Olanaklarının İyileştirilmesi

İnsanların en temel ihtiyacı olan konut alanlarının özendirilmesi, gelir dağılımı ve yoksulluğun önlenmesi bakımından önem taşımaktadır.

Kaynak: http://suleymanbolat.weebly.com/uploads/2/4/0/5/24055490/12._bolum.pdf

3.2.5. Sosyal Yardım

Sosyal yardım, kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı fakir olarak doğan veya sonradan yoksulluğa ve muhtaç hale gelen kişilere, devlet bütçesinden veya bu amaçla oluşturulmuş özel fonlardan tek taraflı olarak yapılan karşılıksız ayni ve nakdi desteklerdir.

Sosyal yardım fikri yeni değildir. Tarihin her çağında ve her toplulukta insanlar yoksul ve düşkünlere yardım etmeyi manevi bir borç saymışlar ve hiç bir karşılık beklemeden müşkül durumda bulunan insanların acılarını hafifletmeye koşmuşlardır. Yalnız yoksullara yapılan yardımlar zamanın zihniyet, imkân ve görüşüne göre şekil değiştirmiş, iptidai bir şekilden başlayarak gittikçe organik ve resmi bir mahiyet almıştır.

Sosyal yardım alanında hiç bir resmi teşkilatın bulunmadığı zamanlarda bile fakirlerin yardımına koşulmuştur. Acıma duygusu insanları harekete geçirir ve hamiyetli yapar. Yoksullara yardım işleri bu insani duygu sayesinde büyük gelişmeler göstermiştir. Ahlaki endişelere geniş ölçüde yer verildiği devirlerde, insanlar kendiliklerinden sefaletin ortadan kalkmasına çalışmışlardır. Fertleri düşkünlere el uzatmaya sevk eden diğer manevi bir kuvvet de dinsel vecibelerdir. Gerçekten her dinin tasvir ettiği iyilik ve kötülüklerin muhasebesinin yapılacağı günde takdir edilmek ümidi yoksullara karşı yakın bir ilgi göstermesine yol açmıştır. Nitekim İslam dininde yoksul insanlara yardım işleri bir borç sayılmış ve hali vakti yerinde olan insanlar sosyal yardım alanında maddi fedakârlıkta bulunmaya davet edilmişlerdir. İslam dininin sosyal amacı olan müesseseleri arasında zekât müessesesine özel bir yer vermek yerinde olur. Amiller tarafından toplanan zekât, Müslümanlığın kuruluş yıllarında, beytülmal için büyük bir gelir kaynağı teşkil etmiştir.

"Sosyal yardım" kavramının yoksulluk kavramında olduğu gibi evrensel bir tanımı yoktur. Bu kavram her ülkenin yoksulluk durumu ve profiline göre farklılık arz etmektedir. Sosyal yardımlar "geçinme güçlüğü içinde olan" ve "toplumda dışlanma tehlikesi ile karşılaşan kişilerin" yoksul ve az gelirlili insanlarının veya sosyal grupların yaşamlarının güvence altına alınması konusunda, kamu sorumluluğu ilkelerin kabul edilmesinden doğmaktadır. Sosyal

yardımlar genellikle vergiler ile finanse edilmektedir. Herhangi bir karşılık olmaksızın gereksinim içinde bulunan kişileri kapsamaktadır. Sosyal yardımlar, tek yanlı olarak devlet ya da kamu makamlarınca yasal yetki ve görev verilmiş gönüllü kuruluşlar tarafından yapılmaktadır. Yararlanan kişinin herhangi bir mali katkısı yoktur.

Sosyal yardımların birinci rolü, yoksulların muhtaçlık koşulları ortadan kalkıncaya kadar ve yardım almadan kendi başlarına ihtiyaçlarını karşılayabilecek duruma gelinceye kadar gelir güvencelerini sağlanmasıdır. Bu rolün altında espri, insanın en değerli varlığı olarak kabul edildiği, bu nedenle hak ettiği gibi güzel yaşamı sürdürebilmesi gerektiğidir. Sosyal yardımlar ihtiyaç sahibi insanların içerisinde bulunduğu durumu atlatabilmeleri için soluklanma fırsatı sunmaktadır. Bu süre zarfında kendilerini yetiştirme veya düşünme zamanı tanımaktadır. Sosyal yardımlar özellikle bazı kriz dönemlerinde (doğal afet, ekonomik bunalım vb.) mağdur olanlara destek sağlama fonksiyonuna da sahiptir. Bu kriz durumlarında insanların düşünme veya şok durumlarına ihtiyaçlarını gidermeden kaynaklanan sorunlar eklenince bireyler olayları içinden çıkmaz bir durum gibi algılayabilmektedir. Ancak yapılan sosyal yardımların bireyleri yoksulluk psikolojisinden kısa süreli de olsa kurtarması, ruh sağlığına olan katkısı da büyüktür.

Kısaca özetlemek gerekirse; sosyal yardım, asgari seviyede dahi kendisini bakmakla yükümlü olduğu kişileri geçindirme olanağından kendi ellerinde olmayan nedenlerden dolayı yoksun kalmış kişilere, resmi kuruluşlar veya kanunların verdiği yetkiye dayanarak yarı resmi veya gönüllü kuruluşlarca muhtaçlık tespitine ve kontrolüne dayanarak yapılan ve kişileri en kısa sürede kendilerine yetecek hale getirmek amacıyla taşıyan parasal (nakdi) ve nesnel (aynî) sosyal gelirden oluşan bir sosyal güvenlik yöntemi ve bir sosyal hizmet alanıdır (Korkat, 2013: 35-37).

3.3. Borçlanma Politikası

Devletin gelir kaynakları arasında yer alan borçlanma, vergi gelirlerinin yetersiz olduğu durumlarda başvurulmuş geçici bir kaynaktır. Çünkü borçlanma ile sağlanan kaynaklar, daha sonra anapara ve faiz olarak geri ödenmektedir. Ödeme aşamasında geri ödemeler vergilerden yapılmaktadır. Aksi durumda eski borçları ödemek için sürekli borçlanmaya gidilmesi gerekir. Bu borçların hızla artmasına ve borçlanma imkânının tamamen ortadan kalkmasına yol açmaktadır. Bu sebepten vergi devletin asli kaynağını oluşturur. Borçlanma ise daha çok vergilemeye ek ve alternatif kaynağını oluşturur. Borçlanma ise daha çok vergilemeye ek ve alternatif bir kaynaktır.

Planlı dönemin 1963-1979 yıllarını kapsayan dönemde iç ve dış borçlar önemli oranda artmıştır. Reel iç borçlanma faizlerinin genellikle negatif olması, kamu kesimine, dış borçlanmada ödenen faizlerin yüksek olması ise, yabancı ülkelere kaynak aktarımını gündeme getirmiştir. Kamu kesiminin elinde bulunan kaynakları ucuz kredi şeklinde girişimcilere dağıtması ise, borçlanmanın finansmanının daha çok ücretli kesim tarafından karşılandığını, dolayısıyla kamu borçlanmasının nihai olarak fonksiyonel bölüşümü emek aleyhine bozacak özellikler taşımaktadır diyebiliriz.

24 Ocak Kararları ile birlikte dışa açık bir politika izlemeye başlayan Türkiye'nin faiz politikası borçlanma politikasının temelini teşkil etmektedir. Türkiye'de 1980 yılından sonra kar-faiz-rant geliri elde eden kesimin fonksiyonel gelir dağılımındaki, paylarını artırmalarında en önemli faktörlerden birisi uygulanan yüksek faiz politikası olmuştur. Yüksek faiz politikası içeride yetersiz olan tasarruf düzeyini artırmak amacını taşımasına rağmen, hem geniş halk kitlelerinin tasarruf düzeyinin artışını sağlayamamış hem de tasarruf oranı yüksek faiz politikasına rağmen kayda değer bir artış göstermemiştir. Yüksek faiz politikası hem yüksek gelir gruplarının ellerindeki parayı faize yatırarak yüksek gelir elde etmelerini sağlamış hem de yüksek faiz uygulamasının öncüsü olan kamuya aktarılan bu kaynaklar verimsiz alanlarda değerlendirilmiştir. Bu durum, önceki konularda da değindiğimiz dışlama etkisi oluşturmuş ve özel kesimin yatırım yapma eğilimini azaltmıştır (Sürücü, 2007: 156-157).

3.4. Kayıt Dışının Kayıt Altına Alınması

Kayıtdışı ekonomi konusunda oldukça geniş bir literatür bulunmaktadır. Ancak genel anlamda kayıtdışı ekonomi, vergi idaresinin bilmesi ya da vergi idaresine bildirilmesi durumunda vergilendirilecek bir ekonomik olayın, vergi dairesi tarafından bilinmemesi veya vergi dairesine bildirilmemesidir. Altuğ'a göre kayıt dışı ekonomi, vergi kaçırma veya vergiden kaçınma güdüsü ile vergi idaresinin bilgi alanı dışında bırakılmış faaliyetlerin bütünüdür. Bu tanımlara göre kayıt dışı ekonominin ortak özelliği elde edilen gelirin tamamının veya bir kısmının ödenmemesidir. Burumda kayıt dışı ekonomi büyüdükçe vergi tahsilatı azalacak potansiyel vergi ile tahsil edilen vergi arasındaki açık büyüyecektir.

Ekonomide oluşan kayıt-dışı faaliyetler, sosyal güvenlik kurumlarının finansal durumlarını da bozmaktadır. Kayıt-dışı ekonominin büyümesi sosyal güvenlik kurumlarının yeterli fon toplamasını engellemektedir. Yeterli miktarda fon biriktiremediği durumlarda ise, devlet tarafından düşük gelir gruplarına düzenlenmesi gereken sosyal transferler gerçekleşmemekte, düşük gelir gruplarının hayat koşulları daha da zorlaşmaktadır. Sonuç olarak gelir dağılımında eşitlik ve sosyal adalet olumsuz yönde etkilenmektedir (Yücel, 2011: 165-167).

3.5. Sosyal Güvenlik İşçi Sağlık ve Emeğin Korunması

Sosyal güvenlik kavramı ile olarak değişik yorum, tanım ve açıklamalar yapılmakta, sosyal güvenlik geniş ve dar anlamlarda alınabilmektedir. Geniş anlamda sosyal güvenlik, dar anlamdaki sosyal güvenliğin kapsamına giren riskler dışında ayrıca, aile, konut, şehircilik, eğitim, meslek seçmede yardım, yönetime katılma, istihdam, konjonktür, verimliliğin artırılması, sağlık ve hijyen politikalarına ilişkin tedbirleri de içermektedir. Ancak teori ve uygulamada genel olarak sosyal güvenlikden söz edildiğinde, başkaca bir şey söylenmediği sürece, dar anlamdaki sosyal güvenlik anlaşılmaktadır. Öyleyse asıl norm ve anlamıyla sosyal güvenliğin dar anlamdaki sosyal güvenlik olduğu söylenebilir. Dar anlamdaki sosyal güvenlik ise, hastalık, kazalar, analık, sakatlık, yaşlılık, ölüm ve işsizlikten doğan her türlü gelir kayıpları ile gider artışlarını karşılama amacı taşımaktadır. Görülüyor ki, dar anlamda sosyal güvenlik, ilke olarak kişinin bir kez elde ettiği yaşam düzeyinin sürdürülmesi, devamlılığın sağlanmasına yöneliktir. Geniş anlamdaki sosyal güvenliğin içerdiği yukarıda değinilen tedbirler ise, mevcut refah düzeyinin sadece sürdürülmesi değil, daha çok yükseltilmesi amacını taşımakta ve böylece sosyal politika ve ekonomi politikasının kapsamına girmektedir.

Bir ülkenin gelişmişlik seviyesi hakkında sosyal güvenlik sistemi çok önemli ipuçları vermektedir. Gelişmiş ülkelerde, nüfusun büyük bir kısmı, hatta tamamına yakını sosyal sigorta kapsamında iken, gelişmekte olan ülkelerde sosyal sigortaların kapsadığı nüfus sınırlı kalmaktadır. Bu da özellikle işsizliğin yüksek olduğu ülkelerde, sosyal sigortalar tarafından kapsanan nüfusu daha avantajlı hale getirmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, bir tarafta hiç bir sosyal güvencesi olmayan, sadece geleneksel vasıtalarla maruz kaldıkları tehlikelerden kurtulmaya çalışan bir kesim, diğer yanda, hemen hemen bütün uzun ve kısa vadeli sigortalardan yararlanabilen istihdam edilen kesimin mevcut olması büyük sosyal problemler arasında sayılmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Avrupa Birliğine dahil olan ülkelerde ve Türkiye'de yıllar itibari ile sosyal güvenlik harcamalarının G.S.Y.H. içindeki payı yer almaktadır.

Tablo 6. AB Ülkelerinde Sosyal Güvenlik Harcamaları GSYİH İçindeki payı (%)

Ülkeler	1986	1987	1988	1989	1990
Belçika	27.2	26.6	26.3	25.2	25.2
Danimarka	24.8	25.7	27.0	27.8	27.8
Fransa	27.4	27.0	26.7	26.4	26.5
Almanya	24.7	25.0	25.1	24.1	23.7
Yunanistan	20.6	20.8	20.4	20.9	-
İrlanda	23.3	22.5	21.2	19.6	19.7
İtalya	22.5	23.2	23.2	23.7	24.5
Lüksemburg	24.4	25.9	25.3	26.6	27.3
Hollanda	28.4	29.0	28.6	27.9	28.8
Portekiz	14.3	14.9	15.9	14.9	15.3
İspanya	18.4	18.2	18.6	18.8	19.3
İngiltere	23.9	22.9	21.9	21.3	22.3
Türkiye	3.9	4.1	4.4	5.7	6.8

Kaynak: OECD, Employment Outlook, July 1994, DPT 1993

Görüldüğü gibi Türkiye'de GSYİH içinde, sosyal güvenlik harcamalarının payı, diğer AB ülkeleri ile kıyaslandığında, yıllar itibari ile artmasına rağmen çok cüzi kalmaktadır. Dünyada sosyal güvenlik alanında ki gelişmeler incelendiğinde mevcut sistemlerin çoğunun mali kriz olduğu, bu nedenle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, hükümetlerin ve tarafların sosyal güvenlik sistemlerinin geleceği konusunda bir arayış içine girdikleri görülmektedir.

1945 yılında Çalışma Bakanlığının kurulması ile sosyal güvenlik hizmetlerinin başladığı Türkiye'de, günümüzde normları, yönetim biçimleri ile birbirine benzemeyen, aralarında akılcı bir uyum sağlanmamış olan dağınık bir sosyal güvenlik sistemi vardır. Memurlar Emekli Sandığı vasıtasıyla, sosyal güvenlik çatısı altında toplanmıştır. Bunlar arasında en eskisi emekli sandığı olmakla birlikte, sosyal sigortalar kurumunun kapsadığı aktif sigortalı ve bağımlı sayısı emekli sandığının iki katından fazladır.

Türkiye'de genç nüfus yapısına rağmen yüksek enflasyonist ortam, primlerin zamanında tahsil edilmemesi, fonların etkin kullanılmaması, aktif sigortalı- pasif sigortalı dengesinin bozulması, erken emeklilik, kayıt-dışı istihdamın gelişmesi gibi nedenlerle sosyal güvenlik sistemi önemli bir finansman dar boğazlığı içine girmiştir. Gelişmiş ülkelerin çoğunda olduğu gibi, Türkiye'de de bilhassa sağlık sigorta sistemi başta olmak üzere sosyal sigorta sisteminde reform arayışına gidilmiştir.

İşsizlik oranının yüksek olduğu Türkiye'de tarım kesimi, son yıllarda sosyal sigorta programlarına önemli ölçüde dahil edilmekte, bu da nüfusun önemli bir kısmının halen tarım sektöründe yer aldığı Türkiye'de adaletsizliği hafifletme yönünde bir tesir göstermektedir (Çubukcu, 2002: 93-96).

3.6. Ücret Uygulama Politikası

Devlet ve toplu sözleşme tarafları beraber yürüttükleri ücret politikası ile birincil dağılımı önemli bir ölçüde etkileyebilmektedir. Burada devletin asgari ücretlerin, toplu sözleşme tarafları da toplu sözleşme ile asgari ve fiili ücretlerin tayininde rol oynarlar. Demokratik ülkelerde toplu sözleşme düzeni çerçevesinde devlet sözleşme serbestisi tanır, bu yüzden genellikle devletin müdahalesi dolaylıdır. Ücret politikasının amaçları işçi sendikaları, işveren sendikaları ve devlet tarafından farklı şekillerde saptanmaktadır.

Sendikalar takip ettikleri ücret politikaları ile gelir dağılımına etki, ederek milli gelir içindeki ücretlerin payını işçiler lehine artırmak için gayret gösterirler. İşveren sendikalarının takip ettiği ücret politikası ise genellikle işçi sendikalarının ücret artışı talepleri karşısında karların azaltmamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla işveren sendikalarının ve işçi sendikalarının ücret politikası konusundaki amaçları çelişmektedir. Herhangi bir pazarlık durumunda işverenlerin ödemeye niyetli olabileceği en yüksek ücret; temel olarak, işletmenin karlılık düzeyine ve rekabet gücüne göre belirlenebilecektir. En düşük ücret düzeyi ise işçilerin hayat standartlarının indirilmesine karşı koyabilme derecelerine yani sendikaların pazarlık güçlerine bağlı olacaktır.

Devlet de sendikalar ve toplu iş sözleşmesi ile ilgili yasal düzenlemeler yaparak hem sendikalaşma talebini hem de sendikal hizmetlerin arzını çeşitli yönlerden etkileyebilmektedir. Devlet, bu yasal düzenlemeler dışında, çeşitli zamanlarda işçi ve işveren arasındaki serbest toplu pazarlık sürecine de müdahale edebilmektedir. Devletin sisteme müdahalesinin temel nedeni, devletin desteği olmaksızın, işçilerin işverene karşı yeterli pazarlık gücüne sahip olmamalarıdır. Sonuç olarak, devletin müdahalesiyle ücretçe istihdam düzeyleri serbest toplu pazarlığa göre farklı olabilmekte ve bu da gelir dağılımını etkilemektedir.

Ülkemizde asgari ücret uygulamalarında daha fazla verim alınabilmesi için vergi yükünün azaltılması sosyal güvencesiz çalışmanın önlenmesi ve böylece gelir dağılımı adaleti sağlanarak yoksulluğun önüne geçilmelidir (Tekpınar, 2013: 57-58).

3.7. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Tarafından Uygulanan Politikalar

Türkiye'de 1970'li yılların sonuna kadar devletçi kalkınma politikaları benimsenmiş, yoksulluk sorununun ise orta ve uzun vadede ekonomik büyüme ve kalkınma politikalarıyla ortadan kalkabileceği yahut azalabileceği düşünülmüştür. Bu sebeple yoksullukla mücadele alanında bu yıllara kadar doğrudan müdahale politikaları geliştirilmemiş ve uygulanmamıştır. Türkiye'de yoksullukla mücadele alanında doğrudan müdahale stratejisini benimseyen ilk ciddi politika 1976 yılında kabul edilen 2022 sayılı "Altmış Beş Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkındaki Kanun" ile uygulamaya konmuştur. Hedef grubu nispeten sınırlı olan 2022 sayılı yasadan sonra, 1982 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na muhtaç durumdaki öğrencilere burs ve parasız yatılılık hizmeti verme, 1983 yılında ise mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) muhtaç kişilere ayni ve nakdi yardım yapma görevi verilmiştir. 1984 yılında ise Vakıflar Genel Müdürlüğüne vakfiye olma amacının da yerine getirmek üzere çeşitli sosyal yardımla yapma yetkisi verilmiştir. Nihayetinde yoksul ve muhtaç durumda olan tüm vatandaşları ilgilendiren ve daha geniş kapsamlı bir programı içine alan 3294 sayılı "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu" 1986 yılında kabul edilmiştir. Türkiye'de doğrudan yoksullukla mücadele yaklaşımı içinde geliştirilen politikalara sonraki yıllarda sağlık imkânlarından ücretsiz faydalanmaya yarayan "Yeşil Kart" uygulaması da eklenmiştir (İncedal, 2013: 69).

3.7.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

633 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile sosyal yardım ve sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren bazı kurum kuruluşlar, 2011 yılında tek çatı altında birleştirilerek Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Bakanlık bünyesinde, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (mülga Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü), Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü (mülga Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü), Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (mülga Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu), Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Özürlü ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü (mülga Özürlüler İdaresi Başkanlığı) ile Şehit Yakınları ve Gaziler Dairesi Başkanlığı olmak üzere altı temel hizmet birimi bulunmaktadır.

633 sayılı KHK'dan önce farklı kurum ve kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen yardım programlarının birçoğu adı geçen KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesi altında

toplanmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasının ardından 2022 sayılı Kanun kapsamında yapılan yardımlar SYGM'ye devredilmiş, Yeşil Kart uygulamasına son verilerek GSS devreye girmiş ve gelir testi sonucu gelir düzeyi G0 olarak belirlenen kişilerin prim borçları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına tahakkuk ettirilmiştir.

Türkiye'de yardım yapan birçok kurum ve kuruluşun Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında bir araya gelmesi ve yardım faaliyetlerini yürüten bazı kurumların bu görevlerini ASPB'ye devretmeleri sonucunda, 2012 yılı sosyal yardım harcamaları grafiğine göre, Türkiye'deki toplam sosyal yardım harcamalarının 13,1 milyar TL'sinin ASPB eliyle gerçekleştirildiği görülmektedir. Türkiye'de 2012 yılı toplam sosyal yardım harcamaları miktarının 16,6 milyar TL olduğu düşünüldüğünde, bu harcamaların %79'unun Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir. Aile ve sosyal Politikalar Bakanlığı, sosyal yardım harcamalarını Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü olmak üzere üç ana hizmet birimi aracılığıyla gerçekleştirmektedir.

3.7.2. Adıyaman İli Tut İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığında Sosyal Adaleti Sağlamaya Yönelik Çalışmalar

Adıyaman ili Tut ilçesinde faaliyet gösteren sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı başkanlığının 2012,2013,2014 yıllarını kapsayan faaliyet raporlarına dayanarak devletin sosyal adaleti sağlamaya yönelik yaptığı çalışmaların, vakıflar aracılığıyla nasıl, ne kadar ve kaç bireye ulaştığını gösteren faaliyet raporlarına dayanarak açıklayacağız.

Tut ilçesinde 2012 yılında 482 kişiye 275.925,00 TL tutarında şartlı eğitim, 368 kişiye 93.960,00 TL tutarında şartlı sağlık yardımı, 303 kişiye 123.950,00 TL diğer aile yardımı ve 1 kişiye 480,00 TL tutarında ayni yardım, 294 kişiye 33.629,00 TL tutarında ayni diğer eğitim yardımı, 185 kişiye nakdi 2 kişiye ayni olmak üzere 84.349,00 TL tutarında gıda yardımı, 3 kişiye nakdi olmak üzere 5.750,00 TL tutarında ev yapım yardımı, 6 kişiye nakdi olmak üzere 9.050,00 TL tutarında ev onarım yardımı, 1 kişiye nakdi olmak üzere 250,00 TL tutarında diğer barınma yardımı, 32 kişiye nakdi olmak üzere 42.500,00 TL tutarında eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım, 27 kişiye nakdi olmak üzere 100.001,50 TL tutarında engelli yakını aylığı, 188 kişiye nakdi olmak üzere 640.463,16 TL tutarında engelli aylığı, 478 kişiye nakdi olmak üzere 680.293,22 TL tutarında yardım yapılmıştır. Bunlardan 498 kişiye nakdi olmak üzere 297 kişiye ayni olmak üzere toplam 257.458,00 TL'si vakfın öz kaynaklarından yapılan yardımlar olup bunlardan 1575 kişiye 1.833.142,88 TL'si merkezi ödeme olarak düzenli merkezi yardımlar oluşturmuştur.

Tut ilçesinde 2013 yılında 521 kişiye 267.690,00 TL tutarında şartlı eğitim, 439 kişiye 192.840,00 TL tutarında şartlı sağlık yardımı, 256 kişiye nakdi 12.806,00 TL tutarında diğer eğitim yardımı ve 397 kişiye 35.067,10 TL tutarında aynı diğer eğitim yardımı, 4 kişiye nakdi 390,00 TL tutarında şartlı gebelik yardımı, 486 kişiye nakdi 260.225,00 TL tutarında diğer aile yardımı (aile yardımları), 256 kişiye 95.750,00 TL tutarında nakdi gıda yardımı ve 1 kişiye 665,00 TL tutarında aynı gıda yardımı, 1402 kişiye 695.421,61 TL tutarında aynı TKİ kömür yardımı, 44 kişiye 50.750,00 TL tutarında nakdi muhtaç asker ailesi yardımı, 62 kişiye 129.250,00 TL tutarında nakdi eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım programı, 33 kişiye 127.391,75 TL tutarında nakdi engelli yakını aylığı, 212 kişiye 799.298,24 TL tutarında nakdi engelli aylığı, 9 kişiye 2.798,37 TL tutarında aynı tek seferlik yardım, 15 kişiye 138.300,00 TL tutarında nakdi ev onarım yardımı yapılmıştır. Bunlardan 1013 kişiye nakdi olmak üzere 507.081,05 TL tutarında vakfın öz kaynaklarından yapılan yardımlar olup bunlardan 1809 kişiye 733.952,08 TL tutarında aynı ve 1807 kişiye 2.281.894,33 TL tutarında nakdi olmak üzere 4629 kişiye 3.522.927,46 TL tutarında merkezi olarak yapılan yardımlar oluşturmuştur.

Tut ilçesinde 2014 yılında 521 kişiye nakdi 308.595,00 TL tutarında şartlı eğitim yardımı, 390 kişiye nakdi 117.285,00 TL tutarında şartlı sağlık yardımı, 20 kişiye nakdi 2.685,00 TL tutarında şartlı gebelik yardımı, 340 kişiye nakdi 76.750,00 TL tutarında diğer eğitim yardımı, 520 kişiye nakdi 346.450,00 TL tutarında diğer aile yardımı, 559 kişiye nakdi 199.900,00 TL tutarında gıda yardımı, 1200 kişiye aynı 433.296,00 TL tutarında TKİ kömür yardımı, 8 kişiye nakdi 44.000,00 TL tutarında ev yapım yardımı ve 1 kişiye aynı 20.000,00 TL tutarında barınma yardımı, 68 kişiye nakdi 83.000,00 TL tutarında muhtaç asker ailesi yardımı, 82 kişiye nakdi 178,250,00 TL tutarında eşi vefat etmiş kadınlara yönelik yardım programı yardımı, 31 kişiye 94.638,29 TL tutarında engelli yakını yardımı, 221 kişiye nakdi 691.714,29 TL tutarında engelli aylığı yardımı, 437 kişiye nakdi 558.099,76 TL tutarında yaşlı aylığı yardımı, 5 kişiye nakdi 2.300,00 TL tutarında ve 11 kişiye aynı 145.600,00 TL tutarında ev onarım yardımı, 1432 kişiye nakdi 669.400,00 TL ve 1212 kişiye aynı 598.896,00 TL si vakfın öz kaynaklarından olmak üzere, 1770 kişiye nakdi 2.034.267,34 TL si merkezi ödeme yapılarak yapılan yardımlar oluşturmuştur.

4. GELİR DAĞILIMINDA ADALETİ SAĞLAMAYA YÖNELİK SYDV'NİN ÜZERİNE ADIYAMAN İLİ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

4.1. Adıyaman İlinin Tarihçesi ve Sosyo Ekonomik Özellikleri

Adıyaman, tarihin bilinen en eski yerleşim birimlerinden birisidir. Tarihinin, M.Ö. 40000 yıllarına kadar uzandığı bilinmektedir.

Tarihi bulgulara göre, M.Ö 7000 yılına kadar Paleolitik, M.Ö. 7000-5000 yılları arası Neolitik, M.Ö. 5000-3000 yılları arası kalkolitik, M.Ö 3000-12000 yılları arasında Tunç Çağı'nın hüküm sürdüğü il, tarih boyunca çeşitli devletlerarasında el değiştirmiştir.

Adıyaman'da Hititler (M.Ö.1650-1200) ve daha sonra sırası ile Asurlar (M.Ö. 900-700), Frigler (M.Ö. 750-600), Persler (M.Ö. 600-334), Makedonlar (M.Ö. 334-69), Kommagene Krallığı (M.Ö.69-M.S. 72), Roma İmparatorluğu (M.S.72-395), Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu (395-670), Emeviler (670-758), Abbasiler (758-926), Hamdaniler (926-958), Doğu Roma (Bizans) İmparatorluğu (958-1114) hüküm sürmüş 1114-1118 yılları arasında bölgede Türk akınları görülmüştür. Eyyubiler (1114-1204), Anadolu Selçukluları (1204-1298), Moğollar (1230-1250), Memlükler (1298-1393), Beylikler Dönemi (1393-1516)'inden sonra 1516'da Osmanlı İmparatorluğu hâkimiyetine girmiştir. Osmanlılar Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna kadar bölgedeki egemenliğini devam ettirmiştir.

Adıyaman, 1841 yılında ilçe olmuş ve müsellimlikle idare edilmiştir. 1849 yılında da sancak olarak Diyarbakır'a bağlanmış ve Kaymakamca Yönetilmiştir. Adıyaman sancak iken; Besni, Siverek ve Kâhta ilçeleri Adıyaman'a bağlanmıştır. 1859 yılında Adıyaman tekrar ilçe haline gelmiştir. 1954 yılına kadar ilçe iken, değişen sosyal, kültürel ve ekonomik şartlar gereği Adıyaman, 01.12.1954 tarihinde 6418 sayılı Kanunla il olmuştur.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Adıyaman'ın deniz seviyesinden yüksekliği 669 metredir. Doğusunda Diyarbakır, güneyinde Şanlıurfa ve Gaziantep, batısında Kahramanmaraş, kuzeyinde ise Malatya illeri ile çevrilmiştir. Merkez ilçe ile birlikte 9 ilçesi bulunan ilin yüzölçümü 7614 km²'dir.

Arazi yapısı engebeli olarak kuzeyden güneye doğru alçalır. Türkiye'nin en önemli akarsularından biri olan Fırat nehri ile birlikte irili ufaklı pek çok akarsu, ili boydan boya kuşatmıştır. Dünyanın altı büyük barajından biri olan Atatürk Baraj Gölü'nün büyük bölümü, il sınırları içerisinde yer almaktadır.

Adıyaman, çeşitli medeniyetlere sahne olmuş, birçok kültüre ev sahipliği yapmıştır. Giyimi - kuşamı, oyunu, düğünü, geleneği- göreneği, misafirperverliği, halı, kilim, cicim ve heybelerin en güzel örneklerinin üretildiği el sanatları örnekleriyle zengin kültürel değerlere sahiptir.

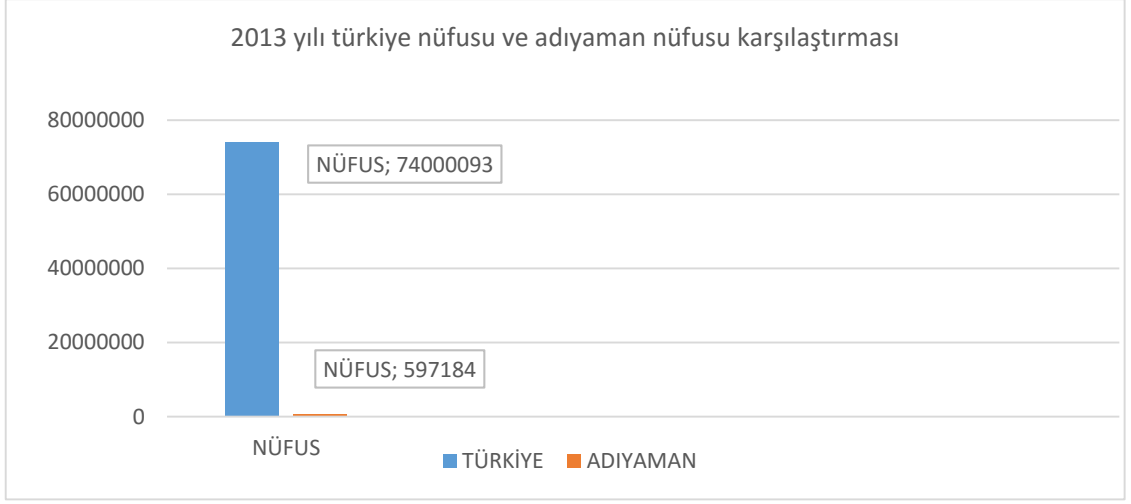
Efsanesi, türküsü, halk oyunları Adıyaman'ı dünyanın tanıdığı bir il haline getirmiştir. Binlerce yıllık zengin Adıyaman kültürünün bir ifadesi olan halk oyunları dünya birinciliği kazanmıştır.

Nemrut Dağı Örenyeri, il merkezine doğrudan 87 km, Arsemia Antik yolu Üzerinden 77 km, km, Kahta İlçesi'ne 53 km uzaklıktadır. Adıyaman - Kâhta ilçesi Karadut Köyü hudutları dahilinde bulunan dünya harikası bu tümülüs, Doğu Toros sıradağları üzerinde Fırat nehri geçitlerine ve ovaya hakim bir tepe üzerindedir.

Doğu - batı medeniyetinin, 2206 metre yükseklikte, muhteşem bir piramitteki kesişme noktası, dünyanın sekizinci harikası Nemrut, yüksekliği on metreyi bulan büyüleyici heykelleriyle, metrelerce uzunluktaki kitabeleriyle UNESCO Dünya Kültür Mirası listesinde yer almaktadır. Kommagene Kralı I. Antiochos için yapılan anıt mezar üzerinde kırma taşlar yığılarak bir tümülüs oluşturulmuş ve bu tümülüsün etrafındaki teraslar üzerine ateş sunağı ve Greko - Pres üslubunda dev heykel ve kabartma steller yapılmıştır. İki bin yıldır güneşin doğuşu ve Batışının en güzel görüntülerini izleyen dev heykellerin sırrının çözülmesi için Kommagene Uygarlığı'nın keşfine gitmek gerekir.

Adıyaman ilinin 1990 yılında 510.827 olan nüfusu yıllık ortalama %19.53'lük bir artışla 2000 yılında 623.811'e ulaşmıştır. Toplam nüfusun 338.939 (%54.33)'u il ve ilçe merkezinde, 284.872 (%45.66)'sı ise köy ve beldelerde bulunmaktadır. Adıyaman ilinde şehir merkezi nüfusunda 1990 verilerine oranla %42.26 artış göstermiş olup köy nüfusunda ise %-1.34 azalma mevcuttur. Cinsiyete göre nüfus dağılımına bakıldığında ise, Adıyaman'ın toplam nüfusu içinde erkek nüfusun (%50.03) 312.092, kadın nüfusun ise (%49.97) 311.719'lük bir paya sahip olduğu görülmektedir. İç göç oranları, 1980-1985 döneminde ülke düzeyinde düştüğü halde, GAP bölgesinde artmıştır. Dış göç oranları iller düzeyinde ele alındığında 1975- 1985 döneminde Adıyaman ili en yüksek oranlardadır. İlin 1985-1990 yılları arasındaki iç göç oranı %44, dış göç oranı %8 net göç hızı ise %-4'dir.

2013 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre ise Türkiye'nin nüfusu 74000093 kişi Adıyaman'ın nüfusu ise 597184 kişi olarak belirlenmiştir. Aşağıdaki grafikte Tük'in 2013 yılı nüfus sayım sonuçlarından alınan verilerle karşılaştırmalı olarak görmekteyiz.

Şekil 3. 2013 yılı türkiye nüfusu ve adiyaman nüfusu karşılaştırması

31 Aralık 2013 tarihli adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Türkiye nüfusunun %91,3'ü il ve ilçelerde yaşarken, Adiyaman için bu oran %62,5 tir.

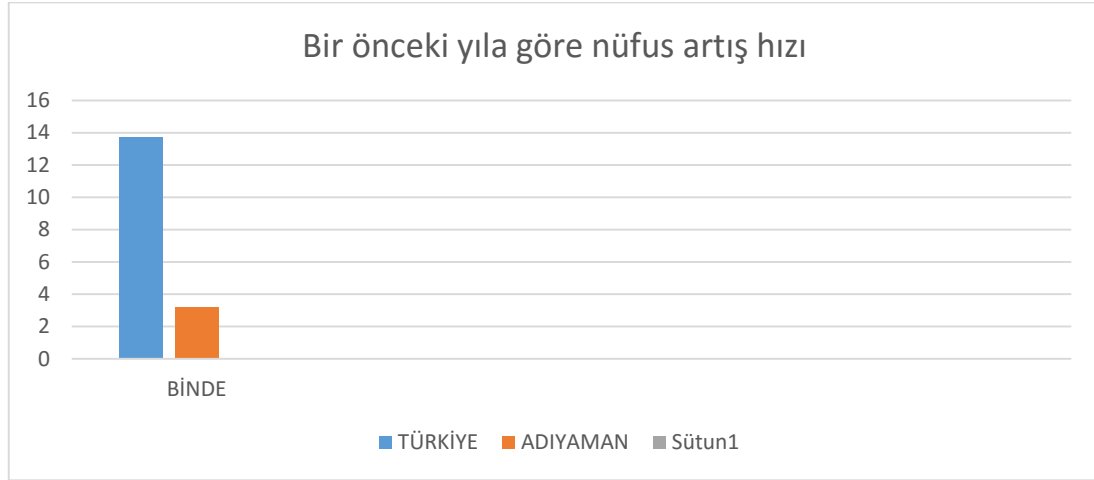

Şekil 4. İl ve İlçede yaşayan nüfus oranları

II. Alt bölgede nüfus yoğunluğu diğer bölgelere göre daha fazla olup, kilometrekareye 10 kişi düşmektedir.

Adiyaman ilinde kilometrekareye 89 kişi düşmektedir. Adiyaman ilinde toplam hane halk sayısı 1990 verilerine göre 80.440 olup ortalama hane halkı büyüklüğü 7 kişidir. Türkiye genelinde 2.65 olan doğurganlık hızı ilimizde 4,72'ye ulaşmaktadır.

2013 yılı adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Adıyaman'ın bir önceki yıla göre nüfus artış hızı binde 3,2 ile binde 13,7 olan Türkiye ortalamasının altındadır.

Şekil 5. Bir önceki yıla göre nüfus artış hızı

İlçelerdeki nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde özellikle 1985-1990 yılları arası kırsal kesimde yaşayan 12-19 yaş arası genç nüfusun azaldığı görülmektedir. İstihdam imkânlarının yetersizliği nedeniyle çalışma çağındaki nüfus, iş imkânları sağlayabilmek için dışarıya göç etmektedir.

2000 nüfus sayımında iktisadın faal olan erkek nüfusa bakıldığında Türkiye'de %78.22 Adıyaman ilinde ise %81.82'lik bir oran karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık aynı oranlar kadın nüfusu için Türkiye'de %42.76 Adıyaman ilinde ise %56.86 olarak belirlenmiştir.

Adıyaman'da kadın işgücünün büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmakta olup çoğu ücretsiz aile işçisi statüsündedir.

Adıyaman'dan en fazla göç sanayileşmiş illere doğru olmaktadır. Özellikle İstanbul'a büyük bir göç yaşanmış, bunu Ankara, İzmir ve Kocaeli takip etmiştir.

Göçlerin tamamı sadece ekonomik sebeplerden kaynaklanmayıp, bunun yanında bölgedeki eğitim, sağlık, ulaşım gibi sosyal hizmetlerin yetersizliği de rol oynamıştır.

4.1.1. Kişi Başına Gelir

Adıyaman'da 2001 yılında iller itibariyle GSYG (Cari Fiyatlarla) 702,442 Milyon TL olup, iller itibariyle GSYH (Sabit Fiyatlarla) 473 Milyon TL dir. İller itibariyle 2001 yılında kişi başına GSYH (Cari Fiyatlarla) 1.112.304.000 TL dir.

4.1.2. Eğitim

Adıyaman ilinde toplam 790 adet okul bulunup bunun 133 tanesi il-ilçe merkezinde 657 tanesi de köylerde bulunmaktadır. İl-ilçe merkezinde 5 anaokulu 99 adet ilköğretim okulu ve 34 adet ortaöğretim okulu bulunmaktadır. Okuma yazma oranı %83'dür. Toplam mevcut öğretmen sayısı 5600'dir. Ayrıca üniversite ve bağlı fakülteler ile meslek yüksekokulları il ve ilçe merkezlerinde bulunmaktadır.

4.1.3. Sağlık

İlde 2003 yılı itibariyle sağlık hizmetleri Sağlık Bakanlığına bağlı 6 Devlet Hastanesi, 1 SSK Hastanesi, 65 sağlık ocağı, 125 sağlık evi, 4 verem savaş dispanseri, 4 ana çocuk sağlığı ve aile planlaması dispanseri ile yürütülmektedir. Ayrıca Adıyaman Üniversitesine bağlı olarak tıp fakültesi kapsamında Araştırma hastanesi mevcuttur. İl genelinde yataklı tedavi kurumlarındaki toplam yatak sayısı SSK Hastanesi dahil 830'dur. İlde toplam hekim sayısı 2003 yılı itibariyle 315'dür. Sağlık hizmetleri hususunda, Türkiye genelinde yaşanan sorunlar Adıyaman ilinde de yaşanmaktadır. Öncelikle görev yapan sağlık personeli sayısı artırıldığında, sağlık personeli başına düşen nüfus sayısı da azalmış olacaktır.

4.1.4. Ulaşım

İlde 760 km'lik karayolu ağı bulunmaktadır. İl genelinde asfalt yol 627km, stabilize yol 46km parke yol 12km geçit vermeyen yol 75km'dir. Ağır kış şartlarından dolayı zaman zaman köy yollarının merkezlerle bağlantıları kesilmektedir.

Adıyaman'da Gölbaşı ilçesinden 44km'lik bir demiryolu geçmektedir. İl merkezine 23 km mesafede sivil bir havaalanı bulunmaktadır. Şehirlerarası ve milletlerarası otomatik telefon görüşmelerine açık olan Adıyaman'da köylerin tamamında telefon bulunmaktadır. Ayrıca GSM operatörleri mevcut olup internet ağıda büyük oranda dağıtılmıştır (Adıyaman Tarım Master planı, 2004: 28-32).

Genel olarak TÜİK'in 2013 yılında adrese dayalı nüfus sonuçları ve Adıyaman ilinin sosyoekonomik özelliklerini bir tablo şeklinde aşağıda belirteceğiz.

Tablo 7. 2013 yılı TÜİK Seçilmiş göstergeler ile Adıyaman

	ADİYAMAN	TÜRKİYE
Nüfus	597184	74000093
Nüfus yoğunluğu (km2)	85	100
Yıllık nüfus artış hızı	3,2	13,7
15-64 yaş gurubu (her 100 kişiden)	58,4	47,7
Kişi başı gayri safi katma değer \$	4952	9244
İl ve ilçede merkezinde yaşayanların oranları %	62,5	91,3
Kaba evlenme hızı%0	10,1	7,9
Kaba doğum hızı%0	21,8	16,9
Bebek ölüm hızı%0	12,9	10,8
İthalat (milyon\$)	36,3	
İhracat (milyon\$)	86,3	
Hastahane kişi başına düşen yatak sayısı (yüz bin)	158	265
Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı	19	19
İlkokulda net okullaşma oranı %	100	99,57
Orta öğretimde net okullaşma oranı	72,86	76,65
Canlı hayvanlar değeri milyontl	323	
İşsizlik oranı%	9,1	9,7
İstihdam oranı%	39,2	45,9
Kişi başına toplam elektrik tüketimi (kw)	1615	2577
Bin kişi başına otomobil sayısı	63	121
Mutluluk düzeyi %	65	59

4.2. Adıyaman İli Üzerine Bir Uygulama

Bu bölümde Adıyaman ili üzerine yapacağımız bir uygulama ile Adıyaman ilinin sosyal ekonomik durumu, Devlet eli ile Adıyaman ilene Sağlanan nakdi ve ayni yardımların rakamsal değerleri ve miktar olarak nasıl sonuçlar oluşturduğunu analiz edeceğiz.

Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığının 2012-2015 yılları arasındaki faaliyet raporları ile İş kur bünyesinde vatandaşlara sağlanan işsizlik maaşlarının rakamsal boyutları üzerine bir sonuca varmayı amaçlamaktayız.

Öncelikle İŞKUR'dan alınan veriler üzerinde bir çalışma yapacağız, aşağıdaki tabloda iş kur bünyesinde 2005 ile 2014 yılları arasında Adıyaman ilinde ödenen işsizlik maaşlarının miktarları ve bundan faydalanan vatandaş sayısını göstereceğiz.

Tablo 8. 2005-2014 iş kur verileri verilen işsizlik maaşları ve kişi sayıları

YIL	KİŞİ SAYISI	MİKTAR
2005	591	66.037,897
2006	356	35.510,483
2007	467	45.543,139
2008	2538	227.338,108
2009	2451	253.469,277
2010	1498	187.958,760
2011	1421	188.149,178
2012	1811	274.301,521
2013	2298	364.357,366
2014	3001	596.165,690

Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı 2012-2014 yılı faaliyet raporu verilerini aşağıdaki tablolarda göstereceğiz. Bu tablolarda Adıyaman ilinde belirtilen yılları kapsayan zaman diliminde devlet eli ile yapılan nakdi ve ayni yardımlar üzerine bir analiz, bu analiz üzerine Adıyaman ilinde aile ve fertlerin sosyoekonomik boyutlarını inceleme imkânımız olacaktır.

Tablo 9. 2012-2014 vakfın öz kaynakları ile yapılan nakdi yardımlar

Yıl	Kişi sayısı	Miktar
2012	23404	2.332.065,00
2013	24194	3.119.190,00
2014	20964	3.139.055,00

Tablo 10. 2012-2014 yılları arası vakfın öz kaynakları ile yapılan ayni yardımlar

Yıl	Kişi sayısı	Miktar
2012	69081	5.363.388,82
2013	67169	5.855.088,75
2014	51552	4.083.576,70

Tablo 11. 2012-2014 yılları arası merkezi olarak yapılan nakdi yardımlar.

Yıl	Kişi sayısı	Miktar
2012	36904	30.132.067,11
2013	35445	32.862.172,51
2014	35722	37.728.876,47

Yukarıda yıllık bazda Adıyaman Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığının yaptığı nakdi ve ayni yardımların yanı sıra Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü tarafından merkezi olarak yapılan yardımlar yer almakta.

2012 ve 2013 yılları arasında yıllık bazda yapılan yardımların aylık tablolarını da aşağıda inceleyeceğiz.

Tablo 12. 2012 yılı aylık nakdi ayni ve merkezi yardımlar

Ay	Kişi sayısı			Tutarı €
	Nakdi	Ayni	Merkezi	Gerçekleşen tutar
OCAK	1117	1	15770	1.643.642,28
ŞUBAT	3403	13	178	1.314.610,84
MART	5974	0	24730	6.145.821,68
NİSAN	4999	0	16303	1.565.810,10
MAYIS	4629	0	12814	1.207.200,26
HAZİRAN	5918	0	12682	5.163.066,04
TEMMUZ	4318	0	819	760.095,18
AĞUSTOS	6495	0	20249	2.731.108,99
EYLÜL	3561	0	8294	5.495.512,41
EKİM	3245	0	3832	1.071.924,83
KASIM	3483	0	12281	1.269.015,00
ARALIK	3150	69074	10262	9.459.753,32

2012 yılında Adıyaman iline yapılan nakdi ayni ve merkezi yardımlar incelendiğinde aylar arasında ayni yardımların çok farklılık gösterdiği gözlenmektedir. Bu farklılığın kış aylarında yapılan kömür yardımlarından kaynakladığını söyleyebiliriz.

Merkezi yardımlar arasındaki farkın ise şartlı nakit transferleri ödeme dönemlerinde fazla olduğu gözlenmektedir. Şartlı nakit transferleri 6 aylık ve 2 aylık periyodik yardımlar olduğundan bu ödeme dönemlerinde miktar ve kişi sayısı da fazla olmaktadır.

Nakdi yardımlarda ise pek fazla farkın olmadığı söylenebilir. Sadece yılda belli dönemlerde bayram ve özel durumlarda yapılan yardımların fazla olmasından dolayı küçük bir değişimin olduğunu görmekteyiz.

Tablo 13. 2013 yılı aylık nakdi ayni ve merkezi yardımlar

Ay	Kişi sayısı			Tutarı €
	Nakdi	Ayni	Merkezi	Gerçekleşen tutar
OCAK	6830	10296	11979	2.209.675,00
ŞUBAT	3317	0	6748	1.127.445,00
MART	4897	0	20123	6.115.686,95
NİSAN	7163	0	3749	1.483.973,27
MAYIS	3771	0	15696	1.699.302,49
HAZİRAN	3672	0	11129	6.060.075,70
TEMMUZ	5223	0	12491	1.622.864,01
AĞUSTOS	3929	0	6470	1.098.826,41
EYLÜL	3985	0	8955	6.191.885,15
EKİM	3050	0	3025	1.226.619,27
KASIM	5385	18212	12978	2.585.670,44
ARALIK	2766	46076	10964	10.248.766,19

2013 yılında da aylık bazda yapılan ayni merkezi ve nakdi yardımlar arasında ki farka baktığımızda yine 2012 yılındaki benzer durumlardan dolayı farklılıklar oluşmaktadır. Kış aylarında yapılan kömür yardımları ayni yardımların belli aylarda büyük artış göstermesine neden olmaktadır.

Yine aynı şekilde şartlı nakit transferleri dönemlerinde de merkezi olarak yapılan yardımlar arasında farklılıklar oluşmaktadır.

Tablo 14. 2014 yılı aylık nakdi ayni ve merkezi yardımlar

AY	KİŞİ SAYISI			TUTARI €
	NAKDİ	AYNI	MERKEZİ	GERÇEKLEŞEN TUTAR
OCAK	5162	3259	12852	2.033.915,67
ŞUBAT	2851	0	4878	1.067.012,65
MART	5371	0	18259	7.740.189,94
NİSAN	2741	0	4376	1.010.635,35
MAYIS	4156	0	13713	2.051.136,23
HAZİRAN	3395	0	12160	6.915.971,84
TEMMUZ	5635	2036	14234	2.229.856,47
AĞUSTOS	3537	0	4500	1.248.368,34
EYLÜL	4959	0	20036	7.026.320,80
EKİM	2938	1989	6878	1.579.846,19
KASIM	2435	34862	12795	3.704.351,17
ARALIK	3314	12312	16309	8.154.198,52

4.2.1. Literatür Tarama

Uygulamamızda ve yapılan çalışmamızda; makalelerden, internet kaynaklarından ve daha önce konu üzerine yazılmış doktora ve yüksek lisans tezlerinden faydalanılmıştır.

Hazırladığımız tezde, Türkiye’de gelir dağılımı ve makroekonomik faaliyetler üzerinde, gelir dağılımı ve yoksulluk ilişkisi üzerinde, ülkemizdeki vergilerin gelir dağılımıyla olan ilişkisi üzerine, ülkemizdeki kamu politikaları ile yoksulluk arasındaki ilişkiler üzerine yapılan çalışmalardan, doktora ve yüksek lisans tezlerinden faydalandık.

Bunlardan bazılarını belirtmeye çalışacağız.

İlk olarak Ahmet Emrah TAYYAR’ın 2011 yılında yazdığı Türkiye’de gelir dağılımı ve makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerine etkisi adlı yüksek lisans tezinden faydalandık.

Fatmanur ÇUBUKÇU’nun 2002 yılında Erzurum ili üzerine yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında gelir dağılımının belirleyicileri ilgili bilgilerden faydalanıldı. Aynı şekilde Mustafa KORKAT’a ait 2013 yılında yazılan yüksek lisans tezinden, gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksullukla mücadelede sosyal yardımların öneminden faydalanılmıştır.

Pelin Karatay GÖGÜL tarafından 2012 yılında doktora tezi olarak hazırlanan düşük gelirli bireylerin gelir dağılımı ve yoksulluk sorununa yönelik kamu politikası algısında Diyarbakır ili örneği ile bu çalışmamıza bilgi aktarılmıştır.

Gelir dağılımı ve vergilerin gelir dağılımı üzerine etkileri konusunda Pınar TANRIVERDİ’ nin 2007 yılında yazdığı yüksek lisans tezinden faydalanılmıştır.

2013 yılında Turan TEKPİNAR tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde transfer harcamaları ve gelir dağılımı ilişkisi ele alınmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal yardımlar genel müdürlüğü tarafından yayınlanan dergiler ve mevzuatlardan, Adıyaman ili Tut İlçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfından alınan 2012-2015 yılı faaliyet raporlarından, Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığının 2012-2014 yılı faaliyet raporlarından ve Adıyaman İŞKUR müdürlüğünden alınan verilerden yararlanarak tezimize kaynak sunulmuştur.

Aynı zamanda bazı internet blog sayfalarından internet kaynaklarından ve diğer makale ve tezlerden faydalanılmıştır.

4.2.2. Veri Seti ve Yöntem

Çalışmamızda Adıyaman ili Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığından ve Adıyaman İŞKUR Müdürlüğünden alınan veriler üzerinden yapılan analiz sonucu; şu tespitlerden bahsedilebilir;

Adıyaman'da 2005 ile 2014 yılları arasında İŞKUR tarafından ödenen işsizlik maaşlarının yıllara göre değişimi ve sosyoekonomik boyutları tahmin edilebilir durumda.

2005 ile 2014 yılları arasında tablo 7'de İŞKUR müdürlüğünce işsizlik maaşı alan fert sayısına bakıldığında ilk yıllarda fazla dalgalanmaların olmadığı 2007 yılı sonrasında büyük bir artışın olduğu, daha sonraki yıllarda yıllar arasında Adıyaman gibi bir ilde yüksek denilebilecek farklılıkların olduğu gözlenebilmekte.

2005 yılında 591 kişi işsizlik maaşı alırken 2006 yılında 356 kişiye inerek 235 kişilik bir düşüş yaşanmakta. Fakat 2006 yılından 2007 yılına 111 kişilik bir artış görünmekte. Bu artış büyük bir ekonomik dengesizlik sayılmasa bile, 2008 yılında 2071 kişilik bir artışla 2538 kişi işsizlik maaşı almaktadır. 2009 yılında yaşanan düşüş 2014 yılına kadar sürmekte olup 2014 yılında 3001 kişi işsizlik maaşından faydalanmıştır.

Bu veriler üzerine; Adıyaman ilinde işsizlik maaşı alan fert sayısı arttıkça burada işsizliğin arttığı ve ekonomik olarak gerilediğini söyleyebiliriz.

Sosyal devlet olma anlayışı ile işsizlik maaşı ödenen fert sayısının fazla olması demek devlete ayrıca maddi bir yük demektir. Bu yıllar arası devlet tarafından toplam 2.238.831.419 TL işsizlik maaşı ödendiğini görmekteyiz. Bunun sadece Adıyaman ili üzerine olan bir uygulama olduğuna da ayrıca dikkat etmeliyiz. Bu tür harcamalar devletin kasasından ödenen ekstra maddi yüklerdir. Bir ülkede nüfusa oranla iş olanakları oluşturuldukça ülkenin ekonomik olarak gelişmişliği de yükselecektir.

Bu analizimizde mevcut durumda Adıyaman ilinde işsizliğin nüfusa oranla arttığı görünmektedir.

Aynı şekilde Adıyaman ili Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığının 2012 ile 2014 yılları arasındaki faaliyet raporlarına baktığımızda devlet tarafından Adıyaman iline bu yıllar arasında sadece sosyal destek amacıyla yapılan nakdi ve ayni yardımların miktarları da ilin sosyo ekonomik durumunu belirlemeye yönelik uygun verilerdir.

2012 yılında sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının tablo 8'de kendi öz kaynakları ile toplam 23404 kişiye 2.332.065,00 TL nakdi olarak yardım yapılmıştır. 2013 yılında ise 24194 kişiye 3.119.190,00 TL nakdi yardım yapılmıştır bu miktarda aynı şekilde vakfın kendi öz

kaynakları ile yapılmıştır. 2014 yılında 20964 kişiye 3.139.055,00 TL vakfın kendi öz kaynaklarından nakdi yardım yapılmıştır.

Bu verilere bakıldığında, 2012 yılı 2013 yılları arasında nakdi yardım alan fert sayısında ve ödenen miktarda artış gözlenmektedir. Aslında bu durum ekonomik olarak negatif sayılacak bir durumdur. Çünkü yoksulluğun arttığına kanıt olabilecek veriler olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal yardımlaşma vakıflarında yapılan nakdi yardımlar 3294 sayılı kanun kapsamında olan vatandaşlara verilebilecek yardımlardır 3294 sayılı kanun kapsamında olan vatandaş demek yoksul ya da yoksulluk sınırında olan birey demektir. Bu nedenle rakamlardaki artış sosyoekonomik olarak gerilediğini gösterir niteliktedir.

2013 yılı ile 2014 yılını karşılaştırdığımız zaman Adıyaman için iyi denilebilecek bir rakamsal düşüş görebilmekteyiz bu düşüş fert olarak 3230 kişiye tekabül etmekte hane bazlı düşünüldüğünde ortalama olarak her birey 5 kişilik bir haneye sahipse yaklaşık 16150 kişiye tekabül etmekle beraber bu rakam azımsanmayacak kadar büyük ve sosyoekonomik olarak ilin iyiye doğru yükselişe doğru ivme kazandığını söyleyebiliriz.

Yine Adıyaman sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı başkanlığının 2012-2014 yılları arası faaliyet raporlarına dayanarak bu yıllarda Adıyaman iline merkezi olarak yapılan nakdi yardımların miktarları ve fert sayıları ile ilin sosyoekonomik durumu hakkında analizler yapılabilir.

Merkezi olarak yapılan yardımlar; engelli aylıkları, eşi vefat etmiş kadınlara yönelik nakdi yardımlar, engelli yakını aylıkları, 65 yaşını doldurmuş vatandaşlara yönelik yardımlar. Şartlı nakit transferleri gibi direk Ankara genel merkezli kişinin bizzat hesabına yapılan yardımları kapsamakta.

2012 yılında 36904 kişiye 30.132.067,11 TL yardım yapılmış. 2013 yılında 35445 kişiye 32.862.172,51 TL nakdi yardım sağlandığı ve yine 2014 yılında 35722 kişiye 37.728.876,47 TL nakdi yardım aktarıldığı tablo 10'da gözlenmektedir.

Bu duruma bakıldığında 2012 yılı ile 2013 yılı arasında fert sayısı olarak bir düşüş yaşandığı görülmekte. Bu düşüş doğal olarak miktarın düşmesine de neden olmuştur buda devletin maddi olarak pozitif etkilendiği söylenebilir. Fakat sosyoekonomik çerçeveden bakıldığında bunun bir iyileşme ya da kötüleşme olarak yorumlanması pek doğru değildir. Çünkü merkezi olarak yapılan bu yardımlar genel olarak yaş özellikleri ve diğer özel durumların varlığı ile oluştuğunu unutmamak gerekir. Örneğin; yaşanan bu düşüşün doğum oranının azalması ile kaynaklandığı veya yaşlı nüfusun azaldığı aynı zamanda engelli vatandaşların azaldığı ve engellilik durumunun azaldığı ile bağlantılı olduğunu bilmeliyiz.

4.2.2.1. Uygulama Modelinin Belirlenmesi

Uygulama modeli belirlenirken Adıyaman ilinin Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı verileri kullanılarak analizi yapılan sosyoekonomik durum, makroekonomik bir faktör olan devletin eli ile Adıyaman iline yapılan sosyal yardımlar değerlendirildi.

Bu durumda devlet tarafından yapılan sosyal yardımlar Adıyaman ilinin gelişmişlik düzeyini ve kendine yetebilirliğini ölçmekte belirleyici bilgiler vermekte.

Devlet eğer sosyal olarak nakdi veya ayni yardım konusunda etkileyici durumda ise Adıyaman ilinde ekonomik olarak bir gerilemenin olduğu varsayımını güçlü bir şekilde kanıtlar niteliktedir.

Makroekonomik faktörlerin Adıyaman ilinde kendini hissettirme ölçüsünün düzeyi burada ekonomik gelişmişliğin düzeyini belirlemekte net bilgiler verebilmektedir.

4.2.2.2. Kamu Hizmeti

Adıyaman ilinin sosyoekonomik durumu göz önünde bulundurulduğunda, gelir dağılımının farklı değişkenlere bağlı olduğunu ve bu değişkenlerin gelir dağılımında etkin rol aldıkları gözlenebilir. Bu değişkenler Adıyaman ilinde mevcut tarımsal faaliyetler, turizm ve kamu olanakları bu değişkenlerin başında gelmektedir.

Adıyaman ilinde 10 yıl öncesinde muazzam bir tütün üretimi söz konusuken çıkan yasal düzenlemeler ve kanunlardan dolayı tütün üretimi kısıtlanarak ilde tütün üreticilerinin adeta büyük bir sosyoekonomik gerilemeye maruz kaldıkları açıkça hissedilebilir. Böyle bir durum yaşandığında il de yaşayan ve hayatını tütün üreticiliğiyle idame ettiren binlerce hane mevsimlik işçi konumuna düşmek zorunda kaldı. Yılın belli ayları Malatya, Adana ve Giresun gibi illerde tarım işçisi olarak çalışarak hayatlarını idame ettirmek zorunda kaldılar.

Yine farklı bir değişken olan turizmi ele aldığımızda Adıyaman ilinin tarihsel değeri olan nemrut dağıının bölgeye iş olanakları ve ekonomik katkılar sunduğu açıktır. Tarih turizminde yaşanacak olumsuz bir gelişme bu sektöre bağlı olarak iş gücü ve iş olanağı yaratan insanların çok keskin bir ekonomik değişime uğrayacağı bilinmektedir.

Kamu hizmeti olarak Adıyaman iline sağlanan iş olanakları bölgede işsizliğin azalmasına katkı sağladığı gibi gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik bazı politikaların hayata geçirilmesi konusunda belirleyici bir etkidir.

İş kur aracılığıyla bölgede istihdam eden vatandaşların hane bazlı düşünüldüğünde büyük bir kesimi oluşturduğu göz ardı edilemez. Bu nedenle devlet eli ile yapılan hizmetler ve oluşturulan olanaklar bölgenin bağımlı olduğu bazı değişkenlerden en önemlisi olduğunu söyleyebiliriz.

4.3. Hipotez ve Uygulama Verileri

Hipotezimiz Adıyaman İlinde transfer harcamalarının bölgede gelir dağılımında ne kadar etkin olduğunu ve bu etkinliğin pozitif ve negatif yönlerini belirlemek.

Bu amaçla yapacağımız regresyon analizi ile hipotezimizin doğruluk derecesini ölçmeye çalışacağız. Regresyon analizi ile hipotezimiz için alınan veriler doğrultusunda analiz sonuçlarının -1 ve +1 arası değerler ile ne kadar savunulabilir ve anlamlılık ilişkisinin ne kadar olduğunu belirlemeye çalışacağız.

Analiz sonuçlarının -1 ile +1 değerlerine yaklaşması ilişki derecesinin arttığını ifade edecektir, 0 değerine yaklaştıkça ise ilişkinin azaldığı yani zayıfladığı anlamını taşıyacaktır.

Transfer harcamaları bilindiği gibi belirli bir mal veya hizmeti karşılıksız olarak haneye yada kişiye ödemektir.

Uygulamamızda sosyal yardımlar bu harcamalara uygun bir veri sağlamaktadır. Daha önceki başlıklarda Adıyaman ilinde Devlet eli ile sağlanan ayni ve nakdi yardımları miktar ve rakamsal olarak inceledik. Böyle bir harcamanın fazla olduğu ve bu tür yardımların rakamsal boyutunun yüksek olduğu bölgede sosyoekonomik olarak o bölgenin gelişmişlik düzeyi ters orantılıdır.

Buna göre bu çalışmamızın hipotezleri aşağıdaki gibidir.

H1: $R \Rightarrow +1$ (Sosyal yardımlar Adıyaman ilinde gelir dağılımında olumlu yönde etki yapmaktadır)

H2: $R=0$ (Sosyal yardımlar Adıyaman ilinde gelir dağılımında herhangi bir etki yapmamaktadır.)

Bu iki hipotezimizin yapacağımız regresyon analizi sonucunda çıkacak değerler ile hipotezlerimizin doğruluk derecesini ortaya koyacağız.

Yukarıda belirtilen uygulamanın hipotezinin sınanmasında kullanılan veriler yıllık değerler olup gelir ve sosyal yardım etkileri arasındaki ilişkiyi incelemek üzere 2012-2014

yıllarına ait veriler kullanılmıştır. Çalışmanın verileri Adıyaman sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı başkanlığının yıllık faaliyet raporlarından alınmıştır.

Uygulamada kullanılacak değişkenlerin tanımları şöyledir:

R: Regresyon katsayısı

X: Adıyaman ilinde yapılan sosyal yardımlara ilişkin kişi sayısı

Y: Adıyaman ilinde yapılan sosyal yardımların miktarları (TL)

4.4. Tahmin

Yaptığımız bu çalışmada ülkemizde ve dünyada uygulana ekonomik politikalarla gelir dağılımını analiz etmeye çalıştık. Ülkemizde uygulanan sosyoekonomik gelir dağılımı politikalar ile Adıyaman ili üzerindeki etkisini ve sonuçlarını gözlemledik. Ülkemizde 2000 yılı öncesinde bu denli transfer harcamaları gerçekleştirilmedi. 2000 yılı sonlarında günümüze dek yoksul vatandaşlara yönelik yapılan nakdi ve ayni yardımlar şartlı nakit transferleri ve diğer merkezi yardımlar daha düzenli ve sağlıklı bir şekil almaya başladı.

Örnek; 6 çocuklu bir hanede toplam 8 kişi yaşıyor olsun. Evin reisi 850 TL ücret ile hayatını idame etmekte. Bu hanenin aylık kişi başına düşen geliri $850/8=106,25$ TL. Ülkemizde uygulanan muhtaçlık sınırı 286,04 TL olduğu bilinmekte. Bu hane sosyal yardımlar açısından herhangi bir engel taşımamakta. Aynı zamanda hanenin sosyal güvencesi 4/a zorunlu sigortalılar değil ise şartlı nakit transferlerinden faydalanmaya engel teşkil edecek bir durumu söz konusu değildir. 6 çocuktan 4 'ü öğrenci olduğunu varsayalım 2 'si ise 0-6 yaş grubunda olduğunu düşünürsek; bu ailenin aylık alacağı şartlı nakit transferi aile tarafından dahi bilinmektedir. Öğrencileri için aylık 35 TL 0-6 yaş arasındaki çocukları için ise aylık 30 TL hesaplanarak, öğrencileri için hesaplanan miktar 2 aylık periyotlarla kişinin hesabına geçer. 0-6 yaş grubundaki çocukları için ise aylık 30TL 6 aylık periyotlarla kişinin hesabına geçer.

Bu örneğimizde görüldüğü gibi 2000 yılı sonlarında düzenli ve daha etkin bir sosyal adalet sağlanmaya çalışılmaktadır.

2000 yılı öncelerinde devletin sosyal yardım kalemleri az ve pasif durumda iken 2000 yılı sonlarında bu kalemler artarak daha etkin bir hale getirilmeye çalışılmıştır.

4.5. Uygulama Bulguları ve Analiz

Yaptığımız uygulamada Adıyaman ilinin sosyoekonomik durumunu analiz edecek veriler sağlayan Adıyaman Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Başkanlığı ve Adıyaman İş Kur İl Müdürlüğünden alınarak bu veriler üzerine bir analiz yapmaya çalıştık.

Yaptığımız analiz sonucunda Adıyaman'da yoksulluk üzerine ve bu yoksulluğu gidermeye yönelik yapılan çalışmalar gözlemlenerek yüksek oranlarda ve düzenli olarak adaleti sağlamaya yönelik transfer harcamalarının yapıldığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte işsizliğin orta seviyelerde seyrettiğini söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır.

İşsizliğin orta seviyelerde seyretmesinin mevsimsel olarak değişkenlik gösterdiği ekonomik canlılığın mevsimsel olarak değişkenlik gösterdiğini de söyleyebiliriz. Bu değişkenlerin tarımsal faaliyetlerin değişkenlik göstermesi ve turizmin faaliyetlerin belli dönemlerde ağırlıklı olmasından kaynaklandığını görmekteyiz.

4.6. Regresyon Sonuçları ve Korelasyon

İki değişken arasındaki ilişkiyi tanımlamaya ve ölçmeye korelasyon analizi adı verilir. Bir veya birden çok değişkenin başka bir değişken üzerindeki ilişkisini açıklamaya regresyon analizi denir.

Korelasyon analizi en genel anlamı ile iki değişken arasındaki ilişkinin tanımlanması ve ilişkinin derecesinin belirlenmesidir.

Korelasyon analizi, pearson korelasyon katsayısının hesaplanması ile yapılır. Evrendeki x ve y değişkenlerinin korelasyon değeri: ρ (rho) simgesi ile, örneklemdeki korelasyon değeri: r simgesi ile gösterilir.

Pearson korelasyon katsayısı r, -1 ile +1 arasında değişen değerler almaktadır.

Pearson korelasyon katsayısının eksi r değerleri değişkenler arasındaki ters yönlü ilişkiyi gösterirken (biri artarken diğersinin azalması gibi), pearson korelasyon katsayısının artı r değerleri değişkenler arasındaki aynı yönlü ilişkinin (biri artarken diğersinin de artması gibi) var olduğunu gösterir.

Pearson korelasyon katsayısı r, -1 ve +1 değerlerine yaklaştıkça ilişkinin derecesinin arttığı ifade edilirken sıfır değerine yaklaştıkça ilişkinin derecesinin azaldığı /zayıfladığı ifade edilir.

Basit doğrusal regresyon analizi ise, istatistiksel anlamda iki değişken arasında ilişki denildiğinde, bu değişkenlerin değerlerinin karşılıklı değişimleri arasında bir neden-sonuç ilişkisi veya bir bağımlılık ilişkisi anlaşılır. Bağımsız değişken x'in değerleri değişirken, bağımlı değişken y'nin değerleri değişiyorsa bu iki değişken arasında ilişki olduğu söylenebilir. Değişkenler arasındaki bu ilişkinin matematiksel bir fonksiyonla ifade edilmesi, regresyon analizinin konusunu oluşturur.

Regresyon analizinde değişkenler arasındaki ilişki doğrusal olabileceği gibi eğrisel de olabilir. Regresyon denklemi, bir bağımlı ve bir bağımsız değişkenden meydana geliyorsa ve değişkenler arasındaki ilişki doğrusal ise yapılan regresyon analizi basit doğrusal regresyon adını alır.

<i>Regresyon İstatistikleri</i>	
Çoklu R	0,303516061
R Kare	0,092122
Ayarlı R Kare	-0,815756001
Standart Hata	2268,887357
Gözlem	3

T-Test: Ortalamalar		
	X	Y
Ortalama	22854	2863437
Varyans	2835100	2,12E+11
Gözlem	3	3
Pearson Korelasyonu	-0,30352	
Öngörülen Ortalama fark	0	

					<i>Anlamlılık F</i>
Regresyon	1	522350,1619	522350,2	0,10147	0,80367879

Bu regresyon analizimizde Adıyaman ilinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının kendi öz kaynakları ile yaptığı nakdi yardımların pozitif yönde etki yaptığını anlamlılığın +1'e yaklaştığı görülmektedir. Yani yardım yapılan kişi sayısı artarken buna bağlı olarak yardım miktarı da artmaktadır. Bu da birinci hipotezimizi doğrulamaktadır.

<i>Regresyon İstatistikleri</i>	
Çoklu R	0,931688403
R Kare	0,86804328
Ayarlı R Kare	0,73608656
Standart Hata	4940,013761
Gözlem	3

T-Test: Ortalamalar		
	X	Y
Ortalama	62600,66667	5100684,757
Varyans	92468712,33	8,36324E+11
Gözlem	3	3
Pearson Korelasyonu	0,931688403	
Öngörülen Ortalama Farkı	0	

					<i>Anlamlılık F</i>
Regresyon	1	160533688,7	160533688,7	6,578242	0,236671617

Bu regresyon analizi ise vakfin öz kaynakları ile yapılan aynı yardımların anlamlılığını ölçmekte. Bu analizimizde anlamlılık 0'a daha yakın ilişki derecesi daha zayıf denilebilir. Yani burada 2. Hipotezimiz daha kuvvetli. Aynı yardımlar Adıyaman ilinin gelir dağılımında büyük ölçüde etki yapmamaktadır.

<i>Regresyon İstatistikleri</i>	
Çoklu R	0,649188891
R Kare	0,421446216
Ayarlı R Kare	-0,157107569
Standart Hata	833,5185818
Gözlem	3

t-Test: Ortalamalar İçin İki Örnek		
	X	Y
Ortalama	36023,66667	33574372,03
Varyans	600422,3333	1,48083E+13
Gözlem	3	3
Pearson Korelasyonu	-0,649188891	
Öngörülen Ortalama Farkı	0	

					<i>Anlamlılık F</i>
Regresyon	1	506091,4404	506091,4404	0,728447773	0,550216938

Bu regresyon analizinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının merkezi olarak hak sahibi vatandaşlara ödenen düzenli yardımların anlamlılık derecesinin +1 yönünde 0,50'nin üstünde seyrettiği görünmekte. Bu da demek oluyor ki düzenli merkezi yardımların orta derecede 1. Hipotezimizi desteklemektedir. Yani büyük ölçüde etki etmese de pozitif eğilim göstermektedir.

SONUÇ

Sosyal yardım, kendi ellerinde olmayan sebeplerden dolayı yoksulluğa ve muhtaç hale gelen kişilere devlet bütçesinden veya bu amaçla oluşturulmuş özel fonlardan tek taraflı olarak yapılan karşılıksız ayni ve nakdi desteklerdir. Sosyal devlet ya da refah devleti, devletin ekonomiye müdahalede bulunmasını öngören bir devlet anlayışıdır. Sosyal ve refah devlet piyasa ekonomisinin yetersizliklerini ortadan kaldırmak, gelir dağılımında adaleti sağlamak temel gerekçeleridir.

Türkiye de yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar, gelir politikaları, gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik politikalar ve politikaların dünyada ve ülkemizdeki uygulamalarını üzerinedir. Gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik politikalar devlet eliyle yürütülmektedir. Devletin vatandaşları arasında gelir adaletini sağlamaya yönelik faaliyetlerinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı ile yürüttüğü çalışmalar başlıca çalışmalardır.

Ülkemizde uygulanan sosyoekonomik gelir dağılımı politikaları ile Adıyaman ili üzerindeki etkisini ve sonuçlarını gözlemledik. Adıyaman ilinde devlet eli sağlanan ayni ve nakdi yardımları miktar ve rakamsal olarak inceledik. Adıyaman ilinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfının kendi öz kaynakları ile yaptığı nakdi yardımlar pozitif yönde etki yapmıştır. Yardım yapılan kişi sayısı artarken buna bağlı olarak yardım miktarı da artmaktadır.

Yaptığımız analiz sonucunda Adıyaman da yoksulluk üzerine ve bu yoksulluğu gidermeye yönelik yapılan çalışmalar gözlemlenerek yüksek oranlarda ve düzenli olarak adaleti sağlamaya yönelik transfer harcamalarının yapıldığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte işsizliğin orta seviyelerde olduğunu söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aras, A. (2012). Türkiye’de gelir dağılımı ve yoksulluk, Sakarya, Yüksek Lisans tezi.
- Barut, N (2013). Türkiye’de artan oranlı vergi sistemi ve gelir dağılımı, İzmir, Yüksek Lisans tezi.
- Çubukçu, F (2002). Gelir Dağılımının Belirleyicileri ve Erzurum ili gelir dağılımı örneği, Erzurum, Yüksek Lisans tezi.
- Göğül, P. (2012). Düşük gelirli bireylerin gelir dağılımı ve yoksulluk sorununa yönelik kamu politikası algısı, İstanbul, Doktora tezi.
- Korkat, M. (2013). Gelir dağılımı adaletsizliği ve yoksullukla mücadelede sosyal yardımların önemi, Kars, Yüksek Lisans tezi.
- Serakabi, İ. (2012). Türk vergi sisteminde Gelir vergisi ve katma değer vergisi’nin gelir dağılımı üzerindeki etkileri, İstanbul, Yüksek lisans tezi.
- Sürücü, Z. (2007). Türkiye’de gelir dağılımı bozukluğunu önlemeye yönelik kamu politikaları, İzmir, Yüksek lisans tezi.
- Tanrıverdi, P. (2007). Gelir dağılımı ve vergilerin gelir dağılımı üzerine etkileri, Denizli, Yüksek lisans tezi.
- Tayyar, A. (2011). Türkiye’de gelir dağılımı ve makroekonomik faktörlerin gelir dağılımı üzerine etkisi ve bir ekonometrik analiz, İstanbul, Yüksek lisans tezi.
- Tekpınar, T. (2013). Transfer harcamaları ve gelir dağılımı ilişkisi, İstanbul, Yüksek lisans tezi.
- Yücel, D. (2011). Gelir dağılımı teorileri ve politikaları, Türkiye’de gelir dağılımı-yoksulluk sorunu, İstanbul, Yüksek lisans tezi.
- Adıyaman Valiliği. (2004). Adıyaman tarım master planı, Adıyaman.
- Türkiye istatistik kurumu. (2011). Hane halkı işgücü anketi sonuçları.
- Adıyaman ili tut ilçesi Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı faaliyet raporları.

<http://kaykusuz.tripod.com/id55.html>

<http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=73&cilt=3&sayi=2&yil=2001>

http://suleymanbolat.weebly.com/uploads/2/4/0/5/24055490/12._bolum.pdf

OECD, Employment Outlook, July 1994, DPT 1993

EK

SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

 <p>T.C. HASAN KALYONCU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI</p> 				
Öğrencinin				
Adı-soyadı	Semra Doğan			
Numarası				
Anabilim/ Bilim Dalı	İktisat			
Tez Savunma Bilgileri				
İlgi : Enstitü Yönetim Kurulu'nuntarih ve sayılı oturumunda karar verilen,				
Sınav Tarihi	27.10.2015			
Sınav Saati	12.15			
Sınav Yeri	HKÜ			
Karar				
Sınav Süresi	60 dk.			
<u>Oybirliği</u>	<u>Oyçokluğu</u>	<u>Kabul</u>	<u>Düzeltilme</u>	<u>Red</u>
X		X		
<p>Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca "Yapılan Tez Savunma Sınavı Jürimiz tarafından gerçekleştirilmiş ve adayın durumu bu tutanakla tespit edilmiştir."</p> <p style="text-align: right;">27 /10/2015</p> <p style="text-align: center;">Doç. Dr. Selih ÖZTÜRK</p> <p style="text-align: center;">Jüri Başkanı Öğretim Üyesi</p> <p style="text-align: center;">Trd. Doç. Dr. Tuba Üye Öğretim Üyesi</p> <p style="text-align: center;">Trd. Doç. Dr. Filiz Göçer Üye Öğretim Üyesi</p>				
<p>Not: Bu Form, 2 Adet ciltlenmiş Tez, 2 Adet PDF formatında Tezin kaydedildiği CD, 1 Adet Ulusal Tez Merkezi Veri Giriş Formuyla Sosyal Bilimler Enstitüsüne teslim edilmelidir.</p>				